

صلى الله عليه وسلم

فهرست

۹	مروری بر دیدگاه‌ها و مبانی نظری و تجربی
۹	تبیین مفهوم توسعه روستایی
۱۰	ضرورت‌های اساسی توسعه روستایی
۱۲	رویکردها و راه‌یافتهای توسعه روستایی
۱۲	رویکرد توسعه و بهبود زیرساختهای روستایی
۱۳	رویکرد برنامه‌ریزی مراکز روستایی
۱۴	رویکرد نیازهای اساسی
۱۴	رویکرد صنعتی شدن روستا
۱۵	رویکرد توسعه یکپارچه روستایی
۱۵	رویکرد نقش کارکردهای شهری در توسعه روستایی
۱۶	رویکرد توسعه پایدار روستایی
۱۷	الگوهای توسعه روستایی
۱۷	الگوی بهبود
۱۸	الگوی دگرگون‌سازی
۱۸	الگوی نوسازی
۲۱	الگوی اقتصاد مقاومتی
۲۳	بررسی تحولات گذشته توسعه روستایی
۲۷	مدیریت توسعه روستایی در دوره جهادسازندگی
۲۹	تحلیل وضع موجود توسعه روستایی
۳۲	زیر ساخت‌های موجود در روستاهای کشور

۳۴	الگوی توسعه پایدار روستایی
۳۵	نقاط قوت:
۳۶	نقاط ضعف:
۳۷	فرصت‌ها
۳۸	تهدیدها
۴۰	تحلیل چشم انداز ملی، منطقه‌ای و جهانی توسعه روستایی
۴۲	تحلیل چشم انداز ملی
۴۲	چشم انداز ۲۰ ساله کشور
۴۳	چشم انداز توسعه روستایی کشور
۴۳	چشم انداز آینده توسعه روستایی
۴۳	چشم انداز عمران روستایی
۴۵	اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش
۴۷	شاخص‌ها و اهداف کمی
۴۷	شاخص‌های توسعه روستایی
۴۷	شاخص‌های زیربنایی
۴۸	شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی
۴۸	شاخص‌های اقتصادی
۸۲	اهداف، سیاست‌های راهبردی و سیاست‌های اجرایی توسعه روستایی
۸۲	تعریف روستا
۸۲	تعریف و اهداف توسعه روستایی
۸۳	سیاست‌های راهبردی توسعه روستایی
۸۴	سیاست‌های اجرایی توسعه روستایی
۸۸	الزامات منبعت از سیاست‌های کلی و برنامه پنجم توسعه
۸۸	اولویت‌های توسعه روستایی
۸۹	الزامات منبعت از سیاست‌ها
۹۱	نتیجه‌گیری
۹۳	پیوست‌ها
۱۲۲	تجارب کشورها

ریاست جمهوری
معاون اول رییس جمهور
معاون توسعه روستایی و مناطق محروم کشور

پیشگفتار

اقتصاد سالم پایه و اساس جامعه و اجتماع سالم است و افزایش و رشد ثروت ملی و تکثیر تولید از اصول سلامت اقتصاد اسلامی است. شهید مطهری در این باره می‌گوید " از نظر اسلام هدف های اسلامی بدون اقتصاد سالم غیر قابل تأمین است. اسلام که می‌خواهد غیر مسلمان بر مسلمان تسلط و نفوذ نداشته باشد. این هدف هنگامی میسر است که ملت مسلمان در اقتصاد نیازمند و وابسته نباشد و دستش به طرف غیر مسلمان دراز نباشد والا نیازمندی ملازم است با اسارت و بردگی ولو این که اسم بردگی در کار نباشد."

معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور نیز بر این باور است که برای دستیابی به کشوری توسعه یافته و خودکفا که مورد تأکید مقامات عالی کشور بوده و در تجربه غالب کشورهای توسعه یافته نیز ملاحظه می‌گردد چاره‌ای نیست جز توجه به توسعه پایدار روستایی و انجام سرمایه‌گذاری منطقی و متناسب با نیاز هر منطقه که بستر این کار در این مقطع زمانی از طریق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی فراهم می‌باشد. اقتصاد مقاومتی ، اقتصادی دانش‌بنیان است که رویکرد اصلی آن رفع نیازهای اصلی ، حیاتی ، مهم و دائمی مردم با حفظ استقلال و عزت کشور می‌باشد.

با بررسی آمار ۴۰ ساله هزینه و درآمد خانوارهای روستایی به این نتیجه می‌رسیم که همواره درآمد روستاییان توانسته قسمتی از هزینه های زندگی ایشان را تامین نماید و دخل و خرج روستایی هیچگاه برابر نبوده و کفه هزینه ها بالاتر از کفه درآمد ایشان بوده است. امید است با تدبیر و برنامه ریزی های

دولت تدبیر و امید و با همراهی و همدلی همه دست اندرکاران و روستاییان عزیز ، شرایط ماندگاری جمعیت و تثبیت روستاهای کشور فراهم شده و وضعیت اقتصادی روستاها بهبود یابد.

سید ابوالفضل رضوی
معاون توسعه روستایی و مناطق محروم کشور

تابستان ۱۳۹۳

مقدمه

روستا به عنوان یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های تولید مواد حیاتی و رفع نیازهای اساسی هر جامعه است. (۹۰٪ تولیدات کشاورزی در روستاها تولید می‌گردد) که از نظر تاریخی تا قبل از انقلاب اسلامی برنامه مدون اجرایی برای توسعه روستاها محقق نشده تا آنکه براساس فرمان امام خمینی (ره) و اهداف ترسیم شده برای این مهم مبنی بر تشکیل جهاد سازندگی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی اقدامات زیرساختی شامل برق رسانی، آب رسانی، گازرسانی، بهداشت و درمان، جاده‌سازی و مسکن به تدریج صورت پذیرفته و در حال انجام است. از جمله مواردی که در طول سال‌های پس از انقلاب مغفول مانده:

الف) توجه نکردن به توانمندی‌های بالقوه موجود در روستاها و به کارگیری این ظرفیت‌ها در راستای شکوفایی این مناطق.

ب) استفاده نکردن از تجربیات جهانی به منظور ایجاد شرایطی نوین در ساماندهی مدرن عوامل تولید در حوزه روستا؛

ج) فقدان قوانین جامع حمایتی و برنامه مشخص برای توسعه روستایی.

در خصوص توجه به روستاها می‌توان به نظرات زیر اشاره کرد:

- توسعه روستایی صرفاً هزینه است و منفعتی از این رهگذر عاید کشور نمی‌گردد.
- روستا را بایستی به حال خود وا گذاشت و نیاز به توجه خاص به آن نمی‌باشد.
- روستا جزء مهم و لاینفک کشور است و توسعه واقعی بدون توجه به توسعه روستایی محقق نخواهد شد. (همانگونه که غالب کشورهای توسعه‌یافته دارای روستاهای توسعه‌یافته می‌باشند).

بر اساس توجه به این واقعیات و تاکید بر نظر سوم، لزوم توجه به مناطق روستایی و هموارساختن مسیر حرکت به سوی تعیین چارچوب‌های مناسب اندیشه و عمل توسعه روستایی در سطح کشور امری اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. از همین‌رو، مسئله‌ای که همچنان مغفول مانده، در نظر نگرفتن یک برنامه و چارچوب اجرایی مشخص در این راستاست. سیاست‌های کلی برنامه پنجم با لحاظ همین اولویت، بر لزوم ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان با تهیه طرح‌های توسعه روستایی، گسترش کشاورزی صنعتی روستایی و خدمات نوین و اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی تأکید می‌کند. بدیهی است با توجه به گوناگونی فعالیت‌ها و بهره‌مندی گروه وسیعی از جامعه روستایی و شهری کشور از منافع اقتصادی، اجتماعی اثربخش و نیز لزوم کسب دانش و فناوری‌های نو برای نیل به کشاورزی مدرن و صنعتی و لزوم اتخاذ راهبردهای ویژه در میان‌مدت و کوتاه‌مدت، می‌تواند سکان حرکت را در مسیر صحیح نگاه دارد. بنابراین سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، راهبری، نظارت و هماهنگی بین دستگاه‌های اجرائی، ارتقاء سطح درآمد و کیفیت زندگی روستاییان و کشاورزان و کاهش نابرابری‌های موجود بین جامعه روستایی، عشایری و جامعه شهری؛ یکی از مهم‌ترین اهداف قانون برنامه پنجم توسعه در خصوص توسعه پایدار روستاهاست.

مروری بر دیدگاه‌ها و مبانی نظری و تجربی

تبیین مفهوم توسعه روستایی

تاکنون تعاریف زیادی درباره توسعه روستایی مطرح شده است. بنا بر تعریف، توسعه روستایی، جزئی از برنامه‌های توسعه هر کشور است که برای دگرگون‌سازی ساخت اجتماعی-اقتصادی جامعه روستایی بکار می‌رود. به این‌گونه برنامه‌ها که دولت‌ها و یا عاملان آنان در مناطق روستایی پیاده می‌کنند، دگرگونی اجتماعی بر اساس طرح و نقشه نیز می‌گویند. این امر در میان کشورهای جهان سوم که دولت‌ها نقش اساسی در تجدید ساختار جامعه به منظور هماهنگی با اهداف سیاسی و اقتصادی خاصی رابه عهده دارند، مورد پیدا می‌کند. از سوی دیگر توسعه روستایی را می‌توان عاملی در بهبود شرایط زندگی افراد متعلق به قشر کم‌درآمد ساکن روستا و خودکفاسازی آنان در روند توسعه کلان کشور دانست.

به نقل از بانک جهانی، توسعه روستایی راهبردی است که برای بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی مردم فقیر روستایی طراحی شده است. از آنجایی که توسعه روستایی در واقع عاملی برای کاهش فقر است، از این رو باید به نحو بسیار روشن و مناسبی برای افزایش تولید و بالا بردن بهره‌وری تلاش شود. اغلب دانشمندان که با مسایل شهری و روستایی در ارتباط هستند اعتقاد دارند باید در روستاها تحول بنیادی ایجاد گردد و تنها راه‌حل، ارتقای سطح زندگی مردم و توسعه همه جانبه روستاهاست.

توسعه روستایی به معنی حفظ یا گسترش روستا نیست یعنی نباید به این مقوله این‌گونه نگاه کرد. نباید فکر کرد که با توسعه روستایی می‌خواهیم روستاها را گسترش دهیم و یا روستاها را حفظ کنیم. بطور مرسوم وقتی می‌گوییم توسعه روستایی، این معنی را می‌رساند که روستاهای موجود کشور یا باید حفظ شوند یا گسترش پیدا کنند. در حالی که هر دوی این معانی غلط است. توسعه روستایی را باید همان بازسازی روستا بدانیم. بازسازی روستا از دیدگاه فکری، اندیشه‌ای، آموزشی، تکنولوژی و تولید.

بطور کلی توسعه روستایی، فرآیند توسعه دادن و مورد استفاده قرار دادن منابع طبیعی و انسانی، تکنولوژیکی، زیربنایی، نهادها و سازمانها، سیاستهای دولت و برنامه‌ها به منظور تشویق و تسریع رشد

اقتصادی در مناطق روستایی جهت ایجاد اشتغال و بهبود کیفیت زندگی روستایی برای ادامه زندگی و پایداری حیات است.

توسعه روستایی به عنوان هدف توسعه و یا راهبرد دستیابی به آن در بسیاری از کشورهای جهان به ویژه کشورهای در حال توسعه که بخش زیادی از جمعیت آنها در روستاها زندگی می‌کنند مورد تأکید است. با توجه به نقش برنامه‌ریزی در دستیابی به توسعه و در نظر گرفتن این مطلب که برنامه‌ریزی به عنوان یک فرآیند دارای مراحل مختلفی از جمله تهیه برنامه، اجرا، نظارت و ارزشیابی می‌باشد، اتخاذ یک روش شناسی مشخص در این روند ضروری می‌باشد.

بانک جهانی برنامه‌ریزی توسعه روستایی را چنین تعریف می‌کند:

برنامه‌ریزی توسعه روستایی استراتژی است که برای بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی گروه مشخصی از مردم که همان روستاییان فقیرند طراحی می‌شود. این استراتژی در پی گسترش دادن منافع توسعه در بین فقیرترین افرادی است که در نواحی روستایی به دنبال امرار معاش هستند.

برنامه‌های توسعه روستایی باید به منظور افزایش تولید، بهبود بهره‌وری، توسعه منابع انسانی و گسترش فرصت‌های اشتغال طراحی شود و روند توسعه نیز نباید بنیانهای محیطی را تخریب کند. با توجه به ماهیت چند بعدی فعالیت‌های توسعه روستایی و این باور که برنامه‌ریزی توسعه روستایی با تمرکز بر یک بعد تحقق نمی‌یابد، عبارت «توسعه همه جانبه» یا «یکپارچه» برای توجه به اهداف مختلف توسعه روستایی استفاده می‌شود.

ضرورت‌های اساسی توسعه روستایی

نظر به جایگاهی که روستا و روستانشین در پویایی اقتصاد کشور، از قبیل کمک به رشد اقتصادی، کنترل نرخ تورم، افزایش نرخ اشتغال و فعالیت دارد - به طور ویژه در تولید کالاهای اساسی و استراتژیک نیز موثر است - می‌تواند بستر مناسبی برای تولیدات کشاورزی، دامی، صنعتی و خدماتی، حفظ محیط زیست و امنیت، هنجارهای فرهنگی و اجتماعی، حراست و نگهداری مرزها را فراهم نماید. بنابراین ترسیم نقشه راهی که نقش روستاها را در نظام برنامه‌ریزی کشور تعیین نماید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از طرفی ظرفیت جمعیت ۱۲ میلیون نفر ساکن در این مناطق با اتخاذ تدابیر صحیح و مدبرانه زمینه شکوفایی و توسعه پایدار مناطق روستایی و به تبع آن کشور را به همراه خواهد داشت.

توسعه روستایی به عنوان قاعده نظام سکونت و فعالیت ملی، نقش مهمی در توسعه ملی ایفا می‌کند، چرا که توسعه پایدار سرزمین در گرو پایداری نظام روستایی به عنوان زیرنظام تشکیل دهنده نظام سرزمین است و پایداری فضاهای روستایی در ابعاد مختلف می‌تواند نقش موثری در توسعه منطقه ای و ملی داشته باشد. حال اگر به دلایلی در روند پیشرفت و توسعه روستایی، وقفه‌ای ایجاد شود؛ به گونه‌ای که نظام روستایی قادر به ایفای نقش سازنده خویش در نظام ملی و سرزمینی نباشد، در آن صورت آثار و پیامدهای مسایل روستایی در حوزه‌های شهری و در نهایت در کلیت سرزمین، گسترش

می یابد. از این رو باید به این موضوع اذعان نمود که توسعه پایدار و یکپارچه ملی معطوف به توسعه پایدار در سطوح منطقه ای، شهری و روستایی است.

بنابراین توسعه روستایی به خاطر حل مشکلات مزبور و مخصوصاً برآوردن نیازهای اساسی مردم روستایی از اهمیت و اولویت خاصی برخوردار است. بررسی ضرورت‌های توسعه روستایی یک بحث کلی و دامنه داری است که نمی توان آن را در چند سطر خلاصه کرد. در عین حال، در ذیل از ابعاد مختلف؛ به ضرورت توسعه روستایی پرداخته شده است:

بُعد اقتصادی (Economic dimension): نواحی روستایی به ویژه از طریق تولیدات کشاورزی و صنایع دستی نقش مهمی در اقتصاد ملی دارند. در واقع بخش کشاورزی با حداقل سرمایه گذاری ریالی و ارزی، بالاترین نقش را در اقتصاد ملی داشته است. بنابراین، نقش مهم نواحی روستایی در اقتصاد ملی بویژه از طریق تولیدات کشاورزی ایجاب می کند که برای تداوم و افزایش این نقش، مخصوصاً در زمینه امنیت غذایی پایدار، نواحی روستایی به عنوان عرصه مهم این فعالیت مورد توجه بیشتر قرار گیرد.

بُعد اجتماعی (social dimension): در بعد اجتماعی سکونت بیش از ۲۹ درصد جمعیت کشور در مناطق روستایی، همچنین وجود توانمندیهای فرهنگی، یادمان‌های تاریخی، ساختارهای اجتماعی متنوع و کارآمد، نوع و شیوه زندگی منحصر به فرد روستایی با خصلت‌هایی چون خودکفایی و توانمندی، قادرند ضمن ایجاد ثبات اجتماعی و فرهنگی و منطقه ای، در تحقق فرایند توسعه ملی کشور در بُعد اجتماعی و فرهنگی مساعدت نمایند.

بُعد زیست محیطی (Environmental dimension): قوانین کشاورزی و زیست محیطی تاثیر زیادی بر توسعه نواحی روستایی دارد. بنابراین نقش زیست محیطی روستا در تحقق اهداف توسعه ملی با قابلیت‌های مناطق روستایی در جهت مقابله با بیابانزایی و خطرات ناشی از خشکسالی‌ها، مقابله با فرسایش و تخریب خاک، حفظ و نگهداری منابع طبیعی و نیز میکرواقلیم‌ها، معنا می یابد.

بُعد سیاسی و امنیتی (Political dimension): ملاحظات امنیتی و سیاسی از دیگر نکاتی است که تاثیر و نقش توسعه روستایی را در توسعه ملی نمایان می سازد. به لحاظ امنیتی بهبود وضع زندگی روستائیان و نیز تثبیت جمعیت فضاها و نقاط روستایی به ویژه در فضاهای خاص مانند سرحدات مرزی، حواشی دشت کویر، دشت لوت و مناطق شرقی و جنوب شرقی کشور، نقش موثری در حفظ امنیت کشور خواهد داشت. توسعه نیافتگی مناطق مرزی، تاثیرات زیادی بر روند توسعه کشور می گذارد و چالش‌های اساسی در برابر آن قرار می دهد. توسعه نیافتگی در مناطق مرزی کشور، امنیت این مناطق را تهدید میکند و ناامنی مناطق مرزی، ناامنی را به داخل کشور منتقل می سازد که این امر به نوبه خود چالش‌های بزرگی را در برابر توسعه ملی؛ بر جا می گذارد.

رویکردها و راه‌یافتهای توسعه روستایی

۱- رویکرد توسعه و بهبود زیرساختهای روستایی

زیرساختهای فیزیکی و زیربنایی در افزایش ظرفیت و توانمندی های جامعه در جهت افزایش تولید، بهبود و توسعه بهره‌وری از سرمایه و فرآیندهای تولید، به ویژه در تولید کشاورزی مؤثرند. بهبود و افزایش منابع مادی و تسهیلات فیزیکی می‌تواند ارتباطهای مطلوبی بین تولید و مصرف برقرار کند. زیرساختهای نهادی، در بهبود فرایندهای تصمیم‌گیری و مشارکت آگاهانه و در دستیابی مطلوب به کارآیی انسان در زندگی اجتماعی- سیاسی و اقتصادی تاثیر فراوان دارند. این رویکرد در ابتدا به سؤالات زیر پاسخ می‌گوید:

- با توسعه زیرساختها تا چه حد هدفهای برنامه‌ریزی و توسعه روستایی/منطقه‌ای حمایت می‌شوند؟
- آیا منابع اعتباری موجود برای توسعه زیرساختها، از سوی جوامع محلی- روستایی دخیل در برنامه‌ریزی، اجرا و نگهداری زیرساختها تامین می‌گردد؟
- چه مکانیسمی برای هماهنگی برنامه‌ریزی، اجرا و نگهداری اشکال گوناگون زیرساختها قابل دسترسی هستند؟

دیدگاههای راهبرد توسعه زیرساختهای روستایی، اساساً بر بهبود و ارتقای شرایط زیست و نظام متعادل سکونتگاه های روستایی مبتنی است لکن توسعه زیرساختها در کانونهای روستایی مستلزم شناخت همه جانبه ظرفیتهای محیطی روستا به منظور حفظ شرایط متعادل زیست محیطی می‌باشند.

- با توجه به مطالب ذکر شده رویکرد توسعه زیرساختهای روستایی بر دیدگاههای زیر متکی است:
- ایجاد زیرساختهای روستایی باید ارتباط ارگانیک روستا و شهر را حفظ کند. چنانچه نظام سلسله مراتب مراکز روستایی بررسی و تعیین شود و زیرساختها براساس توانهای آنها ایجاد گردد این ارتباط حفظ خواهد شد.

- زیرساختها به گونه‌ای مطالعه، برنامه‌ریزی و اجرا خواهند شد که به عنوان عناصر انتقال توسعه به

جامعه روستایی و در جهت کاهش تفاوت‌های روستا و شهر عمل نمایند. به عبارت دیگر، این زیرساختها باید جریان انتقال توسعه را به جامعه روستایی تسهیل کنند.

- ایجاد زیرساختها در مراکز روستایی مبتنی بر توانها و قابلیت های این نقاط، بهره‌گیری مناسب از استعدادهای آنها و ارائه خدمات متناسب به حفظ تعادل‌های محیطی در جامعه روستایی کمک خواهد کرد و از تخلیه و تخریبهای روستایی جلوگیری خواهد نمود.

ایجاد زیرساختهای روستایی و توسعه کالبدی مناسب به انسجام و یکپارچگی فرهنگی-اجتماعی و حفظ، احیاء و استمرار ویژگیها و ارزشهای جامعه روستایی منجر خواهد شد.

- باتوجه به خصایص جامعه روستایی و ظرفیتهای اجرایی بخش عمومی باید مسئله مدیریت و نگهداری زیرساختهای روستایی را با بسیج نیروها و نهادهای مردمی، در جامعه محلی پدید آورد. در واقع با فراهم کردن امکانات لازم برای مدیریت خودگردان روستایی باید نگهداری زیرساختها و تسهیلات فیزیکی را سامان داد.

۲- رویکرد برنامه‌ریزی مراکز روستایی

تا پایان دهه ۶۰ تلاشهای توسعه در اغلب کشورهای جهان سوم بیشتر مبتنی بر یک رهیافت کاملاً بخشی بود از این رو به طرح ریزی بُعد فضایی توسعه توجه اندکی می‌شد. اما به مرور زمان روشن شد که نتایج این رهیافتها کاملاً نامطلوب بوده و نظریه‌های توسعه و سازمانهای ذیربط اعتراف نمودند که برای افزایش تولید غذا، رفع کمبود انرژی و فراهم آوردن موجبات ایجاد اشتغال و رفاه اجتماعی، به برنامه‌ریزی فضایی- منطقه‌ای نیاز است. بنابراین توجه به سمت رویکردهای برنامه‌ریزی مراکز روستایی معطوف گردید. این رویکرد دارای خصایصی است که به شرح ذیل می‌باشد:

الف- این الگو به عنوان حلقه اتصال دهنده مراکز سکونتی کوچک به زنجیره نظام سکونتگاهی منطقه‌ای و ملی اتخاذ و اعمال می‌شود و به طور مشخص بر برنامه‌ریزی در نقاط فعال، جهت ایجاد محرکهای اولیه در توسعه مناطق حوزه‌ای تاکید دارد.

ب- در واقع این الگو حاصل بازنگری مجدد در مفاهیم و اهداف و ضرورت دستیابی به راهبرد «حداقل نیازهای اساسی» است، برابری بیشتر را در توزیع منافع که ناظر بر تلاش برای توسعه ملی است مورد تاکید قرار می‌دهد.

ج- با این تفکر مراکز روستایی عمدتاً نقاطی است که در جهت دادن به انگیزه ایجاد مراکز توسعه‌ای باید تسهیلات و امکاناتی در سطح قابل قبول در آنها مستقر شود. تمرکز این تسهیلات نیل به تخصصی مناسب و مؤثر در زمینه خدمات و همچنین ایجاد تحرک کنترل‌شده توسعه را در پی خواهد داشت.

د- برنامه‌ریزی مرکز روستایی در رهیافت خود بسیار معتدل و میانه‌رو است و در واقع یک راهبرد توسعه منطقه‌ای است که هدف آن فوریت بخشی و تقویت یک شبکه نقاط مرکزی به سامان در قسمت روستایی جهت توزیع مراکز زیستگاهی در پایین ترین سطح و سطح میانی می‌باشد. آنچه که برنامه‌های مرکز روستایی سلسله مراتبی خوانده میشود عبارت است از ابزار سودمندی برای تحلیل

الگوهای پیوستگی، استقرار آگاهانه و سنجیده تلاشهای مربوط به توسعه و توسعه یک نظام خوب طراحی شده فضایی در منتهی‌الیه پایینی توزیع اندازه زیستگاهی. این نوع ابزار برنامه‌ریزی:

- سلسله مراتب موجود مراکز روستایی و الگوهای مربوط به پیوندهای کنونی را تشریح می‌کند
- شناخت و تجزیه و تحلیل، تلاشهای توسعه را آسان کرده و مناسب ترین محل استقرار آنها را تعیین می‌کند
- با ارائه پیشنهاد در مورد سلسله مراتب آتی مرکز روستایی و بهبود و تقویت الگوهای یکپارچه مطلوب توسعه، هماهنگی را به سمت یک نظام فضایی خوب طراحی شده، میسر می‌سازد.

۳- رویکرد نیازهای اساسی

این رویکرد در جستجوی اتخاذ شیوه‌ای است تا براساس آن نیازهای اساسی فقیرترین بخش از جمعیت کشورهای در حال توسعه به درآمد و خدمات را در طول یک نسل بر طرف سازد. بنابراین عناصر اساسی و مهم در این راهبرد عبارتند از:

الف - چرخش از رشد به عنوان معیار اجرای اصل به سمت نیازهای اساسی که از طریق اشتغال و توزیع مجدد صورت می‌گیرد. به عبارت دیگر از رشد اقتصادی به سمت توسعه اقتصادی سوق می‌یابد.

ب- چرخش از اهداف ذهنی به سمت اهداف عینی دارد.

۴- رویکرد صنعتی شدن روستا

رویکرد صنعتی شدن دارای اهدافی است که عبارت از موارد ذیل است:

- ایجاد اشتغال غیر کشاورزی برای روستائیان بیکار یا نیمه بیکار در یک ناحیه
  - کمک به جلوگیری از جریان مهاجرت به مراکز شهری
  - تقویت پایه‌های اقتصادی در مراکز روستایی
  - استفاده کامل از مهارت‌های موجود در ناحیه
  - فرآوری تولید کشاورزی محلی
  - تهیه نهاده‌های اساسی و کالاهای مصرفی برای کشاورزان و دیگر افراد محلی
- لازم به ذکر است که دو عامل اولیه و ضروری برای موفقیت برنامه صنعتی شدن روستا مشهود است:
- الف- یک فرایند برنامه ریزی دقیق، شامل تعیین صنعت مناسب برای نواحی خاص، جمع‌آوری اطلاعات، طرح‌ریزی، اجرا و پیگیری

ب- ادغام برنامه صنعتی شدن در برنامه ریزی مرکز روستایی

نگرش به صنعتی شدن به عنوان موتور اصلی یا منحصر به فرد توسعه فقط یک روی سکه است.

زیرا همانطوری که جانسون یادآوری می‌کند ممکن است یک کشور در حال توسعه هرگز توسعه نیابد مگر آنکه ساختار مکانی آن، یعنی نقش عملی زیستگاهها، دوباره سازماندهی شود. صنعتی شدن موفق، بر پایه دگرگونیهای ریشه‌ای و تجاری کردن کشاورزی، با کمک سلسله مراتب مکانهای چند منظوره استوار است. این کار به رهبری فنی، سازمانی و تجاری نیازمند است که مردم روستا امکان عرضه آن را ندارند.

۵- رویکرد توسعه یکپارچه روستایی

روش توسعه همه جانبه روستایی از مجموعه‌ای از چشم‌اندازهایی که غالباً از نظر ذهنی و ایدئولوژیکی متضاد بودند استفاده می‌کرد: از جمله اینکه حتی رشد سریع درآمد در مناطق روستایی نه قابل دسترس بودن خدمات و آسایش اجتماعی را تضمین می‌کند و نه دسترسی عادلانه به آنها را، عامل مؤثر دیگر ظهور «طرز تفکر سیستم‌ها» در مورد نهادی و اجرای طرح بود، تصدیق اینکه توسعه روستایی در بردارنده تاثیر و اثر متقابل تعداد زیادی از فعالیتهای مرتبط با یکدیگر است. به این معنا تفسیر شد که اجرای طرح همه‌جانبه می‌تواند در کسب دستاوردهای سریع و قابل ملاحظه در تولید کشاورزی و رفاه روستایی سهیم باشد. عامل مؤثر سوم از دلسردی رو به تزاید، نسبت به روشهای برخورد فن سالارانه و دیوانسالارانه با مسئله توسعه روستایی نشأت می‌گرفت چرا که روشهای فوق بطور روزافزونی به عنوان ابزاری برای کنترل در نظر گرفته می‌شدند.

۶- رویکرد نقش کارکردهای شهری در توسعه روستایی

راهبرد «عملکردهای شهری و توسعه روستایی» با تحلیلی فضایی و منطقه‌ای، شیوه‌ای از تعیین سکونتگاه‌ها را بدست می‌دهد که چنین سرمایه‌گذاری‌هایی می‌توانند بطور مؤثرتر و کاراتر در آنها جایابی شده و بخشهای روستایی و شهری اقتصادهای منطقه‌را یکپارچه سازند. این رویکرد بر مبنای تحقیقاتی قرار دارد که نشان می‌دهد مراکز شهری در شکل شهرک‌های بازاری، مراکز خدمات روستایی و شهرهای میانی و خدمات تسهیلات زیرساختها و فعالیتهای مولد جای گرفته در آنها به طور بالقوه و بالفعل نقشهای مهمی در برانگیختن توسعه روستایی ایفا می‌کنند. راهبرد مذکور فرض می‌کند که شهرها و شهرهای کوچک (بعنوان بازار محصولات کشاورزی) به جهت اینکه خدمات اجتماعی اساسی و امکانات عمومی را برای جمعیت روستایی فراهم می‌آورند و به واسطه ارتباط و پیوند با یکدیگر و با نواحی روستایی اطرافشان می‌توانند به عنوان مبنای فیزیکی شبکه اسکلت بندی شده در راستای توسعه منطقه‌ای مطرح باشند. البته همه سکونتگاه‌ها در یک منطقه نمی‌توانند و نمی‌بایست تمامی عملکردهای شهری را در اختیار داشته باشند. یکی از منافع حاصله از یک سلسله مراتب به خوبی توسعه یافته و یکپارچه از مراکز خدمات این است که دسترسی به دامنه وسیعی از عملکردها را برای تعداد زیادی از مردم فراهم می‌آورد بدون اینکه در هر سکونتگاه تمامی آنها موجود باشند.

در این رویکرد ضمن توجه به آثار حاصل از روابط متقابل شهر و روستا بر وجود همزیستی متقابل میان شهر و روستا در یک ناحیه جغرافیایی تأکید می‌گردد. همچنین بر کارکرد شهرها و شهرکها بعنوان مراکز تأمین خدمات برای نواحی روستایی و مکانی که تولیدات روستایی در آن قابلیت عرضه می‌یابند و نیز نواحی روستایی بعنوان تأمین کننده نیروی کار و تقاضا برای کالاها و خدمات شهری

تأکید می شود. بدین ترتیب سه نوع پیوند شامل پیوند مصرف، پیوند تولید و پیوند مالی میان شهرها و روستاهای کشور شکل می گیرد. وجود پیوندهای مصرف، تولید و روابط مالی سبب می شود تا نقش شهرها در توسعه روستایی کشور بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد. در این راستا برنامه ریزان کشور همواره با این سؤال روبرو بوده اند که چگونه می توان پتانسیل توسعه شهری و روستایی را بعنوان یک فرایند مکمل به گونه ای تقویت نمود تا ضمن تحقق اهداف توسعه شهری در یک ساخت ناحیه ای اهداف توسعه روستایی نیز محقق گردد.

۷- رویکرد توسعه پایدار روستایی

پارادایم پایداری و توسعه پایدار به ویژه در دهه اخیر به محور اصلی مباحث در بسیاری از رشته‌های علمی تبدیل شده است. با چنین رویکردی توسعه پایدار چنین تعریف می‌شود: فرایندی از تغییر که ضمن حفاظت از منابع طبیعی و انسانی مورد نیاز نسل‌های بعدی، کیفیت زندگی مردم را بهبود می‌بخشد. بنابراین مفهوم توسعه روستایی نیز در گذر زمان دچار تغییر و تحول گردید و چالش‌های رو به تزاید عرصه‌های روستایی که عملاً رویکردهای گذشته در حل آنها موفق نبودند، زمینه را برای بروز و تبلور اندیشه توسعه پایدار در مقوله توسعه روستایی فراهم کرد.

«در چارچوب رویکرد توسعه پایدار اجتماعات روستایی، انسان روستایی با زمین زیرپایش به گونه‌ای توأمان و یکپارچه مطمع نظر قرار می‌گیرد؛ زیرا پایداری فضای روستایی ناظر بر ایجاد توازن میان انسان، محیط و فعالیت‌های اقتصادی اوست؛ به تعبیر دیگر توسعه پایدار، نقطه توازن و تعادل در جهت تحقق اهداف توسعه در هر یک از ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی است، امری که در چارچوب پارادایم‌های گذشته به تعارض میان هر یک از ابعاد توسعه انجامیده است». هر چند جهت نیل به توسعه پایدار روستایی بر حسب مقتضیات جوامع روستایی وزن، اهمیت و وجوه کمی و کیفی متفاوتی برای اهداف آن در نظر گرفته شده لیکن می‌توان مبنای مشترکی را نیز به تصویر کشید. یکپارچگی اکوسیستم، محافظت از تنوع زیستی رشد پایدار، مصرف متعادل، خوداتکایی، مشارکت گسترده و تعاملی، فقرزدایی و... از جمله اهداف این رویکرد است.

الگوهای توسعه روستایی

در باب مبحث بررسی مسایل و مشکلات یک جامعه، عمده مکاتب، دیدگاهها و نظریه‌هایی که وجود دارند، به عرصه الگوهای توسعه ختم می‌شوند. درخصوص موضوع توسعه روستایی، دیدگاه‌هایی که مرتبط با موضوع می‌باشند، در سه دسته از دیدگاهها قابل دسته‌بندی می‌باشند که این دیدگاهها بدین قرار می‌باشند:

الگوی بهبود

الگوی بهبود که هدف آن طبق نظر بانک جهانی عبارت می‌باشد از:

((پیشرفت تدریجی در شیوه‌های زراعی و دامی دهقانان، به منظور افزایش میزان بهره‌وری بدون ایجاد دگرگونی در نظامهای حقوقی و اجتماعی. این روش امکان می‌دهد که نهادهای اجتماعی و نظام زمینداری موجود تداوم یابد. در این شیوه، توسعه از طریق ترویج فعالیت‌های کشاورزی جدید، به این امید که دهقانان به کاربرد انواع ابزارها و شیوه‌های جدید تولید تشویق گردند، آغاز می‌شود)).

شیوه بهبود از ویژگیهای سیاست توسعه حکومت‌های تحت استعمار بریتانیا در آفریقا و هند و مناطق دیگر است. در این شیوه با اعزام کارشناسان و انجام کارهای آموزشی و ترویجی، در جهت بهبود شرایط زندگی جامعه هدف اقدام می‌گردد. از خصوصیات بارز استراتژی بهبود این است که در مورد توزیع مجدد منابع تولید میان دهقانان کاری انجام نمی‌دهد و فقط به تهیه و تدارک سرمایه بیشتر و تجهیزات برای زارعان بویژه عمده‌مالکان می‌پردازد که این امر می‌تواند به دوقطبی شدن گروهها در مناطق بینجامد.

استراتژی بهبود از نظر اهداف، ایدئولوژی، نهادها و سیستم توزیع، دو خط‌مشی فرعی متفاوتی را به وجود آورده که عبارتند از: استراتژی تکنوکراتیک^۱ و استراتژی اصلاح‌طلبانه^۲.

^۱. Technocratic Strategy

^۲. Reformist Sterategy

هدف عمده استراتژی تکنوکراتیک، افزایش تولیدات کشاورزی است که یا از طریق تشویق دهقانان به پذیرش تکنولوژی پیشرفته و یا از طریق یکپارچگی ارضی انجام می‌گیرد. در این شیوه، نظام اقتصادی اساساً متکی بر ایدئولوژی سرمایه‌داری آزاد است. تأکید بر رقابت، بازار آزاد و مالکیت پراکنده خصوصی، به عنوان شرایط لازم جهت دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه قلمداد می‌شود.

اما استراتژی اصلاح‌طلبانه به توزیع درآمد در میان بعضی از بخشهای جامعه بویژه دهقانان متوسط نظر دارد و به دنبال آن اهمیت کمتری به افزایش بازده تولیدات کشاورزی می‌دهد. در این سیستم، تلاشهایی به منظور ایجاد تعادل میان امر برابری بیشتر در جامعه و رشد تولیدات کشاورزی از طریق دگرگونی در ارائه نهاده‌های کشاورزی صورت می‌گیرد. ایدئولوژی همراه با این نوع توسعه، معمولاً از انواع ایدئولوژیهای ملی‌گرایانه و گاهی نیز مردم‌پسند^۱ است.

الگوی دگرگون‌سازی

صاحب‌نظران این الگو بر این باورند که به جای افزایش تدریجی تولیدات کشاورزی، باید دگرگونی عمده‌ای در شیوه‌های تولید و الگوهای کشت پدید آید، بطوری که بتوان از نیروی کار مازاد بهره‌برداری مفیدتری کرد و چنین دگرگونی‌های را نمی‌توان با شیوه بهبود به وجود آورد. در نتیجه چنین سیاستی، دولتها فعالانه شروع به دخالت در برنامه‌های توسعه نموده و به ارائه تکنیکهای مدرن و سیستمهای حقوقی و اجتماعی جدید که اجازه توسعه تکنیکهای کشاورزی جدید و سرمایه‌گذاری مالی زیادی را می‌دهد، مبادرت کردند، به این امید که این فعالیتها به رشد اقتصادی منجر شود. یکی از استراتژیهای مهمی که در الگوی دگرگون‌سازی مورد نظر است، استراتژی دگرگونی ریشه‌ای یا رادیکال است.

هدف این استراتژی، انجام دگرگونی سریع اجتماعی و توزیع مجدد قدرت سیاسی است. بعد از این مسایل، اهمیت توزیع مجدد درآمد و ثروت مطرح است و بالاخره بالابردن تولید، هدف بعدی قرار دارد. به طور خلاصه، اهداف این استراتژی عبارت از افزایش مشارکت توده مردم، برابری اقتصادی و تولید بیشتر می‌باشد. ایدئولوژی‌ای که معمولاً در پشت استراتژی رادیکال وجود دارد، سوسیالیسم است. سوسیالیسم کشاورزی بویژه نوع آسیایی آن بر این فرض است که می‌توان منابع بالقوه بهره‌برداری نشده یعنی نیروی کار انسانی را در جهت توسعه کشاورزی بسیج کرد.

اساس این استراتژی بر افزایش تعداد روزهای کار، تلاش شدید کارگران، و بالابردن میزان بهره‌وری و قوه ابتکار نیروی کار استوار است. در این استراتژی، نیروی کار به عنوان عامل اصلی توسعه قلمداد می‌شود. طرح اسکان و برنامه اصلاحات ارضی، از مهمترین استراتژیهای است که در برنامه‌های توسعه روستایی بویژه در ایران در نواحی مربوطه به کار گرفته شده است.

الگوی نوسازی

مکتب نوسازی را می‌توان محصول تاریخی سه رویداد مهم در دوران بعد از جنگ جهانی دوم به شمار

^۱. Populist

آورد: اولین رویداد، ظهور ایالات متحده به عنوان یک ابرقدرت بود، درحالیکه سایر کشورها در اثر جنگ، تضعیف شده بودند. ایالات متحده با اجرای طرح مارشال برای بازسازی اروپای جنگ‌زده، به یک رهبر جهانی مبدل گشته و عملاً مسئولیت اداره امور همه جهان را به عهده گرفت. رویداد دوم، گسترش جنبش جهانی کمونیسم نه تنها در اروپای شرقی، که در چین و کره در قاره آسیا بود. سومین رویداد، تجزیه امپراطوری‌های استعماری اروپایی در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین بود که موجب ظهور شمار بسیاری از دولت - ملت‌های جدید در جهان سوم گردید. تلاش این کشورها برای دستیابی به الگویی برای رشد و توسعه اقتصادی و همچنین اعتلای سیاسی و استقلال، زمینه ترغیب اندیشمندان علوم اجتماعی به مطالعه کشورهای جهان سوم از طرف نخبگان سیاسی آمریکا را فراهم ساخت تا از این طریق، ضمن دستیابی به توسعه اقتصادی و ثبات سیاسی در این مناطق، از غلتیدن آنها به دامان بلوک کمونیستی جلوگیری شود.

نظریه نوسازی از طیف وسیعی از صاحب‌نظران در رشته‌های مختلف علمی تشکیل شده است. به خاطر دامنه وسیع صاحب‌نظران این نظریه، شاهد اندیشه‌های متفاوتی در آن هستیم. بطوری که هر کدام از نظریه‌پردازان این اندیشه نظری، از زاویه موضوعی خود به مقوله نوسازی نگاه کرده و بنابراین، ابعاد خاصی از جوانب گوناگون اقتصادی، اجتماعی و روانشناختی وضعیت نوسازی و شرایط آن را مورد مذاقه و بررسی قرار داده‌اند. نظریه‌پردازان نوسازی دوگانه از جوامع داشته و بر این باورند که جوامع یا سنتی‌اند یا مدرن. این نظریه‌پردازان ابعاد این دوگانگی در هر کدام از دو جامعه را برحسب متغیرها و شاخصهای مورد علاقه و مطالعه‌شان تعریف می‌کنند. بطوری که علمای اجتماعی این نظریه، بعد اجتماعی نوسازی را تمسک بسته و از آن برای تبیین جوامع سنتی و مدرن استفاده می‌کنند. سایر علمای اقتصادی و روانشناسی نیز به همین ترتیب، در بررسی و تبیین وضعیت سنتی و مدرن جوامع، ابعاد اقتصادی و روانشناختی را وجه اهتمام قرار داده‌اند.

نظریه نوسازی بر این فرض است که تمامی جوامع در یک مرحله شبیه به هم بوده (مرحله سنتی) و در نهایت با پشت‌سرگذاشتن دگرگونی‌های مشابه کشورهای غربی، به صورت جوامع مدرن درخواهند آمد. ابزار گذر جوامع سنتی از حالت سنتی به مدن، ابزار اشاعه می‌باشد که شامل فرهنگ، تکنولوژی، روابط اقتصادی سرمایه‌داری و نهادهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی از نوع غربی در جوامع سنتی می‌گردد. بنابراین می‌توان گفت دیدگاه نوسازی وجود دو حالت سنتی و مدرن را برای تمامی جوامع مفروض گرفته و با این تقسیم‌بندی، وضعیت این جوامع را معلوم و پیش‌بینی پذیر می‌پندارد. ضمن آنکه معتقد به نوعی جامعه اتوپیایی و ایده‌آل همانند غربی برای تمامی جوامع سنتی و یا به عبارتی کشورهای توسعه‌نیافته می‌باشد. نظریه نوسازی از زاویه لیبرال^۱ به مسئله توسعه جوامع سنتی نگر بسته و معتقد است که توسعه این جوامع به صورت تدریجی و از طریق رویکرد رخنه به پایین^۲ صورت می‌گیرد.

کوستوف و لینگارد (۲۰۰۹) بر این باورند که برای تحقق توسعه روستایی یکپارچه، نیازمند رهیافت جدیدی هستیم. این نویسندگان در مطالعه شان ابتدا اشاره میکنند که طبق سنت، توسعه روستایی وابسته به بخش کشاورزی است و تغییر سیاستها به سمت توسعه روستایی یکپارچه نیز نمایانگر پیوندها

^۱. Liberal

^۲. Trickle-down

و تعاملات پیچیده‌های است که در داخل کل نظام توسعه روستایی وجود دارد. افزون بر این، به زعم این دو نویسنده تأکید زیاد بر بخش کشاورزی و لحاظ نکردن پیوندهای آن با سایر بخشهای اقتصاد، موجب نوعی سوگیری و ارباب تحلیلی میشود. توسعه روستایی به عنوان یک منبع درآمد و معاش، بدیلی را برای بخش کشاورزی فراهم میکند. این نویسندگان بر این اعتقادند که توسعه روستایی، نیازمند توجه به کلیه بخشهای روستایی است نه بخش خاصی از آن. در واقع تنوع بخشی روستایی فرایندی است که درصدد کاهش ریسکهای قیمت محصولات کشاورزی و پیامد منطقی دورشدن جهت سیاستگذاری از حمایت مستقیم از قیمت محصولات کشاورزی است. این تغییر نشانگر تغییری اساسی در اهداف و چارچوبهای سیاستگذاری به سمت اتخاذ رویکردی کلی نگر نسبت به توسعه روستایی است و ابزارهای جدیدی را برای تحلیل می طلبد. این نویسندگان در ادامه به انتقاد از الگوهای متعارف اقتصادی پرداخته و اشاره میکنند که این الگوها برپایه یک روش شناسی ابزارگرایانه (Instrumentalist methodology) بوده که ابزار را با هدف ارتباط داده و توجه کمتری به ساختار زیربنایی میکنند. به عبارتی، این نویسندگان معتقد به نوعی رهیافت هم افزا به توسعه روستایی میباشند. این رهیافت هم شبکه سنتی و هم تحلیل نهادی را با یکدیگر ترکیب کرده و بیشتر بر مکانیسمها و فرایندهای در جریان تأکید میکند تا اهداف. این نویسندگان در پایان اشاره میکنند که اختیار کردن چنین رهیافتی نسبت به توسعه روستایی، ضرورت تقویت همکاری بین کنشگران عمومی و خصوصی در نیل به توسعه پایدار را نمایان میسازد.

ماکسول (۲۰۱۰) به بررسی چالشهای اجرایی در توسعه روستایی پرداخته است. وی در مطالعه خود، ابتدا به غفلت مصادر و اندیشمندان از توسعه روستایی اشاره کرده و معتقد است که توسعه روستایی نیازمند یک فشار (Push) و تفکر جدیدی میباشد. وی در الگوی پیشنهادی خود برای توسعه روستایی، به چهار عنصر دولت، بخشهای مولد، بخشهای اجتماعی و بازار توجه کرده و برای سرمایهگذاری در کالاهای عمومی اهمیت زیادی قائل است. وی در ادامه بر هفت موضوع کلیدی در توسعه روستایی شامل کشاورزی، مزارع کوچک، اقتصاد روستایی غیرکشاورزی، چالش تفکر جدید به فقر، از مشارکت به حکومت، اجرا و تضاد تأکید کرده و راهکارهای پیشنهادی خود را روی این هفت موضوع متمرکز میکند: به رسمیت شناسی تنوع موقعیتهای روستایی، پاسخ به تغییرات گذشته و آینده در نواحی روستایی، هماهنگ عمل کردن با دستورالعمل وسیعتر فقر، و توجه به بخشهای مولد به عنوان یک استراتژی هم برای پیشینه سازی رشد و هم برای ریشه کنی فقر.

پارکر (۲۰۱۱) در مطالعه خود درصدد آن است که نشان دهد سیاست تمرکززدایی مهمترین ابزار توسعه روستایی است. ایشان در مطالعه خود اشاره میکنند که برای بررسی شیوع فقر روستایی در کشورهای درحال توسعه، استراتژیهای خاصی مورد نیاز میباشد، اما با این اقداماتی که تاکنون در جهت بهبود استاندارد زندگی روستائیان صورت گرفته اساساً فقر کاهش نیافته است. پارکر در مطالعه خود به عقلانیت حاکم بر تمرکز برنامه های توسعه روستایی بر کاهش فقر پرداخته و ضمن مطالعه خود، به بررسی تلاشهایی میپردازد که اخیراً در جهت تحقق توسعه روستایی انجام گرفته اند. وی معتقد است که تمرکززدایی میتواند نقش بسزایی در برنامه های توسعه روستایی ایفا کند. وی با کاربست نظریه سافل (Souffle)، الگویی را

برای تمرکززدایی پیشنهاد میکند که در نهایت به توسعه روستایی ختم میشود. الگوی پیشنهادی وی، عناصر ضروری تمرکززدایی سیاسی، مالی و نهادی را درهم آمیخته و پارکر معتقد است که برای بهبود پیامدهای توسعه روستایی، ترکیب بهینه و درست این سه عنصر یعنی سیاسی، مالی و نهادی ضروری است.

بری و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه خود به بررسی ماهیت زیرساختهای روستایی و مشکلات و چشم اندازهای آن پرداخته اند. این مطالعه ضمن اشاره به اهمیت زیرساختهای روستایی در پیوند زدن روستاها به اقتصاد ملی، به مسائل و مشکلاتی که برخی روستاهای کشور در دسترسی به این زیرساختها دارند؛ اشاره میکند. وی با اشاره به تفاوت زیرساختهای شهری و نقش روزافزون بخش خصوصی و خصوصی سازی در آن، پیشنهاد میکند که خصوصی سازی در بخش زیرساخت روستایی نیز باید انجام گیرد. در این بین، بری و همکاران بر شراکت بین بخش عمومی و خصوصی تأکید کرده و معتقد است در این گونه شراکتها، سوسیدها و انگیزه هایی که دولت فراهم میکند؛ کمک شایانی به جهت دهی سرمایه گذاری بخش خصوصی در مناطق محروم خواهد کرد.

الگوی اقتصاد مقاومتی

اهمیت داشتن اقتصاد قوی و سالم برای حفظ و استمرار اهداف انقلاب از دیدگاه اسلام در کتاب: بررسی اجمالی مبانی اقتصاد اسلامی استاد شهید مطهری نمایان می باشد، آنجا که بیان می دارد: «هدفهای اسلامی بدون اقتصاد سالم غیر قابل تأمین است. اسلام که می خواهد غیر مسلمان بر مسلمان تسلط و نفوذ نداشته باشد. این هدف هنگامی میسر است که ملت مسلمان در اقتصاد نیازمند و وابسته نباشد و دستش به طرف غیر مسلمان دراز نباشد و الا نیازمندی ملازم است با اسارت و بردگی ولو این که اسم بردگی در کار نباشد».

بنابراین با توجه به ابلاغ سیاستهای کلان اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری در بهمن ماه سال ۱۳۹۲ ضروری است که جایگاه روستا و روستائینان در تحقق این سیاستها به ویژه برای مسئولین تبیین گردد و مورد توجه خاص قرار گیرد.

ایشان در بخشی از این پیام فرمودند: «قوای کشور بی درنگ و با زمان بندی مشخص اقدام به اجرای آن کنند و زمینه و فرصت مناسب برای نقش آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی فراهم آورند».

ارزش و جایگاه اقتصاد و نقش آن در زندگی روزمره مردم و باورهای آنان روشن و مشخص است، «اجتماع سالم، اقتصاد سالم می خواهد و اولین اصل برای سلامت اقتصاد یک جامعه، اصل افزایش و رشد ثروت ملی و تکثیر تولید است». لذا اقتصاد مقاومتی نه اقتصاد ریاضتی است نه اقتصاد جنگی. اقتصاد مقاومتی، اقتصاد مبتنی بر حفظ استقلال و اقتصاد عزت آفرین است. در اقتصاد مقاومتی باید به رفع نیازهای اصلی، حیاتی، مهم و دائمی مردم توجه شود به عنوان مثال برای رفع نیاز نان مردم که نیازی دائمی و مستمر است، ورود بیش از هشت میلیون تن گندم در سال در حالیکه نیاز جامعه حدود ۱۱ میلیون تن در سال می باشد، موضوع قابل تاملی است. آیا با این نیاز حفظ استقلال و عزت کشور میسر است؟ مگر جز این است که امیرالمومنین علی (ع) فرمودند: «احتج الی من شئت تکن

اسیره، استغن عمن شئت نظیره... محتاج هر که شوی اسیر او خواهی بود، بی نیاز از هر که شوی با او برابر خواهی بود.»

در اقتصاد مقاومتی تکیه بر تولید است و توجه به تولید کننده، از این رهگذر است که پیامبر اکرم(ص) بوسه بر دستان پینه بسته تولید کننده(کارگر) زدند.

در اقتصاد مقاومتی امکان مشارکت افکار عمومی مردم و دارایی‌های ریز و اندک آنان برای فعال شدن اقتصاد باید فراهم شود، همانگونه که حضور و مشارکت آنان در پیروزی انقلاب موثر بود.

در این اقتصاد باید به انحصارزدایی پرداخت، به معنای دقیق کلمه باید زمینه حضور مردم، - همه مردم نه عده ای خاص - فراهم شود تا آنان بتوانند در کلیه فعالیت‌های اقتصادی به راحتی وارد شوند و جهت ورود آسان آنان منعی نباشد. درست شبیه مشارکت مردم در جبهه‌های جنگ. این حضور نباید به صورت مکتوب و تزئینی بوده بلکه باید به صورت عملی و حقیقی باشد. در اقتصاد مقاومتی امکان رشد افکار، مشارکت مردم در تصمیم گیری، ایجاد توسعه پایدار، ایجاد توسعه متوازن، خودباوری، خود اتکائی، صحیح مصرف کردن، کار و تلاش، نشاط و شادابی می بایست معنایی عملی داشته باشد.

بررسی تحولات گذشته توسعه روستایی

• مدیریت توسعه روستایی قبل از انقلاب اسلامی

جامعه روستایی کشور به دلیل فقر شدید اقتصادی و فرهنگی (کم سواد) و فقدان قدرت ناشی از مردم و حاکمیت مدیریت استبدادی ارباب رعیتی نتوانست در عرصه انقلاب مشروطه و تحولات بعدی آن نقش موثری داشته باشد. به همین دلیل این تحولات در شهرها و توسط نخبگان شهری و طبقه متوسط شهری انجام شد. در این دوره به دلیل وجود ساختار ارباب رعیتی در جامعه روستایی سه چالش عمده و اساسی قابل شناسایی و بررسی می‌باشد. چالش اول مسائل اقتصادی و مشکلات ناشی از آن از جمله فقر شدید، سطح درآمدی نازل و... . چالش دوم از نظر اجتماعی به غلبه نظام ارباب رعیتی و بزرگ مالکی و نابرابری‌های اجتماعی داخل جامعه روستایی می‌توان اشاره کرد که نمود بارز آن در سهم‌بری پایین روستائیان از تولیدات کشاورزی به دلیل فقدان عوامل تولید (زمین، آب و...) می‌باشد. چالش سوم آغاز شهری شدن شکلی و کمی و شروع تضاد و شکاف بین جامعه شهری و رواج اصطلاح‌های ضد توسعه‌ای و اخلاقی و علمی مانند دهاتی بودن یا کم فهم، بی بهداشت بودن و نداشتن پرستیژ اجتماعی است.

در دو برنامه اول و دوم به لحاظ ماهیت، با این دید به روستا توجه کردند. در واقع در این برنامه‌ها به روستا و توسعه روستایی توجه بنیادین با رویکرد حق توسعه‌یافتگی انسانی و مکانی نشد. دوره دوم مدیریت روستایی که به لحاظ زمانی در برگیرنده برنامه‌های سوم، چهارم و پنجم در ایران می‌باشد که همگام با اجرای اصلاحات ارضی آغاز شد. ارزیابی این برنامه‌ها صاحب‌نظران را به این نتیجه رساند که در داخل نظریه مدرنیزاسیون نمی‌توان به تغییر ساختارها توجه کرد. از اینرو وجود یکسری زمینه‌های داخلی و فشارهای محیط خارجی نوعی اصلاحات را در مالکیت منابع تولید جهت توسعه شتابان صنعتی ضروری ساخت که هدف اصلی آن تغییر ساخت و مدیریت کشاورزی در راستای سیاست‌های توسعه صنعتی بود. با این زمینه هر چند در این دوره یک سلسله تغییرات در جامعه روستایی روی داد که از جمله مهمترین آنها، تغییر در نظام اجتماعی روستا بود که فروپاشی نظام تولید جمعی سنتی، تبدیل قشر زارع سهم‌بر به خرده مالک جزئی و کارگر کشاورزی، در کنار گسترش بزرگ مالکی به شیوه جدید، و حذف مباشر و ارباب و منزوی شدن خوش‌نشینان را به دنبال داشت. همچنین دگرگونی‌هایی

در نظام بهره‌برداری زراعی روی داد که مهمترین این تغییرات عبارت است از افزایش واحدهای خرد و تقویت نظام خرده‌مالکی، یعنی افزایش واحدهای کوچک غیراقتصادی و افزایش تعداد بهره‌برداری‌های بزرگ و مکانیزه بود.

لیکن باید گفت اصلاحات ارضی در ایران با اینکه روابط و مناسبات کهنه ارباب رعیتی را به صورتی موازی از هم پاشید ولی اقتصاد کشاورزی ایران را جهت اقتصاد سرمایه‌داری با رویکرد نوسازی با شیوه غالب تکنوکراتیک (فن‌محور) قرار داده بدین معنی که ایجاد روابط و مناسبات سرمایه‌داری در بخش کشاورزی، گرایش کشاورزی ایران به سوی تولیدات خاص که بی‌ارتباط با نیازهای اقتصادی جهانی نبود، وابستگی بخش کشاورزی و کاهش تولید و تثبیت مالکیت اراضی و سرانجام مهاجرت روستائیان (کم زمین‌ها، بی زمین‌ها و در مجموع نیروی انسانی خدماتی) که خوش‌نشین نامیده می‌شدند از روستا به شهر و اختصاص زمین‌های زراعی به فعالیت‌های غیرکشاورزی از جمله پیامدهای این امر بود. در نتیجه در این دوره‌ها چالش‌های بیرونی حاکم بر جامعه روستایی شد و مدیریت چالش‌ها نیز با منشاء بیرونی و مبتنی بر نظریه برنامه‌ریزی عقلانی غیر مشارکتی در چارچوب نظریه نوسازی عموماً از بالا به پایین و دستوری و بخشی مورد توجه قرار گرفت و روستا به عنوان تولید کننده و تعیین کننده اصلی ساختار اقتصاد کشور جای خود را به روستای مصرف کننده و تابع تولیدات شهری داد و سهم او از منافع و منابع توسعه کاهش یافت و در نتیجه جایگاه روستا در قلمرو سرزمینی به عنوان یکی از فضاهای زیست به صورت یک رابطه یک سویه مبدل گشت.

• مدیریت توسعه روستایی بعد از انقلاب اسلامی

افزایش تضادهای طبقاتی و نارضایتی مردم از شرایط اقتصادی، اجتماعی، مذهبی و سیاسی، که در چارچوب نظریه نوسازی با رویکرد تکنوکراتیک و برنامه‌ریزی عقلانی غیرمشارکتی و متکی به منابع نفتی انجام شده بود، سرانجام سبب فروپاشی نظام سلطنتی و پیروزی انقلاب در سال ۱۳۵۷ شد. با این حادثه و بلافاصله بعد از آن جنگ تحمیلی، فرصت برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب در کشور را فراهم ساخت. به همین دلیل در دهه‌ی اول انقلاب به دلیل جنگ و بی‌ثباتی و عدم امکان تدوین برنامه در روستاها با یک نوع از هم گسیختگی ساختار اقتصادی و تزلزل ساختار امنیتی برای سرمایه‌گذاری و افزایش رشد جمعیت روبرو شد. البته به دلیل پیروی از مدیریت مبتنی بر ارزش‌مداری در سال‌های اولیه دولت وقت با هدف محرومیت‌زدایی توجه ویژه‌ای به مناطق روستایی و ایجاد زیرساخت‌های عمرانی با تاسیس نهادهای تازه مانند جهاد سازندگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، کمیته امداد امام (ره) شد و مدیریت روستایی حداقل در حیات دولت (مدیریت راهبردی) جایگاهی را به خود اختصاص داد و سخنگویی را در حاکمیت بدست آورد. در این دوره بخش کشاورزی به عنوان محور اصلی توسعه قرار گرفت و اهداف و سیاست‌های کلی توسعه در زمینه عمران روستایی، ایجاد رشد اقتصادی، ارتقای سطح سلامت، تامین حداقل نیازها و سازماندهی فضایی بود.

این دوره را می‌توان به عنوان یکی از برنامه‌های تدوین شده کامل در چارچوب نوسازی در زمینه عمران و توسعه روستایی بعد از انقلاب دانست. زیرا از یک طرف به عمران و توسعه روستایی توجه شد

و از طرف دیگر با رعایت اصول برنامه‌ریزی عقلانی با نگاه کل‌گرا به روستا و توسعه روستایی حرکت رو به جلویی را در برنامه‌ریزی روستایی در چارچوب نظریه نوسازی به وجود آورد. بطوری که برنامه دوم توسعه دارای دو بعد اهداف کیفی و کمی بود. از جنبه کیفی توجه بیشتر معطوف به توسعه یکپارچه فضاهای دارای ظرفیت بالقوه رشد روستایی؛ بهبود کیفیت زیست، اصلاح ساختار کالبدی و بهبود کیفیت سکونتگاههای روستایی؛ ارتقای نقش روستائیان در اداره امور روستاها؛ ارتقای ظرفیت اشتغالزایی صنایع کوچک و دستی در محیط‌های روستایی؛ برقراری تناسب بین ارائه خدمات و جمعیت روستایی؛ و اصلاح الگوی استقرار جمعیت در نواحی روستایی بود و از جنبه کمی و اجرایی به مسائلی مانند برنامه بهسازی و نوسازی روستاها، برنامه ساماندهی روستاهای پراکنده، برنامه ایجاد و توسعه صنایع روستایی توجه شد. در برنامه سوم و چهارم توسعه نیز سیاست‌های راهبردی توسعه و عمران روستایی شامل ساماندهی عمران روستایی از طریق تحول ساختاری در نظام تولید، حمایت از ایجاد نهادهای تامین کننده اعتبارات خرد، سطح بندی و ارائه خدمات و تجهیز فضاهای روستایی کشور طبق استانداردها و ضوابط خدمات رسانی، تهیه و اجرای برنامه‌های راهبردی، ساختاری و عملیاتی به منظور توسعه هماهنگ و یکپارچه مناطق همگن توسعه نیافته با استفاده از منابع و امکانات موجود، و تجدید سازمان تشکیلات کنونی عمران روستایی مورد توجه قرار گرفت. بنابراین از جمله حرکت رو به جلوی در برنامه سوم توسعه اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در زمینه توسعه روستایی در چارچوب نظریه نوسازی حرکت در جهت مشارکت و تا حدودی پذیرش اصل عدم تمرکز حداقلی و سیاست‌گذاری منطقه‌ای با واگذاری برخی از اختیارات و فعالیت‌های اجرایی دستگاههای دولتی به نهادهای مردمی و غیردولتی و افزایش و تشویق مشارکت مردم را می‌توان نام برد.

جدول ۱: چالش‌ها و راه‌حل‌های مدیریتی توسعه روستایی از مشروطیت تا کنون

دوره	چالش	راه حل
(دوره نخست) دوره مشروطه تا اصلاحات ارضی	فقر شدید اقتصادی و فرهنگی با حاکمیت مدیریت استبدادی	تاکید بر اصلاح قوانین بر مبنای رویکرد افزایش تولیدات کشاورزی و معادل گرفتن فضای روستا با تولید
(دوره دوم) از اصلاحات ارضی تا پیروزی انقلاب اسلامی	فقر شدید اقتصادی و آغاز بیکاری و شدت یافتن مهاجرت و شکل‌گیری حاشیه‌نشینی با حاکمیت فضای مدیریت برزخی و رویکرد دولت‌مداری	تغییر ساختارها در چارچوب نظریه نوسازی و تفکیک فضای سکونتگاه و فضای تولید و فعالیت‌ها به عنوان دو فضای مکمل
(دوره سوم) از پیروزی انقلاب اسلامی تا امروز	فقر شدید اقتصادی، تشدید بیکاری، مهاجرت و گسترش حاشیه‌نشینی با حاکمیت مدیریت توسعه‌مبتنی بر دولت خیرخواه و تلقی مدیریت توسعه به مثابه جعبه ابزار قابل نقل و انتقال و دارای کاربرد روستایی	حرکت در چارچوب اقتصاد مقاومتی و تاکید بر مرکز تولید بودن روستا، تاکید بر کشاورزی و نیازهای اساسی و مشارکت حداکثری و پذیرش سیاست‌گذاری منطقه‌ای در چارچوب نظریه نوسازی، افزایش بهره‌وری و راندمان تولید، توجه به کلیه عوامل تولید، توجه به ارزش افزوده محصولات، مشارکت آحاد مردم در توسعه روستایی و کاهش اتکا اقتصاد روستا به شهر

وظایف	ویژگی‌ها	
مدیریت در حوزه اجتماعی، سیاسی و حقوقی ناظر در حوزه اقتصادی روستا تنظیم روابط میان مردم و ارباب تنظیم روابط میان مردم و اقشار و طبقات جامعه کمک به دولت به صورت مقطعی در دو بعد اخذ مالیات و سرپازگیری کمک به مدیریت حوزه عمران	چند بعدی یکپارچگی و هماهنگی علیرغم کثرت مدیریت درونزا (انتخابی، انتصابی یا هر دو) عدم دخالت دولت در مدیریت مدیریت خود اتکا و متکبر	مدیریت روستا تا مشروطه
مدیریت در حوزه اجتماعی، سیاسی، حقوقی و عمرانی تنظیم روابط میان مردم- ارباب و دولت بسترسازی و همراهی با سرمایه‌گذاری دولت برای سرمایه‌گذاری دولتی	چندبعدی یکپارچه و هماهنگ‌کننده علیرغم کثرت مدیریت انتصابی با لحاظ کردن نظر مردم - ارباب دخالت حداقلی دولت با توجه به ساختارها مدیریت خود اتکا	مدیریت روستا از مشروطه تا سال ۱۳۴۲
مدیریت دستوری و پشتیبانی در حوزه‌های اجتماعی، سیاسی، حقوقی و عمرانی تنظیم رابطه میان مردم و دولت بسترسازی و همراهی با سایر مدیریت‌های روستایی برای سرمایه‌گذاری دولتی	تجزیه شدن مدیریت و کاهش قدرت و هماهنگی شکل‌گیری قدرت موازی گسترش مدیریت دولتی حرکت به سوی دخالت حداکثری دولت در مدیریت روستا مدیریت اجرایی، دستوری و انتصابی تا انتخابی	مدیریت روستا از سال ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۷
مدیریت با برنامه‌ریزی متمرکز پشتیبانی کننده همه حوزه‌های توسعه روستایی تنظیم کننده رابطه میان مردم و دولت بسترسازی و انجام سرمایه‌گذاری دولتی انجام وظایف همه‌جانبه دولت با حداکثر ملاحظه در سطح روستا حمایت و پشتیبانی از برنامه‌های دولت توسط مدیریت محلی (شورا و دهیار)	تجزیه شدن مدیریت و کاهش قدرت و هماهنگی شکل‌گیری قدرت موازی و جدید بی‌اعتنایی به تجارب بومی مدیریت روستا گسترش مدیریت دولتی به همراه مدیریت انتخابی همسو با مدیریت دولتی گسترش مدیریت دوگانگی در مدیریت اجرایی (انتصابی تا انتخابی)	مدیریت روستا از سال ۱۳۵۷ تا به امروز

مدیریت توسعه روستایی در دوره جهادسازندگی

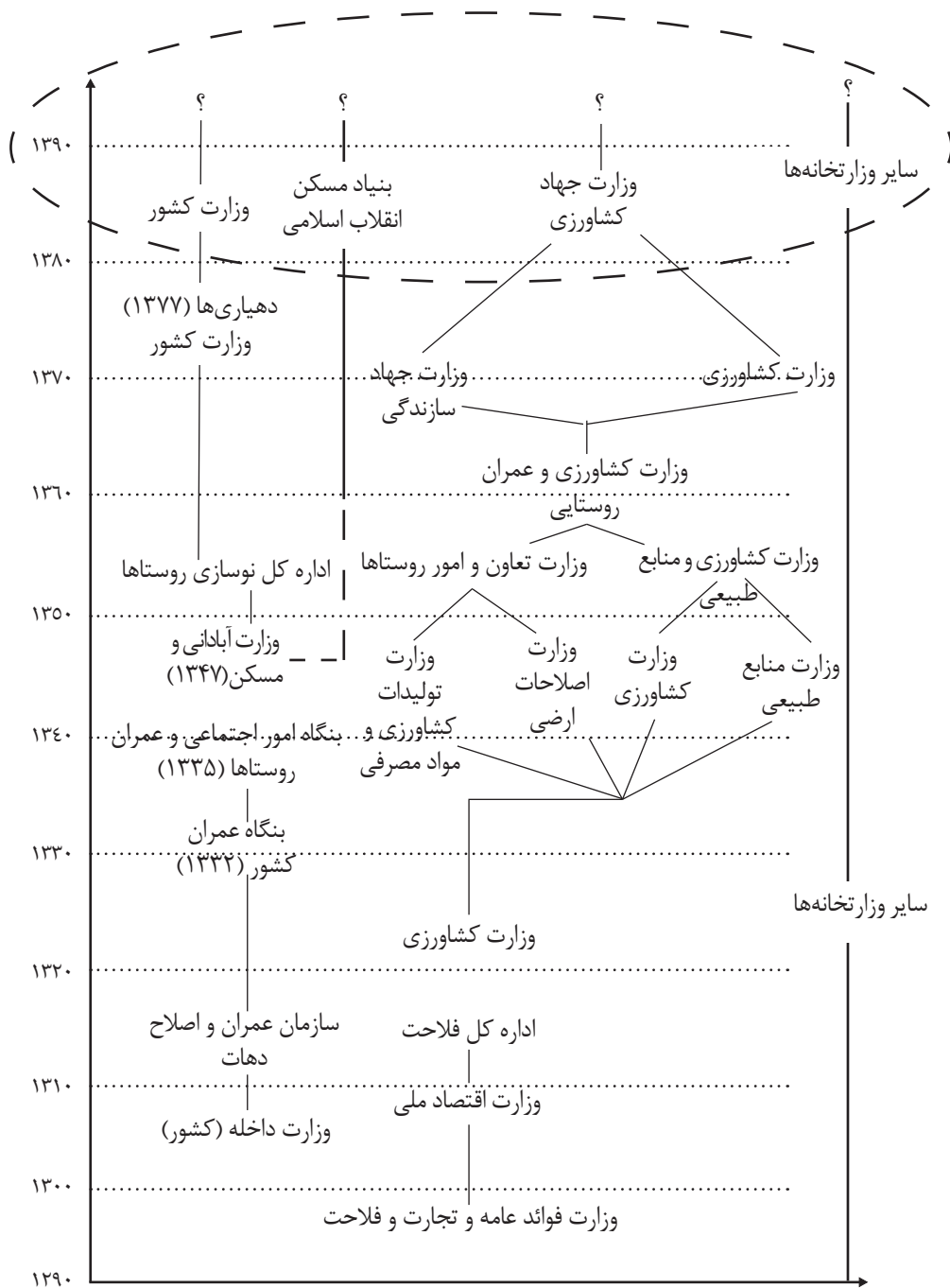
با عنایت به رویکردهای حاکم بر برنامه ریزی‌ها در کشور و از جمله رویکرد به جامعه روستایی مشکلات و چالش‌های مناطق روستایی در چندین دهه برنامه‌ریزی قبل از انقلاب ایران از یک سو و سر درگمی در مدیریتی شکل گرفته از دهه ۱۳۴۰ و همزمان با اجرای اصلاحات ارضی از سویی دیگر منجر به این سیاست شد که با ایجاد یک نهاد جدیدی با مدیریت خودجوش به نام جهادسازندگی که توجه ویژه‌ای به قشر روستایی داشته باشند و روستا و روستایی به لحاظ وظایف دولت‌ها، جایگاهی را در ساختار اداری کلان کشور داشته باشد، ایجاد شد.

در این راستا تغییر نگرش‌هایی در عرصه مدیریت، برنامه‌ریزی و سیاستگذاری کشور نسبت به روستا و اهمیت و جایگاه آن در فرآیند توسعه ملی صورت گرفت که نتیجه آن جهش به سمت استفاده از پتانسیل‌ها، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی روستایی شد.

جهاد سازندگی در کنار سایر وزارتخانه‌ها به ویژه وزارت کشاورزی به عنوان نیرویی مکمل با اهداف و فلسفه مدیریتی جدید در زمینه فراهم ساختن زمینه‌های حضور و مشارکت گسترده روستائیان در عرصه مدیریت و برنامه‌ریزی مکان‌های زیست خود، به عنوان پایگاه تولید و یکی از محورهای توسعه با ارائه امکانات رفاهی، بهداشتی، آموزشی و زیرساختی برای محرومیت‌زدایی و کاهش شکاف‌های توسعه‌ای و عدم توازن و تعادل‌های فضایی در سطح ملی و محلی حرکت شتاب‌زایی را دنبال کرد.

با ادغام دو وزارتخانه جهادسازندگی و کشاورزی و تشکیل وزارت جهادکشاورزی جایگاه تصمیم‌گیری روستا از وزارت به یک معاونت کاهش پیدا کرد و در ادامه این روند معاونت به اداره کل تقلیل یافت و این ماموریت براساس تکالیف قانونی و مصوبات دولت به مجموعه دیگری با عنوان معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور واگذار شد.

مدیریت دولتی

شکل ۱: نمودار تحولات ساختار تشکیلاتی مدیریت دولتی توسعه روستایی ایران

تحلیل وضع موجود توسعه روستایی

براساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۰ کل کشور، جمعیت روستایی معادل ۲۱,۵۰۳,۰۰۸ نفر معادل ۲۹ درصد جمعیت کشور می باشد که در مقام مقایسه با سال ۱۳۸۵، مشخص گردید که جمعیت روستایی کشور با رقمی معادل ۷۳۲,۸۱۰ نفر (۳/۳٪) کاهش جمعیت مواجه بوده و این در حالی است که کل جمعیت کشور افزایش یافته است. بخشی از این تغییرات ناشی از تبدیل روستاها به شهر بوده که جمعیتی حدود ۵۹۶,۰۲۲ نفر را شامل می گردد که با احتساب جمعیت شهرهای جدید کاهش واقعی جمعیت مناطق روستایی معادل ۱۳۶,۷۸۸ نفر بوده است.

مقایسه حاصل از نتایج سرشماری سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۸۵ کل کشور مشخص نمود علی رغم رشد منفی کل جمعیت روستایی، به دلیل اقدامات زیربنایی دولت در روستاهای بالای ۵۰ خانوار، رشد جمعیت این مناطق مثبت و حتی در روستاهای بالای ۲۰۰ تا ۱۰۰۰ خانوار این رشد چند برابر متوسط رشد جمعیت کشوری می باشد. همچنین بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ از کل جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر روستایی کل کشور، ۳۹ درصد جمعیت فعال و ۶۱ درصد نیز جمعیت غیر فعال بوده است. بر همین اساس، از جمعیت فعال ۱۰ ساله و بالاتر روستایی، ۸۷ درصد شاغل بوده اند.

قابل توجه است که بر اساس طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۰، نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در نقاط روستایی کل کشور ۳۹/۸ درصد بوده است. در نهایت این که نرخ مشارکت اقتصادی در مناطق روستایی کل کشور از ۴۰/۸ درصد در سال ۱۳۸۹ به ۳۹/۸ درصد در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته است.

نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار در سال ۱۳۹۰ حاکی از آن است که نرخ اشتغال بر حسب گروه‌های عمده فعالیت شغلی در روستاهای کل کشور به این ترتیب بوده است که ۴۸/۶ درصد در بخش کشاورزی، ۳۴/۹ درصد در بخش خدمات و ۱۱/۱ درصد در بخش صنعت؛ اشتغال داشته اند و ۵/۴ درصد نیز وضعیت فعالیت آنها نامشخص بوده است. در عین حال، نرخ اشتغال جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر نقاط روستایی کل کشور در بخش کشاورزی ۵۰/۴ درصد، بخش صنعت ۲۸ درصد و بخش خدمات ۲۱/۶ درصد بوده است.

از دیگر نتایج طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۰ مرکز آمار، میتوان به این موضوع اشاره کرد که نرخ بیکاری جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در نقاط روستایی کل کشور ۸/۹ درصد بوده است که این نسبت در بین جوانان ۱۵-۲۹ سال، ۱۷/۷ درصد و در بین جوانان ۲۴-۱۵ سال نیز، ۱۹/۸ درصد بوده است. لازم به ذکر است که نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ سال و ۱۵-۲۹ سال نقاط روستایی کل کشور در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۹، به ترتیب؛ ۱/۴ و ۰/۶ درصد افزایش داشته است.

در عین حال، از جمعیت بیکار روستایی کل کشور با تحصیلات عالی، ۶۳/۹ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۳۱/۲ درصد فوق دیپلم و ۴/۷ درصد نیز دارای تحصیلات فوق لیسانس و دکترای حرفه ای و دکترای تخصصی بوده اند. این در حالی است که نرخ باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر در نقاط روستایی کل کشور در سال ۱۳۹۰؛ ۷۵/۱ درصد بوده است که این نسبت به ترتیب در بین زنان: ۶۹/۶ درصد و مردان: ۸۰/۶ درصد بوده است. در مقابل، نرخ بی سوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر روستایی کل کشور، ۲۳/۹ درصد بوده است.

همچنین بر اساس طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار در سال ۱۳۹۰ متوسط کل هزینه خالص سالانه یک خانوار روستایی ۸۳،۹۷۳ هزار ریال بوده است که نسبت به سال گذشته ۲۲/۶۳ درصد افزایش داشته است. همچنین متوسط هزینه خوراکی، دختانی و غیرخوراکی خانوار در این سال به ترتیب ۳۲،۹۴۰ هزار ریال و ۵۱،۰۳۳ هزار ریال بوده که نسبت به سال قبل به ترتیب ۲۶/۰۳ و ۲۰/۵۳ درصد افزایش یافته است. سهم هزینه خوراکی، دختانی و غیرخوراکی از هزینه کل نیز به ترتیب ۳۹/۲ و ۶۰/۸ درصد بوده است. در بین هزینه‌های خوراکی و دختانی بیشترین سهم با ۲۶/۷ درصد مربوط به هزینه آرد، رشته، غلات، نان و فراورده‌های آن و در بین هزینه‌های غیرخوراکی، بیشترین سهم با ۳۰ درصد مربوط به مسکن بوده است.

همچنین بر اساس نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار سال ۱۳۹۰، متوسط درآمد اظهارشده سالانه یک خانوار روستایی ۷۹،۷۲۷ هزار ریال بوده است که نسبت به سال قبل، ۳۴/۳۶ درصد افزایش یافته است. در این سال، درآمد از مشاغل مزد و مزدبگیری، درآمد از مشاغل آزاد کشاورزی، غیرکشاورزی و درآمد متفرقه به ترتیب به میزان ۱۰/۵۶، ۸/۹۴، ۸۳/۹۹ درصد نسبت به سال ۱۳۸۹ رشد داشته است. سهم هر یک از منابع درآمدی در کل درآمد به صورت زیر بوده است:

۲۶/۸۳ درصد از مشاغل مزد و حقوق بگیری، ۲۷/۷۴ درصد از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و ۴۵/۴۲ درصد از منابع متفرقه.

نتایج حاصل از شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی نیز بیانگر این موضوع است که شاخص کل از ۳۲۱/۸ در سال ۱۳۸۹ به ۴۳۹/۲ در سال ۱۳۹۰ و به عبارت دیگر ۳۶/۵ درصد رشد داشته است. در بین گروه خوراکیها، آشامیدنی‌ها و دختانیات این شاخص نسبت به سال ۱۳۸۹، رشد ۴۷/۲ درصدی را تجربه کرده است و از ۳۸۳/۴ در سال ۱۳۸۹ به ۵۶۴/۴ در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. ضمن آنکه شاخص مسکن نیز از ۳۳۰/۶ در سال ۱۳۸۹ به ۳۶۱/۴ در سال ۱۳۹۰ افزایش داشته و رشد ۹/۳ درصدی را نشان می دهد. شاخص آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها نیز از ۲۶۴/۹ در سال ۱۳۸۹ به ۵۳۹/۷ در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته و رشد ۱۱۸/۶ درصدی را تجربه کرده است که با

توجه به هدفمند کردن یارانه‌ها؛ بسیار قابل توجه است. همچنین شاخص بهای خدمات نیز از ۳۱۱/۷ در سال ۱۳۸۹ به ۳۵۲/۸ افزایش یافته و رشد ۱۳/۲ درصدی را اذعان داشته است.

لازم به ذکر است نتایج بررسی دیگر شاخص‌های توسعه روستایی تا پایان سال ۱۳۹۰ حاکی از آن است که درصد جمعیت روستایی برخوردار از آب آشامیدنی معادل ۸۹٪ بوده است و بالغ بر ۷۴٪ از روستاهای بالای ۲۰ خانوار نیز، از آب آشامیدنی سالم، بهره‌مند بوده‌اند.

از دیگر نتایج متغیرهای کلیدی می‌توان به ۲۵/۱ درصد پوشش اجرای طرح‌های در روستاهای بالای ۲۰ خانوار تا پایان سال ۱۳۹۰ اشاره نمود. این در حالی است که درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار برخوردار از راه روستایی آسفالت‌ه و شوسه تا پایان سال ۱۳۹۰، ۹۲ درصد بوده است. درصد روستاهای بهره‌مند از گاز در سال ۱۳۹۰ تنها ۲/۷ درصد بوده است.

در عین حال، با توجه به اینکه ارتقاء شاخص‌های توسعه عشایر از طریق اسکان و ساماندهی خانوارها یکی از بندهای ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنجم است؛ وضعیت شاخص‌های توسعه عشایری تا پایان سال ۱۳۹۰ در زمینه‌های مختلف؛ حاکی از این است که ۴,۰۲۶ خانوار ساماندهی شده و اسکان یافته‌اند. در پایان سال ۱۳۹۰، ۱۲,۹۰۲ خانوار عشایری از آب آشامیدنی برخوردار شده‌اند. میزان دسترسی به راه مناسب روستایی به ۱۴,۹۳۹ خانوار عشایری فراهم گردیده و میزان دسترسی به سوخت فسیلی برای ۷,۲۵۰ خانوار تا پایان سال ۱۳۹۰ مقدور گردیده است.

زیر ساخت‌های موجود در روستاهای کشور

- بهره‌مندی ۱۰۰٪ روستاهای بالای ۲۰ خانوار و روستاهای حاشیه از برق (جمعا بیش از ۵۵,۱۹۱ روستا)
- بهره‌مندی ۹۹/۵٪ جمعیت روستایی کشور از تلفن خانگی (بیش از ۵۳,۱۲۳ روستا)
- بهره‌مندی ۹۶٪ روستاهای کشور از خدمات شبکه خانه‌های بهداشت روستایی
- بهره‌مندی ۹۵٪ جمعیت روستایی کشور از فضای آموزشی مناسب در مقاطع مختلف تحصیلی
- بهره‌مندی ۶۷٪ شبکه راه‌های روستایی کشور از راه آسفalte (۱۰۲ هزار کیلومتر راه آسفalte)
- بهره‌مندی ۷۷٪ روستاها از شبکه آب آشامیدنی بهداشتی
- بهره‌مندی ۴۱٪ روستاهای کشور از گاز
- بهره‌مندی ۳۵٪ روستاهای کشور از طرح‌های
- مقاوم‌سازی ۳۹٪ واحدهای مسکونی روستایی

جدول شماره (۲) آمار و اطلاعات روستایی تا پایان سال ۲۹۳۱

کل کشور	عنوان
۳۸,۲۶۶	تعداد روستاهای بالای ۲۰ خانوار
۷۴	شاخص بهره‌مندی از آب آشامیدنی سالم
۲۳,۷۶۵	راه روستایی مورد نیاز جهت ساخت (کیلومتر) برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار
۱,۱	سرانه فضای ورزشی روستایی روباز و سرپوشیده (متر مربع)
۳۶,۱	نرخ تورم روستایی
۷,۵	نرخ بیکاری روستایی

جدول شماره (۱-۲) آمار و آخرین وضعیت برخی شاخص های توسعه روستایی کل کشور تا پایان سال ۲۹۳۱

کل کشور	عنوان
۲۹	درصد جمعیت روستایی به جمعیت کل کشور
۹۱,۸	درصد روستاهای دارای شورای اسلامی
۷۹,۱	درصد روستاهای دارای دهیاری
۱۰۰	درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار دارای برق
۸۷,۹	درصد روستاهای دارای آب آشامیدنی لوله کشی از کل
۹۱,۶	درصد جمعیت روستایی برخوردار از آب آشامیدنی (سطح ۱ و ۲)
۱۳,۲	درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار فاقد راه (راه مالرو)
۶۶,۷	درصد طول راه روستایی آسفالت شده به کل شبکه راه روستایی
۲۴,۳	درصد طول راه روستایی شوسه به کل شبکه راه روستایی
۹۱	درصد طول راه روستایی آسفالت و شوسه از کل شبکه راه روستایی
۹	درصد طول راه روستایی خاکی از کل شبکه راه روستایی
۳۷	درصد پوشش اجرای طرح هادی در روستاهای بالای ۲۰ خانوار
۸۹,۲	درصد روستاهای دارای خانه بهداشت ملکی براساس طرح شبکه
۸۴,۹	درصد روستای دارای مرکز بهداشت ملکی براساس طرح شبکه
۳۹,۶	درصد تعداد روستای بهره مند از گاز
۹۵,۶	درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار بهره مند از تلفن خانگی
۹,۴	درصد تعداد روستاهای بالای ۵۰ خانوار بهره مند از فضای ورزشی
۴,۲	درصد روستاهای فاقد پوشش تلویزیونی سیما
۱۹,۵	درصد جمعیت روستایی بهره مند از کتابخانه عمومی
۱۲,۴	درصد جمعیت روستایی تحت پوشش کمیته امداد

الگوی توسعه پایدار روستایی

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی به دلیل حجم گسترده محرومیت‌ها، اجرای پروژه‌های عمرانی و نگاه کالبدی به روستاها ضروری می‌نمود ولیکن متناسب با نیاز جامعه و رشد و پیشرفت کشور دیدگاه عمران و آبادی روستاها، می‌بایست جای خود را به صورت عملی به توسعه پایدار روستایی تغییر می‌داد.

از این رو ملاحظه می‌گردد که اقدامات صرفاً زیربنایی انجام شده در روستاها، ماندگاری و تثبیت جمعیت روستایی را در بر نداشته است. (کاهش میزان روستانشینی از حدود ۷۰ درصد به ۳۰ درصد در چهل سال گذشته گواه این مدعاست.)

بنابراین در بررسی شاخص‌های توسعه در این بخش بخوبی مشخص است که رشد و توسعه مناطق روستایی کشور نیازمند یک نگرش جامع‌تر و مناسب‌تری نسبت به قبل است تا شرایط بگونه‌ای رقم بخورد تا ضمن توسعه زیرساخت‌های اصلی این مناطق، زمینه کاهش مهاجرت و حتی ایجاد انگیزه در جهت مهاجرت معکوس از مناطق شهری به طرف نقاط روستایی مهیا گردد. لذا به جهت درک درست از واقعیات جامعه فعلی مناطق روستایی به عمده‌ترین دلایل عدم موفقیت مناسب در این حوزه اشاره می‌گردد:

۱- نامناسب بودن برنامه‌ای مدون برای جذب سرمایه‌گذاران و به تبع آن تشدید مهاجرت از مناطق روستایی به شهرها؛

۲- مقرون به صرفه نبودن کشاورزی و فعالیت اقتصادی در حوزه روستا؛

۳- نبود ساختار یکپارچه مدیریت و راهبری توسعه روستایی در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی (سیاستگذاری، برنامه‌ریزی - تخصیص منابع، هماهنگی در اجرا، نظارت و ارزشیابی) و عدم هماهنگی مناسب بین مجموعه نهادها و دستگاه‌های ذیربط برای این مناطق؛

۴- سنتی بودن شیوه‌های تولید و پایین بودن سطح بهره‌وری، فن‌آوری، مهارت‌های اثربخش در روستاها؛

۵- کاهش میزان پس انداز، محدودیت در تشکیل سرمایه و نبود تمایل سرمایه گذاری بخش خصوصی در مناطق روستایی؛

۶- وجود امکانات کم و خدمات نامناسب پشتیبانی تولید، نگهداری محصولات تولیدی در مناطق روستایی.

لذا ضروری است به منظور بهره‌گیری از امکانات موجود (که با صرف هزینه‌های قابل توجه در روستاها به انجام رسیده است) و استفاده از پتانسیل و ظرفیت فراوان روستاها که بخش قابل توجه‌ای از کشور را شامل می‌گردد و توجه به اقلیم کشور و استعدادهای متنوع و ضرورت آمایش سرزمین و تهیه الگوی توسعه پایدار متناسب با نیاز هر منطقه و بهره‌گیری از تجارب کشورها و تحلیل وضعیت موجود (SWOT) نسبت به باز تعریف روستا و توسعه روستایی اقدام نماییم.

تجزیه و تحلیل SWOT :

• نقاط قوت:

- وجود سرمایه انسانی بالقوه؛
- وجود مراتع، جنگل‌ها، معادن، دریا و رودخانه‌ها، آب، هوا و زمین مناسب و منابع عظیم انرژی به ویژه انرژی پاک و جدید؛
- علاقه به حضور در روستا و حفظ فرهنگ بومی باثبات؛
- وجود امکانات و منابع جهت تنوع بخشی به تولیدات و خدمات قابل ارائه در روستاها؛
- ظرفیت بالقوه و جذاب در زمینه گردشگری؛
- وجود روحیه تولید محوری در روستاها؛
- وجود نرخ مشارکت اقتصادی بالا در زنان روستایی؛
- وجود شوراهای اسلامی و دهیاری‌ها؛
- وجود امکانات زیربنایی از قبیل آب ، برق، راه، بهداشت، فضای آموزشی و مخابرات در اکثر روستاها؛
- وجود اقلیم چهارفصل در هر قسمت از سرزمین؛
- سابقه تاریخی اسکان در غالب سکونتگاههای روستایی؛
- وجود بافت ارگانیک متأثر از خصایص ویژه اجتماعی - اقتصادی و اقلیمی؛
- بهره‌مندی از دانش بومی گسترده روستائیان در حفاظت ، توسعه و بهره‌برداری بهینه از محل زیست خود؛

- وجود ساختار اجتماعی - فرهنگی مناسب جهت جذب مشارکت روستائیان؛
- همراهی و همدلی روستائیان با برنامه‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران.

• نقاط ضعف:

برنامه ای:

- تعریف نامناسب روستا از منظر خاستگاه تولید؛
- ضعف در ترتیبات مناسب قانونی و اجرایی برای تسهیل در رشد اقتصادی مناطق روستایی؛
- در اولویت نبودن مسائل روستا در میان مسئولین کشوری و استانی؛
- تطبیق نداشتن خدمات رفاهی، فرهنگی و اجتماعی با نیازهای جامعه روستایی؛
- مشخص نبودن سهم روستاها از سرجمع اعتبارات و تسهیلات؛
- تبعیض در ارائه خدمات بین مناطق شهری و روستایی؛
- فقدان مدل و برنامه جامع بومی برای توسعه مناطق روستایی؛
- منسجم و کارا نبودن فعالیت‌های اجرایی میان دستگاههای اجرایی و خدمات رسان؛
- نهادینه نشدن حضور سازمان‌های مردم نهاد در روستاها در راستای تحقق برنامه‌های توسعه روستایی؛
- تخریب بافت‌های با ارزش تاریخی؛
- کیفیت نامناسب محیط کالبدی روستاها؛
- نامشخص بودن دارایی روستائیان؛ به ویژه اسناد مالکیت ملک و مسکن؛
- تصمیم گیری‌های غیر اصولی یا ناکافی برای مقابله با خشکسالی؛
- پراکندگی و تعدد بسیار زیاد سکونتگاه های روستایی و ناپایداری بسیاری از آنها؛
- گسترش بی‌رویه و بی‌برنامه سکونت‌گاه‌های روستایی حریم شهرها (بویژه کلان‌شهرها و شهرهای بزرگ)؛
- ایجاد و گسترش ساختار کالبدی دوگانه (ساختار کالبدی جدید و قدیم) در سکونتگاههای روستایی کشور بویژه در روستاهای حریم شهرها؛
- عدم تحقق بخش قابل توجهی از پیشنهادات و نتایج طرحهای عمران روستایی تهیه شده؛
- عدم تعادل و افزایش شکاف بین روستاها و شهرها از نظر شاخصهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی؛
- عدم تعادل فضایی بین سکونتگاههای شهری و روستایی؛
- ضعف دسترسی سکونتگاههای روستایی به خدمات زیربنایی و رفاهی؛

- ناکافی بودن زیربناهای لازم برای توسعه فعالیتهای اقتصادی (بویژه صنعتی و گردشگری) در سکونتگاههای روستایی؛

- طولانی بودن روند صدور سند مالکیت اراضی ملی و موات روستایی.

اقتصادی:

- ضعف در نحوه بهره‌برداری از منابع مالی خرد و هدایت آنها جهت هم‌افزایی و افزایش بهره‌وری در روستاها؛

- بهره‌گیری از روش‌های سنتی و به روز نشدن مهارت‌ها در امر تولیدات روستایی؛

- رقابتی و برنامه مدار نبودن محصولات متنوع تولیدی در روستا؛

- فقدان نظام سالم بازاریابی و بازاریابی و بازاریابی محصولات تولیدی و نبود خدمات پشتیبان تولید؛

- تغییرات شدید در کاربری زمین‌های کشاورزی به ویژه در حریم شهرها و خرد بودن اراضی و پراکندگی آنها.

اجتماعی و فرهنگی :

- پایین بودن شاخص‌های توسعه انسانی روستاها نسبت به شهرها؛

- آسیب پذیری روستاها در مقابل حوادث و بلایای طبیعی؛

- آگاهی کمتر روستائیان به حقوق مدنی و قانونی جهت اخذ مطالبات فردی و گروهی؛

- گستردگی فقر در محیط‌های روستایی و روش‌های نامناسب توانمند سازی؛

- تخریب بافتهای با ارزش تاریخی و فرهنگی.

• فرصت‌ها

برنامه‌ای:

- مشخص شدن متولی خاص برای توسعه روستایی؛

- امکان افزایش بهره‌وری منابع آب، خاک، سرمایه و زیرساخت‌های موجود و بهره‌برداری مناسب از امکانات؛

- امکان سرمایه گذاری در مناطق روستایی با وجود زیرساخت‌های ایجاد شده؛

- ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنجم و آئین نامه اجرایی آن.

اقتصادی:

- تحرک بخشی به اقتصاد کشور از طریق تولید مواد اولیه بخش صنعت، معدن و خدمات در روستاها؛

- مهندسی مجدد سرمایه گذاری‌های صورت گرفته در جهت جلوگیری از هزینه‌های بدون درآمد (اصلاح شیوه تولید، افزایش میزان تولید در سطح و ...)
- وجود منابع آبی، خاکی و معدنی در مناطق مرزی به منظور توسعه تجارت و سرمایه گذاری با همسایگان؛
- سیاست‌های اقتصاد مقاومتی.
- اجتماعی و فرهنگی :
- وجود اقوام، آداب، رسوم و فرهنگ‌های مختلف به منظور تبادل فرهنگی داخل و خارج؛
- وجود ظرفیت استقرار جمعیت بیشتر در مناطق روستایی؛
- تهیه و ابلاغ طرح مهندسی فرهنگی و الزام دستگاهها به تهیه پیوست فرهنگی برای طرح‌های مهم؛
- فراهم شدن زمینه‌های قانونی و عملی مشارکت روستائیان در اداره امور روستاها با تشکیل شوراهای اسلامی؛
- گسترش نسبی زیرساخت‌های اجتماعی بویژه در آموزش پایه روستائیان؛
- وجود ظرفیتهای قانونی برای تمرکززدایی از فرآیند تصمیم سازی و برنامه ریزی توسعه؛
- توجه ویژه به توسعه روستایی در سند چشم انداز بلند مدت توسعه ملی و سیاست‌های کلی نظام.

• تهدیدها

برنامه ای:

- تغییرات اقلیمی ناشی از تصمیم گیری‌های غیر اصولی.

اقتصادی:

- وابستگی به سایر کشورها در خصوص تأمین نیازهای ضروری و در نتیجه به خطر افتادن امنیت غذایی و خروج ارز از کشور؛
- افزایش نرخ بیکاری؛
- خشکسالی‌های مستمر و توزیع نامناسب جغرافیایی و فصلی بارندگی؛
- افزایش هزینه‌های ناشی از عدم النفع (توجه به هزینه فرصت هم در عوامل تولید و هم در تولیدات).

اجتماعی و فرهنگی :

- خالی شدن روستاها از جمعیت و بروز مشکلات امنیتی در مرزها و درون کشور؛
- بروز معضلات و ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی ؛

- کاهش میزان ازدواج دختران روستایی (به دلیل مهاجرت مردان) و افزایش میزان طلاق به دلیل تفاوت‌های فرهنگی؛
- حاشیه نشینی و افزایش نا امنی در شهرها؛
- تهدید و تضعیف نهاد خانواده در روستاها.
- غلبه الگوهای شهری و فاقد اصالت در برنامه‌ریزی و طراحی کالبدی سکونتگاههای روستایی؛
- ضعف هماهنگی و همکاری دستگاههای اجرایی در تامین زیرساختها و تاسیسات زیربنایی طرحها و پروژه‌های عمران روستایی و تملک، و واگذاری و صدور سند؛
- عدم وجود انگیزه‌های لازم برای سرمایه گذاری در زمینه‌های عمرانی در روستاها؛
- ناچیز بودن سهم تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری بخش خصوصی در ارتقای کیفیت و فعالیت در سکونتگاههای روستایی؛
- ضعف در رویکرد برنامه‌ریزی یکپارچه (در طرحهای توسعه و عمران روستایی) شهر و روستا؛
- پایین بودن سطح آگاهی و دانش روستائیان نسبت به برنامه‌ها و اقدامات عمران روستایی؛
- کاهش روزافزون جذابیت‌های اقتصادی و سکونتی روستاها؛
- اعمال سیاست تبدیل لجام گسیخته روستا به شهر؛
- عدم کارایی سازوکار موجود در حفظ و نگهداری پروژه‌های عمران روستایی؛
- کم توجهی به تهیه طرحهای ساماندهی کالبدی سکونتگاههای روستایی؛
- کم توجهی به اجرای مصوبات طرحهای توسعه و عمران روستایی و سازوکارهای مورد نیاز آن؛
- تعارض قوانین، مقررات و دستورالعمل‌های صادره از متولیان اراضی روستایی؛
- نبود ضوابط مشخص مرتبط با تملک اراضی جهت جانمایی کاربری‌های خدمات پیشنهادی؛
- تصرف عدوانی و غیرمجاز اراضی مجاور روستاها و ساخت و ساز غیر مجاز در آنها.

تحلیل چشم انداز ملی، منطقه ای و جهانی توسعه روستایی

با توجه به اسناد بالا دستی تدوین برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که شامل سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد، موارد زیر در زمینه توسعه روستایی می‌تواند بیانگر اهمیت چشم انداز این جامعه بزرگ در کشور باشد:

ارتقا سطح درآمد و زندگی روستائیان و کشاورزان با تهیه طرح‌های توسعه روستایی و خدمات نوین و اصلاح نظام قیمت گذاری محصولات کشاورزی همچنین با توجه به تحولات پیش روی جامعه جهانی و رویکرد کارکردگرایی حاکم بر آن که به دنبال تعریف نقش و عملکردهای مشخص برای جوامع مختلف است، جایگاه روستا و روستایی و نقش‌شان در تولید ناخالص ملی می‌باید به طور شایسته تعریف گردد تا بتواند در تحولات جهانی پیش رو پایدار بماند.

جامعه روستایی کشور در حال حاضر دارای ویژگیهایی است که برنامه‌ریزان و سیاستگذاران را مجاب می‌نماید در چشم‌انداز بیست ساله کشور جایگاه مشخصی برای آن تعریف نمایند. اهم این ویژگیها به شرح ذیل می‌باشد:

• کارکرد تولیدی نقاط روستایی

امروز امنیت غذایی به عنوان یکی از اهداف اولیه توسعه ملی مطرح است. از این رو جامعه‌ای (روستا) که دارای کارکردی تولیدی است (و این نقش ضریب امنیت غذایی را در جامعه بالا می‌برد)، ضرورت دارد توسعه فضایی در آن به ترتیبی محقق گردد تا افرادی که در این فضا زندگی می‌کنند حداقل بتوانند این روحیه (تولیدگری) را حفظ کنند.

• سهم جمعیت و کارکرد روستاها در تولید ناخالص ملی

جامعه روستایی و فعالیت مبنایی آن ۲۵ درصد از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص داده‌اند

بطوریکه حتی بخش قابل توجهی از ارزش حاصل شده از صادرات غیرنفتی به اقتصاد روستایی تعلق دارد.

• مسئله انسانی بودن توسعه

تعداد زیادی از انسانها (روستائیان) در فضاهایی زندگی می کنند که به نحوی از انحاء در گذر تاریخ از نظر استفاده از فرصت های ملی محروم مانده اند و به لحاظ انسانی لازم است که آنها هم همپای انسانهای دیگری که در جامعه شهری زندگی می کنند از این فرصت ها استفاده نمایند.

• اهمیت زیست محیطی فضاهای روستایی

طبق آمار در حدود ۶۳ هزار نقطه روستایی در گستره فضایی کشور استقرار یافته اند. وجود منابع آب و خاک و ظرفیتهای تولید کشاورزی در این نقاط توجه به این عرصه ها را دو چندان می کند چرا که کم توجهی به این منابع به معنی از دست دادن بخشی از توان تولید سرزمین خواهد بود.

• اصل مکمل بودن مکانها

این منطبق مورد قبول است که هیچ مکانی نمی تواند خودکفا باشد پس ضرورت دارد با مکان دیگری ارتباط داشته باشد تا بتواند نیازهای خود را برطرف کند. به عبارت دیگر اصل مکمل بودن یعنی ارتباط مکانها با یکدیگر برای رفع نیازهای خود. پس سلسله مراتب سکونتگاهی یک اصل است و از این بُعد هم روستا از آن دسته مکانهایی است که باید به آن توجه شود چرا که بدون توجه به روستا نمی توان مشکلات شهر را حل کرد.

• حاکمیت نگاه شهری در توسعه فضایی سرزمین

تجربیات توسعه در جهان و ایران نشان می دهد که نگاهی شهری بر توسعه حاکم بوده است به طوری که سیاستگذاران و برنامه ریزان، توسعه را فقط در شهر آن هم در شهرهای بزرگ یعنی کانونهای خاص دنبال می کردند. نگاه شهرنشینی و تمرکز در شهرها یا اتخاذ راهبرد رشد و صنعتی شدن شتابان آن هم در شهرهای بزرگ آثار و مشکلاتی داشته و دارد که هنوز آثار آن را شاهدیم؛ از جمله حاشیه نشینی و مراکز جمعیتی فقیر در کنار کلان شهرها، آسیبهای اجتماعی و برهم خوردن موازنه طبیعی و ...

باتوجه به ویژگیهای بیان شده در صورتی که در برنامه های کلان راهبرد مشخص توسعه برای آن تعریف نگردد خواه ناخواه در آینده نزدیک روستا که یکی از قدیم ترین کانونهای زیست در کشورمان است، سیر قهقرایی را طی خواهد نمود. از اینرو برای اینکه کشوری توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین المللی داشته باشیم ضروری است که در چشم انداز بیست ساله کشور از روستا تصویر مشخص و روشن ارائه نموده و به ویژگیهای این چشم انداز توجه بیشتری نمود.

تحلیل چشم انداز ملی

• چشم انداز ۲۰ ساله کشور

در چشم انداز بیست ساله کشور جامعه ایرانی ویژگیهای ذیل را خواهد داشت:

- توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و متکی بر اصول اخلاقی و ارزشهای اسلامی، ملی و انقلابی با تاکید بر: مردم سالاری دینی عدالت اجتماعی، آزادیهای مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسانها و بهره‌مند از امنیت اجتماعی و قضایی؛
- برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی؛
- امن، مستقل و مقتدر با سامانه دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه و پیوستگی مردم و حکومت؛
- برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصتهای برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده به دور از فقر، فساد، تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب؛
- فعال، مسئولیت پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت مند، برخوردار از وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی، شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن؛
- دست یافتن به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تاکید بر جنبش نرم افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل؛
- الهام بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم سالاری دینی، توسعه‌ی کارآمد، جامعه اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی، تاثیرگذار و بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای براساس تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره)؛
- دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان براساس اصول عزت، حکمت و مصلحت.

• چشم انداز توسعه روستایی کشور

با توجه به تحولات پیش روی جامعه جهانی و رویکرد کارکردگرایی حاکم بر آن که به دنبال تعریف نقش و عملکردهای مشخص برای جوامع مختلف است، جایگاه روستا و روستایی و نقش‌شان در تولید ناخالص ملی می‌باید به طور شایسته تعریف گردد تا بتواند در تحولات جهانی پیش رو پایدار بماند. جامعه روستایی کشور در حال حاضر دارای ویژگی‌هایی است که برنامه‌ریزان و سیاستگذاران را مجاب می‌نماید در چشم‌انداز بیست ساله کشور جایگاه مشخصی برای آن تعریف نمایند. بنابراین این جامعه باید در مسیری قرار گیرد که دارای ویژگی‌های زیر باشد:

• چشم انداز آینده توسعه روستایی

- بهره‌مند از مدیریتی پایدار در بهره‌برداری از سرمایه‌های طبیعی (منابع قابل تجدید و غیر قابل تجدید) و مراقبت از آن برای استمرار بقای نسل فعلی و آتی؛

- توسعه یافته از حیث مبانی فرهنگی، معنوی و مبانی ارزشی به ویژه از بعد روحیه و وجدان کاری، انضباط، تعهد و تعاون، عدالت اجتماعی، آزادی عمل مشروح، حقوق انسانی و بهره‌مند از امنیت فردی و اجتماعی، افتخار و حفظ هویت روستای نمونه ایرانی؛

- کیفیت زندگی رضایت بخش در مقام مقایسه با شهرها در وجوه رفاه، تامین اجتماعی، دسترسی برابر به فرصت‌ها (اجتماعی و اقتصادی) تحکیم نهاد خانواده، به دور از فساد، تبعیض، فقر و بهره‌مند از محیط زیست و سکونت مناسب؛

- بهره‌مند از سطحی مناسب از منابع و سرمایه‌های انسانی برای پیشبرد امور توسعه محلی (دانایی، مهارت و سلامت)؛

- فعال، مسوولیت پذیر و مشارکت موثر در امور توسعه و برنامه‌ریزی محلی؛

- دارای تعامل سازنده در تناسب با جایگاه و سهم مناسب اقتصادی از حیث رشد مستمر اقتصادی، اشتغال سودمند و درآمد سرانه قابل قبول، تولید ناخالص ملی، ارزش افزوده؛

- برخوردار از ظرفیت نهادی و اجرایی یکپارچه از مدیریت و راهبری توسعه.

- تحقق ویژگی‌های مطلوب مورد انتظار در افق بلند مدت نیازمند بسیج منابع و تدوین برنامه‌های اجرایی مورد نیاز است که در چارچوب برنامه پنجم توسعه و سیاست‌های کلی ابلاغ شده، توسعه روستایی به درستی بر روی آن تاکید شده است.

• چشم انداز عمران روستایی

- سکونتگاهی شاداب و سرزنده برای زندگی؛

- متکی بر مدیریت محلی و حاکمیت مردم در عرصه توسعه کالبدی؛

- برخوردار از برنامه توسعه کالبدی؛
- برخوردار از برنامه کاربری اراضی روستاها متناسب با ویژگیهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی و روابط شهر و روستا و مزیت‌های نسبی آنها؛
- سازگاری بین فضا و سکونتگاههای روستایی؛
- هدایت پوشش‌های اجتماعی و اقتصادی با بهره‌برداری مفیدتر از فضا؛
- بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی، حفظ اراضی زراعی و باغات و میراث طبیعی، بافتهای با ارزش و میراث فرهنگی و گردشگری روستایی؛
- دارای قابلیت دسترسی به خدمات، حمل و نقل و ارتباطات روستایی مناسب؛
- بهره‌مند از مسکنی مقاوم و مطلوب برای زندگی متناسب با نیازهای متفاوت به منظور بهبود کیفیت زندگی؛
- مقاوم در برابر خطرات و بلایای طبیعی از طریق اجرای طرحهای کالبدی؛
- برخوردار از منظری شاداب و طراحی کالبدی متناسب با نیازهای متفاوت و تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی - اقتصادی و اکولوژیکی.

• نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز

- جامعه در افق چشم‌انداز دارای ویژگی‌هایی خواهد بود که از میان این ویژگی‌ها، آنچه بیشتر با مقوله توسعه و عمران روستایی مرتبط است به شرح زیر می‌باشد:
  - توسعه یافته با تأکید بر عدالت اجتماعی و حفظ کرامت حقوق انسان‌ها؛
  - برخوردار از فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد به دور از فقر و تبعیض و بهره‌مند از محیط مطلوب؛
  - ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.
- بدیهی است برای دستیابی به چنین دورنمایی از توسعه، نقش و جایگاه جامعه روستایی در جای جای این چشم‌انداز قابل توجه می‌باشد. برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب مهم‌ترین ابزار به منظور کاهش شکاف بین شهر و روستا برای دستیابی به جامعه‌ای توسعه یافته خواهد بود.
- تهیه و اجرای طرح‌های توسعه و عمران، حمایت از ایجاد و تشکیل نهادهای تأمین‌کننده و ارائه‌دهنده تسهیلات به روستائیان به منظور ایجاد اشتغال در مناطق روستایی، ارائه خدمات زیربنایی نظیر تأمین آب آشامیدنی بهداشتی، برق، احداث راه، راه اندازی شبکه جمع‌آوری و دفع فاضلاب، تهیه نقشه‌های تفکیکی و صدور سند به املاک واقع در بافت مسکونی روستاها، تقویت نهادهای مردمی به منظور افزایش مشارکت آنها در اجرای طرح‌های توسعه و عمران در مناطق روستایی، مکان‌یابی، تکمیل و احداث نواحی صنعتی به منظور ایجاد اشتغال در این‌گونه مناطق، ارائه خدمات به عشایر کوچرو و فراهم آوردن زمینه‌های اسکان جمعیت عشایری از مهمترین فعالیت‌های این بخش به منظور دستیابی و تحقق اهداف چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ می‌باشد.

اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش

در تحقق اهداف چشم‌انداز بلندمدت توسعه

الف) اهداف کلی

- کاهش آسیب‌پذیری ناشی از بلایای طبیعی در مناطق روستایی؛
- تنوع بخشی به فعالیت‌ها و افزایش سرمایه گذاری با هدف تولید و اشتغال جهت رشد فرصت‌های شغلی و درآمدی در بخش‌های غیر کشاورزی؛
- توسعه و بهبود وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های روستایی؛
- تقویت و هم‌پیوندی و تعامل فعال میان شهر و روستا؛
- توانمند سازی روستائیان با تأکید بر خودباوری؛
- ساختارسازی برای جلب مشارکت مردم و موسسات مردم نهاد در فرآیند تصمیم‌سازی، اجرا و نظارت در زمینه ی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستاها؛
- اسکان جمعیت عشایری کشور با تأکید بر پایداری اسکان؛
- تقویت زیرساخت‌ها با هدف افزایش تولید؛
- ساماندهی زنجیره تامین؛
- ارتقاء نقش صادرات تولیدات روستا؛
- تکنولوژی نوین با ایجاد هسته‌های تحقیقاتی؛
- ساماندهی انواع سرمایه‌ها؛
- بهبود زندگی و افزایش شاخص‌های رفاه و آسایش؛
- تولیدات کشاورزی سالم و ارگانیک، فراوری، تبدیلی، صنعتی، گردشگری، خدماتی؛
- آموزش کاربردی با هدف تولید؛
- استفاده از سرمایه انسانی روستائیان.

تمامی اهداف فوق در جهت دستیابی به آرمان توسعه روستایی یعنی حفظ حقوق طبیعت و انسان، حفظ ارزش‌ها و میراث فرهنگی، جلب مشارکت مردم، توسعه دانش نوین و رعایت عدالت برای نهادینه سازی امنیت، اشتغال، پایداری جمعیت، رفاه و آسایش و آرامش روستائیان و به تبع آن کشور می باشد.

ب) راهبردهای کلان

- تهیه و اجرای برنامه‌های راهبردی، ساختاری و عملیاتی در مناطق روستایی؛
- مدیریت و طراحی برنامه‌های مناسب برای مقابله با حوادث طبیعی مانند زلزله، سیلاب؛
- توسعه زیرساخت‌ها و خدمات پشتیبان تولیدات صنعتی در مناطق روستایی؛
- بهسازی کالبدی روستاها؛
- تمرکززدایی از نظام متمرکز تصمیم‌سازی، برنامه‌ریزی و تخصیص منابع در مناطق روستایی؛
- ارائه خدمات و تجهیز فضاهای روستایی کشور بر طبق استانداردها و ضوابط خدمات‌رسانی مصوب؛
- ساماندهی نظام مالکیت اراضی مسکونی در روستاها؛
- اصلاح و تقویت ساختار مدیریت اجرایی موجود در مناطق روستایی و عشایری؛
- ظرفیت‌سازی نهادی، قانونی و اداری در جهت تسهیل و افزایش نقش مشارکتی نهادهای مردمی و محلی در توسعه مناطق روستایی و عشایری؛
- ساماندهی جمعیت عشایری کوچرو و ارائه خدمات به جمعیت عشایر به منظور اسکان.

شاخص‌ها و اهداف کمی

شاخص‌های توسعه روستایی

• شاخص‌های زیربنایی

۱. نسبت راه روستایی آسفالت‌ه به کل راه‌های روستایی
۲. نسبت روستاهای بالای ۲۰ خانوار دارای طرح‌های اجرا شده به کل آبادی‌های بالای ۲۰ خانوار
۳. نسبت واحدهای مسکونی روستایی مقاوم به کل واحدهای مسکونی روستایی
۴. نسبت جمعیت روستایی برخوردار از سیستم فاضلاب به کل جمعیت روستایی
۵. نسبت جمعیت روستایی برخوردار از بیمه تامین اجتماعی به کل جمعیت روستایی
۶. نسبت جمعیت روستایی برخوردار از بیمه سلامت به کل جمعیت روستایی
۷. نسبت جمعیت روستایی برخوردار از آب آشامیدنی سالم به کل جمعیت روستایی
۸. سرانه فضای ورزشی (روپاز و سرپوشیده) روستایی
۹. سرانه فضای فرهنگی و هنری (کتابخانه‌ها و مجتمع‌های فرهنگی) روستایی
۱۰. درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار بهره‌مند از لوله‌کشی گاز به کل آبادی‌های بالای ۲۰ خانوار
۱۱. درصد جمعیت روستایی تحت پوشش خانه بهداشت روستایی به کل جمعیت روستایی
۱۲. نسبت جمعیت روستایی برخوردار از برق به کل جمعیت روستایی
۱۳. نسبت جمعیت روستایی تحت پوشش شبکه‌های تلویزیونی به کل جمعیت روستایی
۱۴. ضریب نفوذ موبایل روستایی
۱۵. ضریب نفوذ تلفن ثابت روستایی
۱۶. ضریب نفوذ اینترنت روستایی
۱۷. درصد واحدهای مسکونی روستایی دارای سند مالکیت

• شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی

۱. درصد جمعیت روستایی
۲. درصد جمعیت جوانان روستایی به جمعیت روستایی
۳. درصد جمعیت زنان روستایی به جمعیت روستایی
۴. درصد دانش‌آموزان روستایی به جمعیت روستایی
۵. درصد دانشجویان روستایی به جمعیت روستایی
۶. درصد باسوادی روستایی
۷. درصد بی‌سوادی کودکان زیر ده سال روستایی به تفکیک جنسیت
۸. نرخ رشد جمعیت روستایی
۹. نرخ مرگ و میر نوزادان
۱۰. نرخ مرگ و میر کودکان زیر پنج سال
۱۱. درصد مهاجر فرستی روستا
۱۲. درصد دختران در سن ازدواج - ازدواج نکرده
۱۳. درصد پوشش ظاهری دانش‌آموزان روستایی
۱۴. درصد پوشش دهیاری‌ها (مدیریت روستایی)
۱۵. درصد خانوارهای روستایی دارای اتومبیل شخصی

• شاخص‌های اقتصادی

۱. سرانه تولید ناخالص داخلی
۲. سرانه تولید ناخالص داخلی روستایی
۳. نرخ رشد
۴. نرخ رشد بخش صنعت
- ۱ - ۴ - نرخ رشد بخش صنعت روستایی
۵. نرخ رشد بخش خدمات
- ۱ - ۵ - نرخ رشد بخش خدمات روستایی
۶. نرخ رشد بخش کشاورزی
- ۱ - ۶ - نرخ رشد بخش کشاورزی روستایی

۷. نرخ تورم
۸. نرخ تورم روستایی
۹. شاخص برابر قدرت خرید (ppi)
۱۰. شاخص برابر قدرت خرید روستایی
۱۱. ضریب جینی
۱۲. ضریب جینی روستایی
۱۳. نسبت هزینه به درآمد یک خانوار روستایی
۱۴. نرخ بیکاری
۱۵. نرخ بیکاری روستایی
۱۶. نرخ بیکاری جوانان روستایی
۱۷. نرخ بیکاری زنان روستایی
۱۸. نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی روستایی
۱۹. خط فقر درصد خانوارهای روستایی زیر خط فقر
۲۰. نرخ فعالیت (مشارکت اقتصادی)
۲۱. نرخ فعالیت روستایی
۲۲. نرخ فعالیت زنان روستایی
۲۳. درصد شاغلان روستایی در بخش صنعت
۲۴. درصد شاغلان روستایی در بخش کشاورزی
۲۵. درصد شاغلان روستایی در بخش خدمات

اهداف کمی

۱- شاخص‌های توسعه روستایی

بسته اجرایی: ایجاد و توسعه خدمات مالی پایه روستایی و ایجاد صندوق‌های تأمین مالی خرد روستایی پست بانک ایران

ملاحظات	توسط نرخ رشد سالانه	پیش‌بینی ۷ ساله						سال پایه ۱۳۹۲	واحد معیار	اهداف کمی	شاخص	ردیف
		۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹					
روستایی دارای دفتر خدماتی مالی ۳۰ هزار روستایی بسته توسعه خدماتی وزارت روستاها و مناطق محروم و نظریه افکار و همکاری با بخش خصوصی اعتباری محدود می‌باشد.	۱۱.۳۳٪	۵۰	۴۷	۴۴	۴۱	۳۷	۳۴	۳۱	۲۸	درصد پوشش روستاها تا ۵۰ درصد	درصد پوشش روستاها	۱
رشد موکول به اجرای بند ۱ است	۲.۷۰٪	۶۳۰۰	۶۱۵۲	۶۰۱۴	۵۸۷۱	۵۷۲۹	۵۵۸۶	۵۴۴۳	۵۳۰۰	افتتاح حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	تعداد حسابهای روستایی	۲
رشد موکول به اجرای بند ۱ است	۱۴.۲۹٪	۲۰۰۰	۱۸۵۷	۱۷۱۴	۱۵۷۱	۱۴۲۹	۱۲۸۶	۱۱۴۳	۱۰۰۰	صورت یک میلیون کارت جدید برای روستاییان	تعداد کارت روستایی	۳
	۲۵.۰۰٪	۳۳۰۰۰	۳۰۰۰۰	۲۷۰۰۰	۲۴۰۰۰	۲۱۰۰۰	۱۸۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۳۰۰۰	انقضای مانده حسابهای مردمی صندوق تأمین مالی خرد روستایی به ۱۰۰ میلیارد ریال	مانده منابع صندوق خرد روستایی	۴
رشد موکول به اجرای بند ۱ است	۱۹.۲۹۱	۱۰۰	۸۹۳۵	۷۸۴	۶۷۵۵	۵۶۷	۴۵۸۵	۳۵	۰	انقضای مانده حسابهای مردمی صندوق تأمین مالی خرد روستایی به ۱۰۰ میلیارد ریال	مانده منابع صندوق خرد روستایی	۵
رشد موکول به اجرای بند ۱ است	۱۹.۲۹۱	۲۰۰۰	۱۷۸۵	۱۵۶۸	۱۳۵۱	۱۱۲۴	۹۱۷	۷۰۰	۰	تشکیل ۲۰۰۰ صندوق تأمین مالی خرد در روستاها	تعداد صندوقهای تأمین مالی خرد روستایی	۶
	۴.۷۶٪	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۳۰	راه خدمات روستایی سالانه ۴۰ میلیون تراکم	تعداد تراکمیهای خدمات روستایی	۷
برداشت سپهرات صورت به خصوص منابع بانکی و اعتباری صلح صندوق تأمین مالی خرد می‌باشد.	۱۹.۲۹۱	۴۰۰۰۰	۳۵۷۰۰	۳۱۳۴۰	۲۷۰۲۰	۲۲۶۸۰	۱۸۳۴۰	۱۴۰۰۰	۰	برداشت سپهرات برداشتی صندوق تأمین مالی خرد روستایی	تعداد سپهرات برداشتی صندوق تأمین مالی خرد روستایی	۸
موکول به اجرای بند ۱ است	۳۳٪	۸۰	۷۰	۶۰	۵۰	۴۵	۴۰	۳۵	۳۰	رشد درصد پوشش دهیاریها تا ۸۰ درصد	درصد پوشش دهیاریها	۹
پایه به پایگاه فزاینده صندوق‌های اعتباری و اعتباری روستایی مردمی است و رشد آن بیشتر از رشد سایر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری است.	-	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	موز قوه	راه خدمات بانکی رایگان به محدوده جویان روستایی کمیته امداد و سازمان بهزیستی	۱۰

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی: ایجاد و توسعه خدمات مالی پایه و صندوقهای تامین مالی خرد روستایی پست بانک ایران

ملاحظات	جمع کل	برش سالانه اهداف کمی							سال پایه ۱۳۹۲	واحد معیار	اهداف کمی برنامه عملیاتی	برنامه عملیاتی	ردیف شاخصی
		۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳					
روستاییان دارای دفتر اعتباری بانک، بانکهای منطقه، پست روستایی کمیته روستا، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان امور مالیاتی، کمیته و نهادهای منطقه، صندوق توسعه ملی، انجمن روستاییان و ...	۱۸۰۰۰	۱۸۰۰۰	۱۶۸۶۹	۱۵۷۳۷	۱۴۶۰۶	۱۳۴۷۴	۱۲۳۴۳	۱۱۲۱۱	۹۹۱۷	دفتر	ایجاد دفتر در ۸۰۰۰ روستای دیگر	برنامه عملیاتی	۱
در صورت امکان، به ازای هر استان	۶۳۰۰	۶۳۰۱	۶۱۵۸	۶۰۱۵	۵۸۷۲	۵۷۲۹	۵۵۸۶	۵۴۴۳	۵۳۰۰	هزار نفر	ایستاد حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	برنامه عملیاتی	۲
در صورت امکان، به ازای هر استان	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۱۸۵۸	۱۷۱۵	۱۵۷۲	۱۴۲۹	۱۲۸۶	۱۱۳۳	۱۰۰۰	هزار نفر	صورت یک میلیون کارت بانکی جدید برای روستاییان	برنامه عملیاتی	۳
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۴۷۸۴۰	۳۵۷۰۰	۲۸۵۶۰	۲۱۴۲۰	۱۴۲۸۰	۷۱۴۰	۰	مستگاه	خرید ۵۰۰۰۰ دستگاه POS و نصب در فروشگاههای روستایی	برنامه عملیاتی	۴
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۴۰۰۰	۴۳۰۰	۳۰۰۰	۲۷۰۰	۲۴۰۰	۲۱۰۰	۱۸۰۰	۱۵۰۰	۱۲۰۰	مستگاه	اروایش ساده حسابهای روستایی به ۴۳۰۰۰ میلیارد ریال	برنامه عملیاتی	۵
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۲۸۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	سپرده ویژه	راه خدمات روستایی سالانه ۴۰ میلیون تراکنش	برنامه عملیاتی	۶
در صورت امکان، به ازای هر استان	۸۰	۸۰	۷۰	۶۰	۵۰	۴۵	۴۰	۳۵	۳۰	درصد	رشد درصد پیشرفت در ۸۰۰ روستا	برنامه عملیاتی	۷
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۸۵۶۸	۷۱۴۰	۵۷۱۲	۴۲۸۴	۲۸۵۶	۱۴۲۸	۰	مستگاه	تأمین ۱۰۰۰۰ دستگاه خودپرداز و نصب در ۸۰۰ روستایی	برنامه عملیاتی	۸
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۹۹۱۷	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۹۱۷	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۰	دفتر	جایگزینی تجهیزات فرسوده ۹۹۱۷ دفتر موجود	برنامه عملیاتی	۹
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۹۹۱۷	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۹۱۷	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۰	نظر	بازسازی سفالت بانکی به آسفالت در ۹۹۱۷ بهبود سوله سوله	برنامه عملیاتی	۱۰
	۰								۰	-	بهبود سایت و وبسایت	برنامه عملیاتی	۱۱
	۰								۰	-	بهبود سیستم	برنامه عملیاتی	۱۲
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۷۹	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۳	۰	نظر	ایجاد توسعه مرکز مشاوره، کمک به خدمات POS یا تأمین مرکز کمک POS و پشتیبانی از خدمات POS یا مکانیک کارت بانکی	برنامه عملیاتی	۱۳
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۱۰۰								۰	درصد	بهبود نرم افزار core banking	برنامه عملیاتی	۱۴
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۵۰۰	۰	۰	۵۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	۰	مستگاه	خرید ۵۰۰ دستگاه خودسازی در روستاها	برنامه عملیاتی	۱۵
موزون به تامین منابع مالی عملیاتی است	۵۰۰	۰	۰	۵۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۷۰	۳۰	نقطه	تأمین زیرساختهای پشتیبانی و امنیت	برنامه عملیاتی	۱۶
												برنامه عملیاتی	۱۷

ملاحظات	جمع کل	برخی سال‌ها اهداف کمی							سال پایه	واحد متعارف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	برنامه عملیاتی	ردیف شاخص
		۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳					
موزان به تاسیس منابع مالی حمایتی است	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۷۸۵	۱۵۶۸	۱۳۵۱	۱۱۳۴	۹۱۷	۷۰۰	۰	فقره	تشکیل ۲۰۰۰ صندوق تاسیس مالی خود روستایی	برنامه عملیاتی	۱۸
موزان به تاسیس منابع مالی حمایتی است	۱۰۰	۱۰۰	۸۹۳۵	۷۸۴	۶۷۵۵	۵۶۷	۴۵۸۵	۲۵	۰	میلیارد ریال	افزایش مبلغ حسابهای مردمی صندوق تاسیس مالی خود روستایی سالانه ۵ میلیارد ریال	برنامه عملیاتی	۱۹
موزان به تاسیس منابع مالی حمایتی است	۹۴۵۵۰	۲۰۰۰۰	۱۷۸۵۰	۱۵۶۸۰	۱۳۵۱۰	۱۱۳۴۰	۹۱۷۰	۷۰۰۰	۰	فقره	پرداخت سالانه ۱۰ فقره تسهیلات ۵ میلیون ریالی تاسیس خوروی و ازدیخ (مالی روستایی در هر صندوق پرداخت سالانه ۵ فقره تسهیلات وجود اداره شده ۱۰۰۰۰ میلیون ریالی تاسیس مالی روستایی هر جهای اصلاح شیوه اجرای در هر صندوق	برنامه عملیاتی	۲۰
موزان اداره شده دولت جهت پرداخت تسهیلات حمایتی	۴۷۲۷۵	۱۰۰۰۰۰	۸۹۳۵	۷۸۴۰	۶۷۵۵	۵۶۷۰	۴۵۸۵	۲۵۰۰	۰	فقره	پرداخت سالانه ۵ فقره تسهیلات وجود اداره شده ۵۰۰ میلیون ریالی تاسیس مالی روستایی هر جهای پرداختی و تسهیلات حمایتی هر هر صندوق	برنامه عملیاتی	۲۱
موزان اداره شده دولت جهت پرداخت تسهیلات حمایتی	۴۷۲۷۵	۱۰۰۰۰۰	۸۹۳۵	۷۸۴۰	۶۷۵۵	۵۶۷۰	۴۵۸۵	۲۵۰۰	۰	فقره	پرداخت سالانه ۵ فقره تسهیلات وجود اداره شده ۵۰۰ میلیون ریالی تاسیس مالی روستایی هر جهای پرداختی و تسهیلات حمایتی هر هر صندوق	برنامه عملیاتی	۲۲
موزان اداره شده دولت جهت پرداخت تسهیلات حمایتی	۷۴۶۹۵	۱۵۸۰۰	۱۴۱۰۱۵	۱۲۳۸۷۲	۱۰۶۷۲۹	۸۹۵۸۰۶	۷۲۴۴۳	۵۵۳۰	۰	میلیارد ریال	جذب منابع وجود اداره شده حساب دولت از صندوق تاسیس مالی خود روستایی	برنامه عملیاتی	۲۳
موزان به تاسیس منابع مالی حمایتی است	۱۰۰	۱۰۰	۸۹۳۵	۷۸۴	۶۷۵۵	۵۶۷	۴۵۸۵	۲۵	۰	میلیارد ریال	تاسیس منابع سهم بانک در صندوق تاسیس مالی خود روستایی	برنامه عملیاتی	۲۴
موزان به تاسیس منابع مالی حمایتی است	۵۴۰۰	۵۴۰۰	۵۰۶۰۷	۴۷۲۱۱	۴۳۸۱۸	۴۰۴۲۳	۳۷۰۲۹	۳۲۶۳۳	۰	فقره	پشتیبانی از بازار متعادل و فعال سازی بازار غیر فعال	برنامه عملیاتی	۲۵
موزان به تاسیس منابع مالی حمایتی است	۹۸۳۱	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	هزار فقره	وزیر بازار و بازرگانی	برنامه عملیاتی	۲۶
موزان به تاسیس منابع مالی حمایتی است	۱۷۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	هزار فقره	راه راه سالانه ۲۰ هزار فقره خدمت رسانی رایگان به مردم جوان روستایی کمبند نهاد و سازمان پزشکی	برنامه عملیاتی	۲۷

۳- شرح فعالیت و عملیات به تفکیک هر یک از اهداف کمی بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی: ایجاد و توسعه خدمات مالی پایه و صندوقهای تامین مالی خرد روستایی پست بانک ایران

ملاحظات	جمع کل	حجم فعالیت/ عملیات						سال پایه ۱۳۹۲	واحد معیار	عنوان فعالیت/ عملیات	اهداف برنامه عملیاتی	ردیف
		۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴					
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۸۰۸۳	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۰	دفتر	خرید تجهیزات اولیه دفتر جدید		۱
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۸۰۸۳	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۰	دفتر	خرید زمین و ساختمان اولیه دفتر جدید		۲
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۸۰۸۳	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۱۱۳۱	۱۱۳۲	۰	دفتر	تامین سایر زیر ساختارهای مورد نیاز ایجاد		۳
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۱۰۰۱	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۰	هزار فقره	افتتاح حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	افتتاح حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	۴
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۱۳۲۰,۴۸	۲۴۰,۱۲	۲۲۳	۲۰۵,۵۸	۱۸۸,۶	۱۷۱,۴۸	۱۵۴,۳۲	۰	میلیون فقره	انحد بازاره تراکتهای کارت مشتریان روستایی	صدور یک میلیون کارت بانکی جدید برای روستاییان	۵
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۱۰۰۱	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۰۰۰	هزار فقره	صدور یک میلیون کارت بانکی جدید برای روستاییان	رشد درصد پوشش دهیاریها تا ۱۰۰ درصد	۶
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۸۰	۸۰	۷۰	۶۰	۵۰	۴۵	۴۰	۳۰	درصد	خرید ۵۰۰۰۰ دستگاه POS و نصب در فروشگاههای روستاها	خرید ۵۰۰۰۰ دستگاه POS و نصب در فروشگاههای روستاها	۸
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۵۰۰۰۰	۷۱۶۰	۷۱۴۰	۷۱۴۰	۷۱۴۰	۷۱۴۰	۷۱۴۰	۰	دستگاه	خرید ۹۹۱۷ دستگاه تراکتهای کارت مشتریان موجود	خرید ۹۹۱۷ دستگاه تراکتهای کارت مشتریان موجود	۹
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۴۹۱۷	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۹۱۷	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۰	دفتر	بازارهای عملیات بانکی به کارگزاران	بازارهای عملیات بانکی به کارگزاران	۱۰
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۴۹۱۷	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۹۱۷	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۰	دفتر	خرید ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	خرید ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	۱۱
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۲۰۰	۰	۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۰	نفر	توسعه سایت مانیتورینگ	توسعه سایت مانیتورینگ	۱۲
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۱۰۰۰۰			۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۰	دستگاه	تامین نقدینگی صندوق دستگاههای خود پرداز	تامین نقدینگی صندوق دستگاههای خود پرداز	۱۳
موزول به تامین منابع مالی جماعتی است	۲۸۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۲۰	میلیون فقره	ارائه خدمات روستایی سالانه ۴۰ میلیون تراکنش	ارائه خدمات روستایی سالانه ۴۰ میلیون تراکنش	۱۴

ملاحظات	جمع کل	حجم فعالیت‌های عملیاتی							سال پایه ۱۳۹۲	واحد معیار	عنوان فعالیت‌های عملیاتی	اهداف کمی برنامه عملیاتی	ردیف
		۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳					
	-	۱۰۰	۸۹,۲۵	۷۸,۴	۶۷,۵۵	۵۶,۷	۴۵,۸۵	۳۵	۰	میلارد ریال	تأمین منابع سهم بانک در صندوق تأمین مالی خرد روستایی	تأمین منابع سهم بانک در صندوق تأمین مالی خرد روستایی	۲۹
	۱۸۰۰۰	۱۸۰۰۰	۱۶۸۶۹	۱۵۷۳۷	۱۴۶۰۶	۱۳۴۷۴	۱۲۳۴۳	۱۱۲۱۱	۹۹۱۷	دفتر	ارزایی و درجه بندی دفاتر روستایی تعیین دفاتر مشمول اخذ پاره جداگانه ۳۰ درصد دفاتر و پرداخت پاره	پشتیبانی از دفاتر ضعف و فعال سازی دفاتر غیر فعال	۳۰
موکل به تأمین منابع مالی حاصل است	۵۴۰۰	۵۴۰۰	۵۰۶۱	۴۷۲۱	۴۳۸۲	۴۰۴۲,۲	۳۷۰۲,۹	۳۳۶۳,۳	۰	دفتر	ارائه سالانه ۲۵۰ هزار قفله خدمات بانکی راکان به محد جوان روستایی کمیته امداد و سازمان بهنجاری	ارائه سالانه ۲۵۰ هزار قفله خدمات بانکی راکان به محد جوان روستایی کمیته امداد و سازمان بهنجاری	۳۱
	۱۱۲۲۴	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	۱۴۰۳	هزار قفله	وازیز پاره روستائیان	وازیز پاره روستائیان	۳۲
	۲۰۰۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰	هزار قفله	ارائه سالانه ۲۵۰ هزار قفله خدمات بانکی راکان به محد جوان روستایی کمیته امداد و سازمان بهنجاری	ارائه سالانه ۲۵۰ هزار قفله خدمات بانکی راکان به محد جوان روستایی کمیته امداد و سازمان بهنجاری	۳۳
موکل به تأمین منابع مالی حاصل است									۰	-	بهبود سالانه سوئیچ	بهبود سالانه سوئیچ	۳۴
موکل به تأمین منابع مالی حاصل است									۰	-	تجهیز سامان و دنیا سنتر	تجهیز سامان و دنیا سنتر	۳۵
موکل به تأمین منابع مالی حاصل است	۷۹	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۳	۰	نفر	توسعه مرکز مشاوره روستایی HELP DESK	توسعه مرکز مشاوره روستایی HELP DESK	۳۶
موکل به تأمین منابع مالی حاصل است									۰	-	بهبود نرم افزار core banking	بهبود نرم افزار core banking	۳۷

۴- منبع مالی اجرای برنامه عملیاتی، اهداف کمی بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی: ایجاد و توسعه خدمات مالی پایه و صندوقهای تامین مالی خرد روستایی پست بانک ایران

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	موانع فعالیت/ عملیات	واحد معیار	سال پایه ۱۳۹۲		اعتبار مورد نیاز						جمع کل	ملاحظات		
				۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰				
۱	خرید تجهیزات اولیه دفتر جدید	خرید تجهیزات اولیه دفتر جدید	شماره ریال	۲۵۵۳	۲۶۷۹	۲۱۲۳	۲۱۷۵	۲۱۲۳	۲۱۲۳	۲۱۲۳	۲۱۲۳	۲۱۲۳	۲۱۲۳	۱۳۹۹	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۲	ایجاد دفتر در ۸۰۰ روستای دیگر	خرید زمین و ساختن اولیه دفتر جدید تامین سایر زیرساختها برای مورد نیاز ایجاد	شماره ریال	۵۰۴۷	۵۳۹۸	۶۱۷۵	۷۵۰۵	۸۸۲۳	۱۰۵۹۶	۱۲۹۸۲	۱۳۹۸۲	۱۳۹۸۲	۱۳۹۸۲	۱۳۹۸۲	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۳	انتفاع حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	انتفاع حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	شماره ریال	۶۲۰	۶۵۱	۷۵۹	۹۲۳	۱۰۸۴	۱۳۰۳	۱۵۷۱	۱۸۳۵	۲۳۵	۲۳۵	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۴	انتفاع حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	انتفاع حساب برای یک میلیون روستایی دیگر	شماره ریال	۳۶۲۱۰	۵۰۴۲۶	۷۰۷۶۶	۹۷۲۹۳	۱۳۳۹۹۲	۱۷۹۶۸۸	۲۳۱۸۹۷	۲۳۱۸۹۷	۲۳۱۸۹۷	۲۳۱۸۹۷	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۵	صدور یک میلیون کارت بانکی جدید برای روستاییان	صدور یک میلیون کارت بانکی جدید برای روستاییان	شماره ریال	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۶	صدور یک میلیون کارت بانکی جدید برای روستاییان	صدور یک میلیون کارت بانکی جدید برای روستاییان	شماره ریال	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۷	رشد درصد پوشش اعتباری تا ۳۰ درصد	رشد درصد پوشش اعتباری تا ۳۰ درصد	شماره ریال	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۸	خرید ۵۰۰۰ دستگاه POS و نصب در فروشگاههای روستاها	خرید ۵۰۰۰ دستگاه POS و نصب در فروشگاههای روستاها	شماره ریال	۲۳۸۴	۵۱۴۰۸	۵۹۹۷۶	۷۳۸۳۸	۸۵۶۸	۱۰۲۰۸۱۶	۱۲۳۵۸۲	۱۲۳۵۸۲	۱۲۳۵۸۲	۱۲۳۵۸۲	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۹	جایگزینی تجهیزات فرسوده ۹۹۱۷ دفتر موجود	جایگزینی تجهیزات فرسوده ۹۹۱۷ دفتر موجود	شماره ریال	۹۹۴۵	۲۳۸۶۸	۲۷۸۴۶	۳۲۰۹۸	۱۹۸۹	۲۳۸۶۸	۲۷۸۴۰۵	۲۷۸۴۰۵	۲۷۸۴۰۵	۲۷۸۴۰۵	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۰	بازآموزی عملیات بانکی به کارگزاران	بازآموزی عملیات بانکی به کارگزاران	شماره ریال	۲۱	۴۹	۵۷	۶۷	۴۱	۴۹	۶	۶	۶	۶	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۱	خرید ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	خرید ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	شماره ریال	۱۰۰۰	۲۳۰۰	۱۴۰۰	۱۷۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۲	تأمین ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	تأمین ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	شماره ریال	۲۳۰۰	۲۹۷۶	۳۲۷۳	۳۲۱۶	۳۹۶	۳۹۶	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۳	تأمین ۲۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	تأمین ۲۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	شماره ریال	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۴	تأمین ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	تأمین ۱۰۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	شماره ریال	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۵	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	شماره ریال	۴۰۷۱۴	۸۵۷	۱۰۰۰	۱۴۱۴	۱۴۲۸	۱۷۱۴	۲۰۷۶	۲۰۷۶	۲۰۷۶	۲۰۷۶	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۶	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز و نصب در دفتر روستایی	شماره ریال	۴۴	۵۳	۶۳	۷۵	۸۸	۱۰۶	۱۲۹	۱۲۹	۱۲۹	۱۲۹	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۷	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۱۳۰	۷۸	۹۱	۱۰۵	۱۲۰	۱۳۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۸	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۵۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۱۹	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۴۰۸۷	۲۴۵۲۲	۲۸۶۰۹	۳۱۷۵	۳۶۳۵	۴۰۴۳۵	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۲۰	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۵۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۴۰۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۲۱	تأمین ۳۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۳۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۶۷	۶۷	۶۷	۶۷	۶۷	۶۷	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۲۲	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۲۳	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته
۲۴	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	تأمین ۱۰۰۰ دستگاه خود پرداز برای روستاییان	شماره ریال	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۹۸	موزون به اقسام مبلغ برای ماههای بسته

۱- شاخص‌های بسته توسعه روستایی بسته اجرایی: مسکن روستایی

متوسط نرخ رشد سالانه	پیش بینی ۷ ساله							سال پایه ۱۳۹۲	واحد تعارف	اهداف کمی	شاخص	ردیف
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳					
۳/۸	۷۰	۶۶	۶۲	۵۸	۵۴	۵۰	۴۶	۴۴	درصد	ارتقاء واحدهای مسکونی بادوام به ۷۰ درصد	بهبودی و مقاوم سازی مسکن روستایی	۱

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی/ بسته اجرایی: مسکن روستایی

جمع کل	برش سالانه اهداف کمی							سال پایه ۱۳۹۲	واحد تعارف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	برنامه عملیاتی	ردیف
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳					
۲۶	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۲	۴۴	درصد	ارتقاء واحدهای مسکونی بادوام به ۷۰ درصد	احداث مسکن مقاوم روستایی	۱

۳- شرح فعالیت و عملیات به تفکیک هریک از اهداف کمی و برش سالانه بسته توسعه روستایی بسته اجرایی: مسکن روستایی

جمع کل	حجم فعالیت / عملیات							سال پایه ۱۳۹۲	واحد تعارف	عنوان فعالیت / عملیات	اهداف کمی برنامه عملیاتی	ردیف
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳					
۱,۳۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۰۰	۰	هزار واحد مسکونی	پرداخت تسهیلات ارزان قیمت جهت احداث ۱,۳۰۰,۰۰۰ مسکن مقاوم	ارتقاء واحدهای مسکونی بادوام به ۷۰ درصد	۱
۱,۳۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۰۰	۰	هزار واحد مسکونی	تأمین یارانه سود تسهیلات جهت احداث ۱,۳۰۰,۰۰۰ مسکن مقاوم (مابه التفاوت سودبانکی با سود مصوب تسهیلات)	ارتقاء واحدهای مسکونی بادوام به ۷۰ درصد	۲

۴- منابع مالی مورد نیاز اجرای برنامه عملیاتی اهداف کمی بسته توسعه روستایی / بسته اجرایی: مسکن روستایی

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	اعتبار مورد نیاز (میلیارد ریال)								
				سال پایه ۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	جمع کل
۱	ارتقاء واحدهای مسکونی بادوام به ۷۰ درصد	پرداخت تسهیلات ارزان قیمت جهت احداث ۱,۳۰۰,۰۰۰ واحد مسکن مقاوم	میلیارد ریال	۰	۱۲,۵۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۱۹۲,۵۰۰
۲	ارتقاء واحدهای مسکونی بادوام به ۷۰ درصد	تأمین یارانه سود تسهیلات جهت احداث ۱,۳۰۰,۰۰۰ واحد مسکن مقاوم (مابه‌التفاوت سودبانکی با سود مصوب تسهیلات)	میلیارد ریال	۲۷۵	۳,۱۲۵	۷,۵۰۰	۷,۵۰۰	۷,۵۰۰	۷,۵۰۰	۷,۵۰۰	۷,۵۰۰	۴۸,۱۲۵

۱- شاخص‌های بسته توسعه روستایی بسته اجرایی: راه روستایی

ردیف	شاخص	اهداف کمی	واحد متعارف	سال پایه ۱۳۹۲	پیش بینی ۷ ساله							متوسط نرخ رشد سالانه
					۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	برخوردری روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه آسفالت	بهرمندی ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه شوسه	درصد	۷۷/۷	۸۸/۸	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		بهرمندی ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه آسفالت	درصد	۷۷/۷	۸۸/۸	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۲	برخوردری روستاهای بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه آسفالت	بهرمندی صد درصد روستاهای بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه شوسه	درصد	۵۰	۶۰	۸۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		بهرمندی صد درصد روستاهای بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه آسفالت	درصد	۹۳/۸	۹۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۳	ارتقاء ایمنی راه‌های آسفالت روستایی	نصب علائم، گاردریل و خط کشی ۱۰۰ درصد راه‌های آسفالت روستایی	درصد	۵۵	۶۴	۷۳	۸۲	۹۱	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		اصلاح هندسی تقاطع‌ها در ۱۰۰ درصد محورهای روستایی	درصد	۵۵	۶۴	۷۳	۸۲	۹۱	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۴	نگهداری و روکش مجدد راه‌های روستایی	انجام عملیات راه‌داری در ۱۰۰ درصد محورهای روستایی	درصد	۸۴/۵	۸۴/۵	۹۲/۲	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
		روکش مجدد و تقویت روسازی راه‌های آسفالت روستایی	درصد	۴۱/۱	۵۲/۹	۶۴/۷	۷۶/۴	۸۸/۲	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی / بسته اجرایی : راه روستایی

ردیف	برنامه عملیاتی	اهداف کمی برنامه عملیاتی	واحد متعارف	برش سالانه اهداف کمی							
				سال پایه ۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	آسفالت راه‌های روستایی	بهرمندی ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه شوسه	درصد	۷۷/۷	۱۱/۱	۱۱/۲	۰	۰	۰	۰	۲۲/۳
		بهرمندی ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه آسفالت	درصد	۷۷/۷	۱۱/۱	۱۱/۲	۰	۰	۰	۰	۲۲/۳
		بهرمندی ۱۰۰ درصد روستاهای بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه شوسه	درصد	۵۰	۲۵	۲۵	۰	۰	۰	۰	۵۰
		بهرمندی ۱۰۰ درصد روستاهای بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه آسفالت	درصد				۰	۰	۰	۰	
۲	ارتقاء کیفیت راه‌های روستایی	نصب علائم، گاردریل و خط کشی ۱۰۰ درصد راه‌های آسفالت روستایی	درصد	۵۵	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۴۵
		اصلاح هندسی تقاطع‌ها در ۱۰۰ درصد محورهای روستایی	درصد	۵۵	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۴۵
		انجام عملیات راهداری در ۱۰۰ درصد محورهای روستایی	درصد	۸۴/۵	۰	۷/۷	۷/۸	۰	۰	۰	۱۵/۵
		روکش مجدد و تقویت روسازی راه‌های آسفالت روستایی	درصد	۴۱/۱	۱۱/۸	۱۱/۸	۱۱/۷	۱۱/۸	۱۱/۸	۰	۵۸/۹

۱- شاخص‌های بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی: سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور

ردیف	شاخص	اهداف کمی	واحد متعارف	پیش بینی ۷ ساله								
				سال پایه ۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	متوسط نرخ رشد سالانه
۱	سرانه آموزش فنی و حرفه‌ای روستاییان و عشایر	افزایش سرانه آموزش روستایی و عشایری به ۲ ساعت	ساعت	۰/۶۵	۰/۸	۱	۱/۲	۱/۴	۱/۶	۱/۸	۲	۰/۱۹
	تعداد شهرستان نیازسنجی شده	نیازسنجی و تهیه تقویم آموزش روستایی و عشایری به تفکیک شهرستان به ۳۹۶ شهرستان	تعداد	۳۱	۲۱۳	۳۹۶	-	-	-	-	-	۵۲
	تعداد استاندارد تولید شده	تدوین استانداردهای شغلی و آموزش کوتاه مدت و مشاغل جدید روستایی و عشایری به ۹۵۰ عنوان	تعداد	۷۰۰	۷۵۰	۸۰۰	۸۵۰	۹۰۰	۹۵۰	-	-	۳۵/۷
	تعداد مرکز	توسعه و تجهیز مراکز تخصصی آموزش فنی و حرفه ای کشاورزی و صنایع تبدیلی و تکمیلی به ۳۱ مرکز	تعداد	۲	۵	۱۰	۱۵	۲۲	۳۱	۳۱	۳۱	۴/۱۴
۲	تعداد پایگاه	توسعه و تجهیز پایگاههای آموزش فنی و حرفه ای روستایی و عشایری به ۵۴۰ پایگاه (واحدهای مشترک مدیریت و خدمات دولتی دستگاهها در دهستان‌ها)	تعداد	۴۰	۱۴۰	۲۴۰	۳۴۰	۴۴۰	۵۴۰	۵۴۰	۵۴۰	۷۱/۴۲

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی
بسته اجرایی: سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور

ردیف	برنامه عملیاتی	اهداف کمی برنامه	واحد متعارف	سال پایه ۱۳۹۲	برش سالانه اهداف کمی								
					میزان افزایش ۷ ساله	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۱	توسعه کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه ای روستایی و عشایری	افزایش سرانه آموزش روستایی و عشایری به ۲ ساعت	ساعت	۰/۶۵	۰/۱۸	۱	۱/۲	۱/۴	۱/۶	۱/۸	۲	۱/۳۵	
		نیازسنجی و تهیه تقویم آموزش روستایی و عشایری به تفکیک شهرستان به ۳۹۶ شهرستان	تعداد	۳۱	۲۱۳	۳۹۶	-	-	-	-	-	-	۳۶۵
		تدوین استانداردهای شغلی و آموزش کوتاه مدت و مشاغل جدید روستایی و عشایری به ۹۵۰ عنوان	تعداد	۷۰۰	۷۵۰	۸۰۰	۸۵۰	۹۰۰	۹۵۰	-	-	-	۲۵۰
۲	فراهم نمودن زیرساختها و امور زیربنایی مراکز آموزش روستایی و عشایری	توسعه و تجهیز مراکز تخصصی آموزش فنی و حرفه ای کشاورزی و صنایع تبدیلی و تکمیلی به ۳۱ مرکز	تعداد	۲	۵	۱۰	۱۵	۲۲	۳۱	۳۱	۳۱	۲۹	
		توسعه و تجهیز پایگاههای آموزش فنی و حرفه ای روستایی و عشایری به ۵۴۰ پایگاه (واحدهای مشترک مدیریت و خدمات دولتی دستگاهها در دهستانها)	تعداد	۴۰	۱۴۰	۲۴۰	۳۴۰	۴۴۰	۵۴۰	۵۴۰	۵۴۰	۵۴۰	۵۰۰

۳- شرح فعالیت و عملیات به تفکیک هریک از اهداف کمی و برش سالانه بسته توسعه روستایی
بسته اجرایی: سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت/عملیات	واحد متعارف	برش سالانه اهداف کمی									
				سال پایه ۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	جمع کل	
۱	توسعه کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه ای روستایی و عشایری	افزایش سرانه آموزش روستایی و عشایری به ۲ ساعت	ساعت	۰/۶۵	۰/۸	۱	۱/۲	۱/۴	۱/۶	۱/۸	۲	۱/۳۵	
			تعداد	۳۱	۲۱۲	۳۹۶	-	-	-	-	-	-	۳۶۵
		تعداد	۷۰۰	۷۵۰	۸۵۰	۹۰۰	۹۵۰	-	-	-	-	-	۲۵۰
		تعداد	۲	۵	۱۰	۱۵	۲۲	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۲۹
۲	فراهم نمودن زیرساختها و امور زیربنایی مراکز آموزش روستایی و عشایری	توسعه و تجهیز پایگاههای آموزش فنی و حرفه ای روستایی و عشایری به ۵۴۰ پایگاه (واحدهای مشترک مدیریت و خدمات دولتی دستگاهها در دهستانها)	تعداد	۴۰	۱۴۰	۲۴۰	۳۴۰	۴۴۰	۵۴۰	۵۴۰	۵۴۰	۵۰۰	
			تعداد	۲	۵	۱۰	۱۵	۲۲	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۲۹

۴- منابع مالی مورد نیاز برنامه عملیاتی اهداف کمی بسته توسعه روستایی بسته اجرایی: سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	اعتبار مورد نیاز (میلیارد ریال)										
				سال پایه ۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	مجموع اعتبارات ۷ ساله			
۱	توسعه کمی و کیفی آموزش های فنی و حرفه ای روستایی و عشایری	افزایش سرانه آموزش روستایی و عشایری به ۲ ساعت	ساعت	۲۸۰	۳۹۶	۵۷۰	۷۸۶	۱۰۵۵	۱۳۸۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۲۲۹۲	۸۲۷۹	
		نیازسنجی و تهیه تقویم آموزش روستایی و عشایری به تفکیک شهرستان به ۳۶۵ شهرستان	تعداد	۳/۱	۱۸/۲	۱۸/۳	-	-	-	-	-	-	-	۳۶/۵
		تدوین استانداردهای شغلی و آموزش کوتاه مدت و مشاغل جدید روستایی و عشایری به ۹۵۰ عنوان	تعداد	-	۱	۱/۲	۱/۴	۱/۶	۱/۸	-	-	-	-	۷
۲	فراهم نمودن زیرساخت ها و امور زیربنایی مراکز آموزش روستایی و عشایری	توسعه و تجهیز مراکز تخصصی آموزش فنی و حرفه ای کشاورزی و صنایع تبدیلی و تکمیلی به ۳۱ مرکز	تعداد	-	۲۱۰	۴۲۰	۵۰۴	۸۴۶	۱۳۰۵	-	-	-	۳۲۸۵	
		توسعه و تجهیز پایگاه های آموزش فنی و حرفه ای روستایی و عشایری به ۵۴۰ پایگاه (واحدهای مشترک مدیریت و خدمات دولتی دستگاهها در دهستان ها)	تعداد	-	۱۵۰	۱۷۳	۱۹۸	۲۲۸	۲۶۲	-	-	-	-	۱۰۱۱

۱- شاخص‌های بسته توسعه روستایی / بسته اجرایی: آب و فاضلاب

رتبه	شاخص	اهداف کمی	واحد متعارف	سال پایه ۱۳۹۲	پیش بینی ۷ ساله							متوسط نرخ رشد سالانه
					۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱	جمعیت روستایی بهره مند از آب آشامیدنی سالم (روستاهای بالای ۲۰ خانوار)	بهره مندی ۹۰ درصد جمعیت روستایی از آب آشامیدنی سالم (روستاهای بالای ۲۰ خانوار)	درصد	۷۴/۸	۷۶/۸	۷۹	۸۱	۸۲	۸۵	۸۷	۹۰	۲
۲	جمعیت روستایی برخوردار از سیستم فاضلاب (روستاهای بالای ۲۰ خانوار)	برخورداری ۶/۵ درصد جمعیت روستایی از سیستم فاضلاب (روستاهای بالای ۲۰ خانوار)	درصد	۰/۵	۰/۷۵	۱/۵	۲/۵	۳/۵	۴/۵	۵/۵	۶/۵	۰/۸۵

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی / بسته اجرایی: آب و فاضلاب

رتبه	برنامه عملیاتی	اهداف کمی برنامه عملیاتی	واحد متعارف	سال پایه ۱۳۹۲	پیش بینی ۷ ساله							
					جمع	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	تأمین آب شرب روستایی	بهره مندی ۹۰ درصد جمعیت روستایی از آب آشامیدنی سالم (روستاهای بالای ۲۰ خانوار)	درصد	۷۴/۸	۲	۲/۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱۵/۲
۲	بهبود و توسعه سامانه پساب و فاضلاب	برخورداری ۶ درصد جمعیت روستایی از سیستم فاضلاب (روستاهای بالای ۲۰ خانوار)	درصد	۰/۵	۰/۲۵	۰/۷۵	۱	۱	۱	۱	۱	۹

۱- شاخص‌های بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی حمل و نقل و پایانه‌ها

متوسط نرخ رشد سالانه	پیش بینی ۵ ساله						سال پایه ۹۲	واحد متعارف	اهداف کمی	شاخص	ردیف
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴					
								درصد	برخورداری ۸۰٪ از روستاهای بالای ۲۰ خانوار کشور از حمل و نقل عمومی	روستاهای بالای ۲۰ خانوار برخوردار از خدمات حمل و نقل عمومی	۱
								درصد	برخورداری ۵۰٪ از روستاهای کشور از خدمات حمل و نقل عمومی	روستاهای برخوردار از خدمات حمل و نقل عمومی	۲
	۷۰۰	۷۵۰	۷۵۰	۸۰۰	۸۰۰	۹۵۰	۲۵۰	دستگاه	ورود ۴۷ هزار دستگاه وسیله نقلیه به ناوگان حمل و نقل عمومی روستایی	توسعه ناوگان حمل و نقل عمومی روستایی	۳

توضیحات: مطابق سرشماری عمومی سال ۱۳۸۵، ۶۶/۹ درصد از روستاهای بالای ۲۰ خانوار کشور از حمل و نقل عمومی برخوردار بوده اند. برآورد می شود ۸۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار کشور در سال ۱۳۹۹ به حمل و نقل عمومی دسترسی داشته باشند.

روستاهای برخوردار از خدمات حمل و نقل عمومی طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، ۴۰/۵ درصد کل روستاهای کشور را تشکیل می داده اند پیش بینی می شود در پایان سال ۱۳۹۹ به ۵۰ درصد افزایش یابند.

با توجه به فقدان اطلاعات رسمی امکان درج رقم مربوط به سال پایه ردیف‌های ۱ و ۲ وجود ندارد. تعداد ۴۷۰۰ دستگاه (شامل ۱۰۰۰۰ ون، ۱۰۰۰۰ سواری، ۱۰۰۰۰ مینی بوس، ۱۴۰۰۰ وانت، و ۳۰۰۰ کامیونت) برای توسعه حمل و نقل عمومی روستایی مورد نیاز می باشد. ورود این تعداد ناوگان منوط به پیش بینی بسته‌های حمایتی و ارائه تسهیلات کم بهره، توان کارخانجات خودروسازی و اجازه واردات از خارج می باشد.

ورود انواع ناوگان به حمل و نقل روستایی در سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹ مطابق جدول زیر پیش بینی شده است.

نوع ناوگان	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	جمع
ون	۰	۱۵۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۰۰۰۰
سواری	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰۰
مینی بوس	۰	۱۰۰۰	۱۸۰۰	۱۸۰۰	۱۸۰۰	۱۸۰۰	۱۸۰۰	۱۰۰۰۰
وانت	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۲۵۰۰	۲۵۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۴۰۰۰
کامیونت	۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۳۰۰۰
جمع	۲۵۰۰	۶۵۰۰	۸۰۰۰	۸۰۰۰	۷۵۰۰	۷۵۰۰	۷۰۰۰	۴۷۰۰۰

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی: حمل و نقل و پایانه‌ها

ردیف	برنامه عملیاتی	اهداف کمی برنامه عملیاتی	واحد متعارف	سال پایه ۹۳	پیش بینی ۵ ساله					جمع کل	
					۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷		۱۳۹۸
۱	ساماندهی مسیرهای حمل و نقل روستایی	برخورداری ۸۰٪ روستاهای بالای ۲۰ خانوار و ۵۰٪ کل روستاهای کشور از خدمات حمل و نقل روستایی	مسیر	۴۰۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۴۰۰
۲	تامین و آموزش رانندگان حمل و نقل روستایی	ورود ۴۷۰۰۰ دستگاه وسیله نقلیه به ناوگان حمل و نقل عمومی روستایی	تفر	۱۴۰۰۰	۴۰۰	۴۵۰	۴۵۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۳۲۰۰۰

توضیحات: جذب، تامین و آموزش رانندگان حمل و نقل روستایی منوط به ارائه تسهیلات حمایتی و کم بهره به متقاضیان فعالیت در حمل و نقل روستایی برای خرید ناوگان مورد نیاز می باشد.

در حال حاضر حدود ۱۴۰۰۰ راننده روستایی شناسایی شده است که اغلب با ناوگان پلاک شخصی فعالیت می کنند. این رانندگان برای برگ فعالیت (کارت هوشمند) رانندگی باید در دوره های آموزش حرفه ای شرکت کنند. با ورود ناوگان حمل و نقل روستایی جدید، به تدریج ناوگان پلاک شخصی، از حمل و نقل روستایی حذف و رانندگان آنها با ناوگان پلاک عمومی فعالیت خواهند نمود.

۳- شرح فعالیت و عملیات به تفکیک هر یک از اهداف کمی و برش سالانه بسته توسعه روستایی بسته اجرایی : حمل و نقل و پایانه‌ها

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	پیش بینی ۵ ساله					جمع کل		
					۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷		۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	برخورداری ۸۰ درصد از روستاهای بالای ۳۰ خانوار و ۵۰ درصد کل روستاهای کشور از حمل و نقل عمومی	توسعه ساماندهی مسیرهای حمل و نقل روستایی	مسیر	۴۰۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۴۰۰
۲	ورود ۴۷۰۰۰ دستگاه وسیله نقلیه به ناوگان حمل و نقل عمومی روستایی	تامین و آموزش رانندگان حمل و نقل روستایی	نفر	۱۴۰۰۰	۴۵۰۰	۴۵۰۰	۴۵۰۰	۴۵۰۰	۴۵۰۰	۴۵۰۰	۴۵۰۰	۳۳۰۰۰

در سال ۱۳۹۲ حدود ۱۴۰۰۰ نفر با ناوگان پلاک شخصی در حمل و نقل روستایی فعالیت می کرده اند. با توجه به پیش بینی ورود ۴۷۰۰۰ دستگاه وسیله نقلیه به حمل و نقل روستایی تعداد ۳۳۰۰۰ راننده دیگر باید جذب شود.

۴- منابع مالی مورد نیاز اجرای برنامه عملیاتی اهداف کمی بسته توسعه روستایی بسته اجرایی : حمل و نقل و پایانه‌ها

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	پیش بینی ۵ ساله					جمع کل	
					۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷		۱۳۹۸
۱	ورود ۴۷۰۰۰ دستگاه وسیله نقلیه به ناوگان حمل و نقل عمومی روستایی	توسعه و نوسازی ناوگان حمل و نقل عمومی روستایی	میلیارد ریال	۶۱۶	۲۷۵۶	۳۶۶۰	۳۶۶۰	۳۵۰۰	۳۵۰۰	۳۲۸۸	۲۱۰۴۰

توضیحات : با توجه به ۴۷۰۰۰ دستگاه انواع ناوگان مورد نیاز حمل و نقل روستایی و با توجه به قیمت سال ۱۳۹۳ انواع ناوگان ، ارزش کل ناوگان مورد نیاز حمل و نقل روستایی در طی سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹ حدود ۲۶۳۰۰۰ میلیارد ریال برآورد می گردد که با فرض اینکه ۸۰ درصد قیمت ناوگان از طریق پرداخت تسهیلات کم بهره تامین شود به ۲۱۰۴۰ میلیارد ریال تسهیلات نیاز می باشد.

قیمت هر نوع ناوگان مورد نیاز حمل و نقل روستایی براساس قیمت‌های سال ۱۳۹۳ و با توجه به معافیت ناوگان روستایی از عوارض گمرکی به شرح زیر در نظر گرفته شده است :

- ون ۶۵۰ میلیون ریال

- سواری ۲۸۰ میلیون ریال

- مینی بوس ۱۰۰۰ میلیون ریال

- وانت ۳۵۰ میلیون ریال

- کامیونت ۷۰۰ میلیون ریال

۱- شاخص‌های بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی : توسعه کالبدی روستاها

ردیف	شاخص	اهداف کمی	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	پیش بینی ۷ ساله							متوسط نرخ رشد سالانه
					۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۱	تهیه طرح‌های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه تهیه طرح‌های	درصد	۷۹	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰/۵
۲	تهیه طرح بازنگری طرح‌های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	برخورداری ۳۰٪ روستاهای بالای ۲۰ خانوار دارای طرح‌های از برنامه تهیه طرح بازنگری طرح‌های	درصد	۱۱	۳۰	۲۶	۲۴	۲۲	۱۹	۱۶	۱۲	۲/۴
۳	اجرای طرح‌های روستایی در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه اجرای طرح‌های	درصد	۳۴/۵	۰	۱۰۰	۸۵	۷۱	۵۸	۴۵	۳۷/۵	۱۰/۹
۴	صدور سند مالک روستایی برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار	سنددار کردن ۷۴ درصد واحدهای مسکونی واقع در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	درصد	۵۳	۷۴	۷۱	۶۹	۶۶	۶۳	۵۹	۵۶	۳
۵	تهیه طرح بهسازی بافت باارزش روستایی	بهرمندی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه تهیه طرح نوسازی و احیای بافت‌های باارزش	درصد	۳۲/۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۶	۷۳	۵۹	۴۶	۱۳/۵
۶	اجرای بهسازی بافت باارزش روستایی	بهرمندی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه اجرای طرح نوسازی و احیای بافت‌های باارزش	درصد	۲۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۴	۶۹	۵۳	۳۸	۱۵/۴
۷	تهیه طرح ساماندهی منظومه‌های روستایی در سطح بخش	برخورداری ۱۰۰ درصد بخش‌های موجود در تقسیمات کشوری از برنامه تهیه طرح ساماندهی منظومه‌های روستایی	درصد	۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۰	۶۰	۴۰	۲۰	۲۰
۸	تهیه طرح‌های روستاهای هدف گردشگری	برخورداری ۴۸۰ روستای دارای قابلیت گردشگری و طبیعت گردی از برنامه تهیه طرح‌های بارویکرد گردشگری	درصد	۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۱	۶۲	۴۳	۲۴	۱۹
۹	اجرای طرح‌های روستاهای هدف گردشگری	برخورداری ۴۸۰ روستای دارای قابلیت گردشگری و طبیعت گردی از برنامه اجرای طرح‌های با رویکرد گردشگری	درصد	۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۰	۶۰	۴۰	۲۰	۲۰
۱۰	تهیه طرح‌های تحقیقاتی (مطالعات جامع توسعه کالبدی روستاها)	تهیه ۱۱۹ طرح مطالعاتی، تحقیقاتی و پژوهشی در روستای توسعه پایدار روستایی	درصد	۵۸	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۲	۸۳	۷۵	۶۶	۸/۴

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی
بسته اجرایی: توسعه کالبدی روستاها

ردیف	برنامه عملیاتی	اهداف کمی برنامه عملیاتی	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	برش سالانه اهداف کمی							
					۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	جامع
۱	تهیه طرح‌های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه تهیه طرح‌های	درصد	۷۹	۱۰/۵	۱۰/۵	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱
۲	تهیه طرح‌های بازنگری روستاهای بالای ۲۰ خانوار	برخورداری ۳۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار دارای طرح‌های از برنامه تهیه طرح‌های بازنگری	درصد	۱۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱۹
۳	اجرای طرح‌های روستایی در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه اجرای طرح‌های	درصد	۳۴/۵	۷/۵	۲	۱۳	۱۳	۱۳	۱۵	۰	۶۵/۵
۴	صدور سند امکان روستایی برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار	سنددار کردن ۷۴ درصد واحدهای مسکونی واقع در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	درصد	۵۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲۰
۵	تهیه طرح بهسازی بافت بارز روستایی	بهره مندی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه تهیه طرح نوسازی و احیای بافت‌های بارز	درصد	۳۲/۴	۱۳/۶	۱۳	۱۴	۱۴	۱۴	۰	۰	۶۷/۶
۶	اجرای بهسازی بافت بارز روستایی	بهره مندی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه اجرای طرح نوسازی و احیای بافت‌های بارز	درصد	۲۳	۱۵	۱۵	۱۶	۱۶	۱۵	۰	۰	۷۷
۷	تهیه طرح ساماندهی منظومه‌های روستایی در سطح بخش	برخورداری ۱۰۰ درصد بخش‌های موجود در تقسیمات کشوری از برنامه تهیه طرح ساماندهی منظومه‌های روستایی	درصد	۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۰	۰	۱۰۰
۸	تهیه طرح‌های روستاهای هدف گردشگری	برخورداری ۴۸۰ روستای دارای قابلیت گردشگری و طبیعت گردی از برنامه تهیه طرح‌های با رویکرد گردشگری	درصد	۵	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۰	۰	۹۵
۹	اجرای طرح‌های روستاهای هدف گردشگری	برخورداری ۴۸۰ روستای دارای قابلیت گردشگری و طبیعت گردی از برنامه اجرای طرح‌های با رویکرد گردشگری	درصد	۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۰	۰	۱۰۰
۱۰	تهیه طرح‌های تحقیقاتی (مطالعات جامع توسعه کالبدی روستاها)	تهیه ۱۱۹ طرح مطالعاتی، تحقیقاتی و پژوهشی در راستای توسعه پایدار روستایی	درصد	۵۸	۸	۸	۹	۹	۸	۰	۰	۴۲

۳- شرح فعالیت و عملیات به تفکیک هریک از اهداف کمی و برش سالانه بسته توسعه روستایی
بسته اجرایی: توسعه کالبدی روستاها

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	حجم فعالیت / عملیات						
					۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳
۱	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه تهیه طرح‌های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	توسعه روستاها از طریق تهیه طرح‌های کلیه روستاهای بالای ۲۰ خانوار	روستا	۱۰۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۳۹۷۰	۳۹۷۰
۲	برخورداری ۳۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار دارای طرح‌های از برنامه تهیه طرح بازنگری طرح‌های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	توسعه روستاها از طریق تهیه طرح بازنگری طرح‌های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	روستا	۱۲۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰
۳	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه اجرای طرح‌های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	توسعه روستاها از طریق اجرای طرح‌های روستایی در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	روستا	۵۲۰	۰	۵۷۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۲۸۵۰	۱۲۰۰
۴	سنددار کردن ۷۴ درصد واحدهای مسکونی واقع در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	تثبیت نظام مالکیت در روستاها با صدور سند امکن روستایی برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار	جلد	۴۱۷۱۳	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۱۲۰۰۰
۵	بهره مندی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه تهیه طرح نوسازی و احیای بافت‌های بارزش	توسعه فرهنگ روستایی بوسیله تهیه طرح بهسازی بافت بارزش روستایی	روستا	۱۴	۰	۰	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۳
۶	بهره مندی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه اجرای طرح نوسازی و احیای بافت‌های بارزش	توسعه فرهنگ روستایی بوسیله اجرای بهسازی بافت بارزش روستایی	روستا	۷	۰	۰	۳۹	۳۹	۳۹	۳۸	۳۸
۷	برخورداری ۱۰ درصد بخش‌های موجود در تقسیمات کشوری از برنامه تهیه طرح ساماندهی منظومه‌های روستایی	ساماندهی و توسعه پهنه‌های روستایی کشور از طریق تهیه طرح ساماندهی منظومه‌های روستایی در سطح بخش	بخش	۰	۰	۰	۱۹۷	۱۹۷	۱۹۶	۱۹۶	۱۹۶
۸	برخورداری ۴۸۰ روستای دارای قابلیت گردشگری و طبیعت گردی از برنامه تهیه طرح‌های بارویکرد گردشگری	توسعه گردشگری روستایی بوسیله مطالعه و تهیه طرح‌های روستاهای هدف گردشگری	روستا	۱۳	۰	۰	۹۱	۹۱	۹۱	۹۱	۹۱
۹	برخورداری ۴۸۰ روستای دارای قابلیت گردشگری و طبیعت گردی از برنامه اجرای طرح‌های بارویکرد گردشگری	توسعه گردشگری روستایی بوسیله اجرای مصوبات طرح‌های روستاهای هدف گردشگری	روستا	۰	۰	۰	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶
۱۰	تهیه ۱۱۹ طرح مطالعاتی، تحقیقاتی و پژوهشی در راستای توسعه پایدار روستایی	مطالعات جامع توسعه کالبدی روستاها	طرح	۰	۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰

۴- منابع مالی مورد نیاز اجرای برنامه عملیاتی اهداف کمی بسته توسعه روستایی
بسته اجرایی: توسعه کالبدی روستاها

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	میزان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	سال پایه ۱۳۹۲	اعتبار مورد نیاز (میلیارد ریال)							
					۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	جمع کل
۱	برخورداري ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه تهیه طرح های	توسعه روستاها از طریق تهیه طرح های کلبه روستاهای بالای ۲۰ خانوار	میلیارد ریال	۱۱۳/۹	۱۱۹/۱	۱۱۹/۱	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳۸/۲
۲	برخورداري ۳۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار دارای طرح های از برنامه تهیه طرح بازنگری طرح های	توسعه روستاها از طریق اجرای طرح بازنگری طرح های روستاهای بالای ۲۰ خانوار	میلیارد ریال	۸۶/۵	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۰	۰	۰	۳۲۰۰
۳	برخورداري ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار از برنامه اجرای طرح های	توسعه روستاها از طریق اجرای طرح های روستایی در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	میلیارد ریال	۳۴۸۸	۳۵۰۰۰	۲۴۰۰۰	۵۷۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۱۴۰۰۰	۰	۲۲۵۶۰۰۰
۴	سند ساز کردن ۷۴ درصد واحدهای مسکونی واقع در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	تثبیت نظام مالکیت در روستاها با صدور سند امکان روستایی برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار	میلیارد ریال	۲۴/۱	۱۶۰	۱۶۰	۱۶۰	۱۶۰	۱۶۰	۱۶۰	۰	۱۱۲۰
۵	پیاده سازی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه تهیه طرح پیوسازی و احیای بافتی با ارزش	توسعه فرهنگ روستایی بوسیله تهیه طرح پیوسازی بافت با ارزش روستایی	میلیارد ریال	۵	۲۳/۱	۲۳/۸	۲۳/۸	۲۳/۸	۲۳/۸	۲۳/۸	۰	۹۵/۲
۶	پیاده سازی ۲۵۰ روستای کشور از برنامه اجرای طرح پیوسازی و احیای بافتی با ارزش	توسعه فرهنگ روستایی بوسیله اجرای ساماندهی و توسعه پیوندهای روستایی کشور از طریق تهیه طرح ساماندهی منظومه های روستایی در سطح بخش	میلیارد ریال	۷۳/۹	۲۳/۱	۲۳/۸	۲۳/۸	۲۳/۸	۲۳/۸	۰	۰	۱۱۸/۳
۷	برخورداري ۱۰۰ درصد بخشهای موجود در تقسیمات کشوری از برنامه تهیه طرح ساماندهی منظومه های روستایی	توسعه گردشگری روستایی بوسیله مطالعه و تهیه طرح های روستایی هدف گردشگری	میلیارد ریال	۰	۱۳۷	۱۳۷	۱۳۷	۱۳۷	۹	۹	۰	۶۸۷/۴
۸	برخورداري ۴۸۰ روستای دارای قابلیت گردشگری و طبیعت گردی از برنامه تهیه طرح های با رویکرد گردشگری	توسعه گردشگری روستایی بوسیله مطالعه و تهیه طرح های روستایی هدف گردشگری	میلیارد ریال	۴/۶	۴۵/۵	۴۵/۵	۴۵/۵	۴۵/۵	۰	۰	۰	۲۳۷/۵
۹	برخورداري ۱۱۹ طرح مطالعاتی، تحقیقاتی و پژوهشی در راستای توسعه پایدار روستایی	توسعه گردشگری روستایی بوسیله اجرای مصوبات طرح های روستاهای هدف گردشگری	میلیارد ریال	۵۰	۱۴۷/۹	۱۴۷/۹	۱۴۷/۹	۱۴۷/۹	۱۴۷/۹	۱۴۷/۹	۰	۷۰۹/۵
۱۰	تهیه ۱۱۹ طرح مطالعاتی، تحقیقاتی و پژوهشی در راستای توسعه پایدار روستایی	مطالعات جامع توسعه کالبدی روستاها	میلیارد ریال	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۰	۰	۷۵

۱- شاخص‌های بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی: راه روستایی

ردیف	شاخص	اهداف کمی	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	پیش بینی ۷ ساله						متوسط نرخ رشد سالانه	
					۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴		۱۳۹۳
۱	برخورداری روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه آسفالت	تبدیل راههای دسترسی به راههای آسفالت روستایی بالای ۵۰ خانوار	کیلومتر	۶۳۶۱۹								
					تبدیل راههای شوسه به راههای آسفالت روستایی بالای ۵۰ خانوار	۸۱۸۲۴	۷۲۷۲۲					
۲	برخورداری روستاهای بالای ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه آسفالت	تبدیل راههای دسترسی به راههای آسفالت روستایی بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار	کیلومتر	۱۶۷۶۳								
					تبدیل راههای شوسه به راههای آسفالت روستایی بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار	۳۳۴۲۷	۲۵۰۹۵					
۳	ارتقاء ایمنی راههای آسفالت روستایی	تأمین علائم، خط کشی، نصب گاردریل	کیلومتر	۵۵								
					اصلاح هندسی تقاطع‌ها	۱۰۰	۹۱	۸۲	۷۳	۶۴		
۴	نگهداری و روکش مجدد راههای روستایی	انجام عملیات راهداری راههای روستایی	کیلومتر	۱۲۹۵۳۵								
					روکش مجدد و تقویت روسازی راههای آسفالت	۱۵۳۳۰۰	۱۵۳۳۰۰	۱۵۳۳۰۰	۱۴۱۴۱۸	۱۲۹۵۳۵	۴۲۰۰۰	

۲- برنامه عملیاتی و برش سالانه اهداف کمی بسته توسعه روستایی / بسته اجرایی: راه روستائی

متوسط نرخ رشد سالانه	پیش بینی ۷ ساله						سال پایه ۹۲	واحد متعارف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	برنامه عملیاتی	ردیف
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴					
	۰	۰	۰	۰	۰	۹۱۰۳	۹۱۰۳	۶۳۶۱۹	تبدیل راههای دسترسی به راههای آسفالت روستایی بالای ۵۰ خانوار	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه آسفالت	۱
	۰	۰	۰	۰	۰	۸۳۳۲	۸۳۳۲	۱۶۷۶۳	تبدیل راههای دسترسی به راههای آسفالت روستایی بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه آسفالت	۲
	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲۵۰	۱۲۵۰	۳۸۰۴۹	تبدیل راههای شوسه به راههای آسفالت روستایی بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار		
	۰	۰	۹	۹	۹	۹	۹	۵۵	تأمین علائم، خط کشی، نصب گاردریل	ارتقاء ایمنی راههای آسفالت روستایی	۳
	۰	۰	۱۵۳۳۰۰	۱۵۳۳۰۰	۱۵۳۳۰۰	۱۴۱۴۱۸	۱۲۹۵۳۵	۱۲۹۵۳۵	انجام عملیات راهداری راههای روستایی	نگهداری و روکش مجدد راههای روستایی	۴
	۰	۰	۱۲۰۰۰	۱۲۰۰۰	۱۲۰۰۰	۱۲۰۰۰	۱۲۰۰۰	۴۲۰۰۰	روکش مجدد و تقویت روسازی راههای آسفالت		

۳- منابع مالی مورد نیاز اجرای برنامه عملیاتی اهداف کمی بسته توسعه روستایی
بسته اجرایی: راه روستایی

رتبه	برنامه اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	اعتبار مورد نیاز (میلیارد ریال)							متوسط نرخ رشد سالانه
					۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۱	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار از راه آسفالت	تبدیل راههای دسترسی به راههای آسفالت روستایی بالای ۵۰ خانوار	کیلومتر	-								
			کیلومتر		۱۸۹۷۸	۱۸۹۷۸						
۲	برخورداری ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ تا ۵۰ خانوار از راه آسفالت	تبدیل راههای دسترسی به راههای آسفالت روستایی بین ۲۰ تا ۵۰ خانوار	کیلومتر	-								
			کیلومتر		۱۸۷۵	۱۸۷۵						
۳	ارتقاء ایمنی راههای آسفالت روستایی	تأمین علائم، خط کشی، نصب گاردریل اصلاح هندسی تقاطعها	درصد	-								
					۱۱۲۵	۱۱۲۵						
۴	نگهداری و روکش مجدد راههای روستایی	انجام عملیات راهداری راههای روستایی	کیلومتر	-								
			کیلومتر		۱۸۰۰۰	۱۸۰۰۰						

۱- شاخصهای بخش توسعه روستایی

بسته اجرایی: دهیاریها

متوسط نرخ رشد سالانه	پیش بینی ۷ساله						سال پایه ۹۲	واحد متعارف	اهداف کمی	شاخص	ردیف
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴					
۴/۸۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۵	۹۰	۸۵	۸۱	درصد	بهره مندی ۹۲۹۴ روستای بالای ۲۰ خانوار از مدیریت روستایی	برخورداری روستاهای بالای ۲۰ خانوار از مدیریت روستایی	۱
۱۱/۲۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۹	۷۸	۶۷	۵۵	درصد	بهره مندی ۸۲۳۳ روستای بالای ۱۰۰ خانوار از سیستم مدیریت پسماند	برخورداری روستاهای بالای ۱۰۰ خانوار از سیستم مدیریت پسماند	۲
۱۵/۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۴	۶۹	۵۳	۳۸	درصد	احداث پایگاه آتش نشانی در ۱۱۶۹ روستای بالای ۲۰۰ خانوار	روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار تحت پوشش خدمات ایمنی و آتش نشانی	۳
۱۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۳	۶۶	۴۹	۳۲	درصد	بهره مندی ۶۲۸۳ روستای بالای ۲۰۰ خانوار از فضای سبز چندمنظوره	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از فضای سبز چندمنظوره	۴
۵/۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۴	۸۹	۸۳	۷۷	درصد	بهره مندی ۴۲۳۳ روستای بالای ۲۰۰ خانوار از غسلخانه بهداشتی	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از غسلخانه بهداشتی	۵
۲۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۰	۶۰	۴۰	۲۰	درصد	بهره مندی ۲۵۰۰ مرکز دهستان از سامانه حمل و نقل روستایی	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از سامانه حمل و نقل روستایی	۶

۳- شرح فعالیت و عملیات به تفکیک هریک از اهداف کمی و برش سالانه بسته توسعه روستایی بسته اجرایی : دهیارها

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	حجم فعالیت / عملیات							جمع کل
					۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۱	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از مدیریت روستایی	توسعه مدیریت روستایی (دهیاری) در روستاها به تعداد ۹۲۹۴ روستا	تعداد	۲۸۹۷۲	۱۸۵۹	۱۸۵۹	۱۸۵۹	۱۸۵۹	۱۸۵۹	۱۸۵۹	۱۸۵۹	۹۲۹۴
۲	برخورداری روستاهای بالای ۱۰۰ خانوار از سیستم مدیریت پسماند	توسعه سیستم مدیریت پسماند به تعداد ۸۲۳۳ روستا	تعداد	۶۵۰۰	۸۲۳	۱۲۳۵	۱۶۴۷	۲۰۵۸	۲۴۷۰	۰	۰	۸۲۳۳
۳	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از خدمات ایمنی و آتش نشانی	توسعه خدمات ایمنی و آتش نشانی به تعداد ۱۱۶۹ روستا	تعداد	۳۳۱	۱۱۷	۱۷۵	۳۳۴	۲۹۲	۳۵۱	۰	۰	۱۱۶۹
۴	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از فضای سبز چندمنظوره	توسعه فضای سبز چندمنظوره به تعداد ۶۲۸۳ روستا	تعداد	۱۱۰۰	۶۲۸	۹۴۲	۱۲۵۷	۱۵۷۱	۱۸۸۵	۰	۰	۶۲۸۳
۵	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از غسلخانه بهداشتی	توسعه غسلخانه بهداشتی به تعداد ۴۲۳۳ روستا	تعداد	۱۰۵۰۰	۴۲۳	۶۳۵	۸۴۷	۱۰۵۸	۱۲۷۰	۰	۰	۴۲۳۳
۶	برخورداری روستاهای مرکز دهستان از سامانه حمل و نقل روستایی	توسعه سامانه حمل و نقل روستایی در ۲۵۰۰ روستای مرکز دهستان	تعداد	۰	۲۵۰	۳۷۵	۵۰۰	۶۲۵	۷۵۰	۰	۰	۲۵۰۰

۴- منابع مالی مورد نیاز اجرای برنامه عملیاتی اهداف کمی بسته توسعه روستایی

بسته اجرایی : دهیاریها

ردیف	اهداف کمی برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت / عملیات	واحد متعارف	سال پایه ۹۲	اعتبار مورد نیاز (میلیون ریال)						جمع کل
					۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۱	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از مدیریت روستایی	توسعه مدیریت روستایی (دهیاری) در روستاها به تعداد ۹۲۹۴ روستا	میلیون ریال	۵۰۰	۰	۰	۹۲۹۴۰۰	۹۲۹۴۰۰	۹۲۹۴۰۰	۹۲۹۴۰۰	۴۶۴۷۰۰۰
۲	برخورداری روستاهای بالای ۱۰۰ خانوار از سیستم مدیریت پسماند	توسعه سیستم مدیریت پسماند به تعداد ۸۲۳۳ روستا	میلیون ریال	۲۰۰۰	۰	۰	۴۹۳۹۸۰۰	۴۱۱۶۵۰۰	۳۲۹۳۲۰۰	۲۴۶۹۹۰۰	۱۶۴۶۶۰۰۰
۳	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از خدمات ایمنی و آتش نشانی	توسعه خدمات ایمنی و آتش نشانی به تعداد ۱۱۶۹ روستا	میلیون ریال	۲۲۰۰	۰	۰	۷۷۱۵۴۰	۶۴۴۹۵۰	۵۱۴۲۶۰	۳۸۵۷۷۰	۲۵۷۱۸۰۰
۴	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از فضای سبز چندمنظوره	توسعه فضای سبز چندمنظوره به تعداد ۶۲۸۳ روستا	میلیون ریال	۵۰۰	۰	۰	۹۴۳۴۵۰	۷۸۵۳۷۵	۶۲۸۲۰۰	۴۷۱۳۲۵	۳۱۴۱۵۰۰
۵	برخورداری روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار از غسلخانه بهداشتی	توسعه غسلخانه بهداشتی به تعداد ۴۲۳۳ روستا	میلیون ریال	۵۰۰	۰	۰	۶۳۴۹۵۰	۵۲۹۱۲۵	۴۲۳۲۰۰	۳۱۷۴۷۵	۲۱۱۶۵۰۰
۶	برخورداری روستاهای مرکز دهستان از سامانه حمل و نقل روستایی	توسعه سامانه حمل و نقل روستایی به تعداد ۲۵۰۰ روستا	میلیون ریال	۱۵۰۰	۰	۰	۱۱۲۵۰۰۰	۹۳۷۵۰۰	۷۵۰۰۰۰	۵۶۲۵۰۰	۳۷۵۰۰۰۰

اهداف ، سیاست‌های راهبردی و سیاست‌های اجرایی توسعه روستایی

• تعریف روستا

روستا یک واحد تولیدی ، فرهنگی ، خدماتی ، سکونتی و فضایی است که طبق تعاریف قانونی کشور، جمعیت مشخصی را در بر می‌گیرد.

• تعریف و اهداف توسعه روستایی

فرآیندی همه جانبه ، مستمر ، موزون ، درون زا ، توانمندساز ، فراگیر ، تحول آفرین ، باورآفرین ، رشد دهنده ، و متکی بر مشارکت و خودباوری روستائیان بوده که در چارچوب آن ظرفیت‌ها و توانایی‌های فرهنگی ، اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی برای رفع نیازهای اساسی مادی و معنوی و کنترل مؤثر بر نیروهای شکل دهنده نظام سکونت محلی (اکولوژیکی ، فرهنگی، اجتماعی ، اقتصادی ، نهادی و سرزمینی) و توسعه سرمایه انسانی با بهره گیری از فرصت‌های درونی در روستاها رشد و تعالی می‌یابد.

درتناسب با تعریف فرض شده، می توان اهداف توسعه پایدار روستایی را طرح و مطمع نظر قرارداد:

- بهره‌برداری متوازن و موثر از منابع طبیعی (تجدید شونده و غیر قابل تجدید) و حفاظت از تنوع زیستی

- کاهش آسیب پذیری ناشی از بلایای طبیعی در مناطق روستایی؛

- توسعه فرهنگی و معنوی؛

- توسعه اجتماعی و منابع انسانی؛

- رشد و توسعه پایدار اقتصاد محلی (روستایی) ؛

- مشارکت موثر مردم و نهادهای محلی (غیر دولتی، صنفی و غیر صنفی) در فرایند توسعه؛

- دستیابی به راهبری و مدیریت بهینه توسعه روستایی در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی؛

- بهبود کیفیت مکان زندگی روستائیان و توسعه متناسب آن؛

- تولید محور بودن روستا؛
- تنوع و گستردگی تولیدات روستایی؛
- ایجاد تحرک در اقتصاد کشور از طریق تولید مواد اولیه صنایع بالادستی و تبدیلی در روستاها و افزایش پایه اشتغال کشور؛
- جذب سرمایه‌های ملی (روستایی، بانکی، دولتی، خصوصی، وقفی) و بین‌المللی؛
- توانمندسازی روستاییان از طریق آموزش و مشارکت در فعالیت‌ها؛
- مستمر و مداوم بودن تولید با استفاده از توان بومی روستاییان؛
- کاهش دهنده تصدی‌گری دولت؛
- به‌نگام‌سازی علوم و فنون جدید در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛
- پدید آورنده فرهنگ خود باوری، تحول آفرینی و تولید محوری در روستا؛
- تأکید بر توسعه‌ی تولید محور، اشتغال آفرین، توانمند ساز، پایدار و فرهنگ مدار؛
- کاهش وابستگی کشور به سایر کشورها؛
- اصلاح ساختار اداری مرتبط با توسعه روستایی؛
- توجه ویژه مراکز مهم تصمیم‌گیری به مقوله توسعه روستایی؛
- کاهش هزینه عدم‌النفع بدلیل روشهای سنتی تولید، بهره‌وری پایین و...؛
- برگشت منافع آن به روستا (براساس برآوردها بیش از ۳۰ هزار میلیارد تومان عدم‌النفعی می‌باشد که به روستاها بر نمی‌گردد)؛
- حفظ تمامیت اراضی و تعیین نقش و جایگاه روستا در اقتصاد کشور.

• سیاست‌های راهبردی توسعه روستایی

- مدیریت بهره‌وری مؤثر و پایدار از منابع پایه تولید (منابع طبیعی: آب، خاک و پوشش گیاهی)؛
- مدیریت و مقابله مؤثر با مخاطرات طبیعی تهدید کننده زیست و فعالیت روستایی؛
- تقویت و توجه به ارزشهای اصیل و باورهای اسلامی و شأن و منزلت اجتماعی روستائیان؛
- بهبود کمی و کیفی فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی؛
- ارتقاء امنیت اجتماعی روستائیان؛
- بهبود کمی و کیفی منابع انسانی (آموزش و سلامت)؛
- توانمندسازی اقشار و گروههای آسیب پذیر (فقرا، زنان و جوانان)؛

- ارتقاء امنیت اقتصادی روستائیان؛
- ظرفیت سازی قانونی، نهادی و اجرایی برای رشد اقتصادی و توان رقابتی در مناطق روستایی؛
- تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی و افزایش فرصت‌های شغلی و درآمدی در بخش غیر کشاورزی؛
- بهبود سطح درآمد و توسعه فرصت‌های شغلی در بخش کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به آن؛
- ظرفیت سازی نهادی و قانونی برای افزایش مشارکت مردم در توسعه؛
- ظرفیت سازی برای بهبود مدیریت توسعه روستایی در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی؛
- تمرکز زدایی، تقویت نقش و توانمند سازی مدیریت‌های محلی در فرایند توسعه محلی؛
- بهبود ضوابط، استانداردها، ساز و کارها و اقدامات مؤثر در توسعه و تقویت زیرساختها در سکونت‌گاه‌های روستایی؛
- بهبود شرایط کالبدی سکونت در محیط‌های روستایی.

• سیاست‌های اجرایی توسعه روستایی

- منطقه بندی فعالیت کشاورزی در تناسب با توان و ظرفیت‌های اکولوژیک؛
- توجه به حقوق زیست محیطی و بهبود فرهنگ زیست محیطی روستائیان؛
- حمایت از ایجاد و توسعه تشکلهای غیر دولتی و محل در زمینه حفظ، احیاء و بهره‌برداری عرصه‌های طبیعی؛
- بهبود مدیریت و بهره‌برداری مؤثر از منابع طبیعی در مناطق روستایی و سطح واحدهای بهره‌برداری؛
- گسترش استفاده از سوخت‌های فسیلی و استفاده از انرژی‌های نو و تجدید پذیر در روستاها و تولیدات روستایی؛
- بهره‌گیری از روشها و سازو کارهای موثر برای پیشگیری و مقابله با خطر گسترش بیابان؛
- انجام مطالعات راهبردی اقدام ملی مقابله با بلایای طبیعی؛
- ظرفیت سازی قانونی و اجرایی برای پیشگیری و مقابله با بلایای طبیعی؛
- توجه به توسعه روستایی با تاکید بر آمایش سرزمین؛
- تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های تبلیغی و آموزش‌های دینی و تربیتی؛
- ارتقاء نقش خانواده به ویژه زنان در توسعه امور محلی؛
- تقویت سنت‌ها و باورهای اصیل و افزایش آگاهی‌های عمومی در برابر ناهنجاری‌های فرهنگی و اقتصادی؛

- تعمیق و گسترش مسئولیت های دینی، اجتماعی روستاییان؛
- توجه به منزلت اجتماعی روستاییان در عرصه های مختلف تبلیغی، آموزشی و رسانه های جمعی و برنامه ریزی های اجتماعی؛
- تقویت روحیه خودباوری، خوداتکایی و عزت نفس روستاییان؛
- پیوند دستاوردهای بشری در حوزه های صنعتی، معدنی، کشاورزی، تجاری، فرهنگی و اجتماعی با توسعه روستایی؛
- افزایش سطح دسترسی به منابع و امکانات فرهنگی و ورزشی؛
- گسترش برنامه های فرهنگی و ورزشی روستائیان؛
- احیا و تقویت آئین ها، هنرها و ورزشهای بومی در روستاها؛
- مطالعات راهبردی به منظور شکل گیری نظام فراگیر تامین اجتماعی روستایی؛
- ارتقای شبکه تامین نظم و امنیت در مناطق روستایی به ویژه مناطق حساس؛
- تأمین حقوق فردی و اجتماعی روستائیان؛
- شناسایی زمینه های بروز و مقابله مؤثر با ناهنجاری های اجتماعی در مناطق مختلف روستایی؛
- بهبود شاخص های سلامت روستایی؛
- تقویت و تکمیل شبکه بهداشت و درمان روستایی؛
- بهبود روش ها و شاخص های آموزشی عمومی روستائیان؛
- بهره گیری و توسعه فن آوری اطلاعات و ارتباطات برای ارتقاء دانش، آگاهی و اطلاعات روستایی (با تاکید بر جوانان)؛
- بستر سازی برای جذب نیروی انسانی متخصص برای مناطق کمتر توسعه یافته روستایی؛
- شناسایی فرصت های شغلی کوچک و حمایت از توسعه آن؛
- کارآفرینی و معیشت پایدار، کاهش روند مهاجرت و ارتقاء میل به زیستن و کار در مناطق روستایی؛
- ایجاد زمینه های مناسب برای تسهیل دسترسی اقشار آسیب پذیر به تسهیلات و اعتبارات بانکی؛
- حمایت از ایجاد تشکل های محلی زنان و فقرا (و شبکه های نهادی) برای تسهیل در دسترسی به ادارات، اطلاعات بازار و پیگیری مطالبات اجتماعی و اقتصادی؛
- ایجاد، توسعه و حمایت از صندوق های اعتباری غیر دولتی و محلی روستایی؛
- حمایت از ارتقاء نقش زنان روستایی در خانواده و اجتماع؛

- اطلاع رسانی و آموزش فنون و مهارت‌های شغلی؛
- پی‌ریزی ترتیبات مناسب قانونی و اجرایی برای ترغیب و افزایش سرمایه‌گذاری و حمایت از ابتکارات و کارآفرینان روستایی و به ویژه جوانان در مناطق روستایی؛
- ایجاد ثبات در نوسانات بازار و پوشش بورس محصولات و تولیدات اساسی روستایی؛
- توسعه نظام بیمه‌ای دارایی‌ها و محصولات تولیدی؛
- سازماندهی شبکه توزیع، اطلاع رسانی و بازاریابی محصولات تولیدی روستائیان؛
- حمایت از ایجاد و توسعه نهادها و تشکل‌های صنفی در امور اطلاع رسانی، بهبود مدیریت و فرایند تولید و دسترسی به بازار؛
- بهبود نظام حمایت از تولیدکنندگان روستایی (نهاده‌های تولید، یارانه‌ها و ...)
- شناسایی فرصت‌های ویژه اقتصادی و تجاری مناطق روستایی و سرمایه‌گذاری برای بهره‌برداری بهینه از آنها؛
- تخصیص یارانه به تولید و تولیدکننده محصولات کشاورزی به جای اختصاص به مصرف و مصرف‌کننده؛
- بهینه‌سازی ساختار شبکه حمل و نقل بار و مسافر در مناطق روستایی؛
- تقویت صنایع دارای مزیت رقابتی در بازار داخلی و بیرونی؛
- جذب سرمایه‌گذاری‌ها، اصلاح و توسعه بازارهای مالی و اعتباری برای توسعه بنگاه‌های خرد اقتصادی در روستاها؛
- توسعه کمی و کیفی بهره‌برداری از منابع اقتصادی و کشاورزی در مناطق روستایی؛
- توسعه صنعت گردشگری (فرهنگی و طبیعی) در مناطق روستایی؛
- توسعه مشاغل خدماتی غیر دولتی و خصوصی مؤثر در بهبود سطح زندگی و اقتصاد روستایی؛
- ارتقاء بهره‌وری از عوامل انسانی، فنی و سرمایه‌ای در تولید و عرضه محصولات کشاورزی؛
- تولید و توزیع عادلانه ثروت و گسترش فناوری‌های نوین؛
- تقویت شبکه زیرساختی و خدمات پشتیبان بخش کشاورزی؛
- اطلاع رسانی و حمایت از سرمایه‌گذاری خصوصی و تعاونی در تولید محصولات دارای ارزش افزوده بالا و صادراتی؛
- ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی و توسعه بازارهای ناحیه‌ای؛
- تقویت و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی با تاکید بر صنایع دارای مزیت نسبی و رقابتی؛

- توسعه و مدیریت بهینه زنجیره تامین و تولید و بازار کالاها و محصولات کشاورزی؛
- حمایت در راستای استفاده از ظرفیتهای جدید بخش کشاورزی به ویژه برای جوانان روستایی؛
- فراهم سازی زمینه‌های قانونی، حقوقی و اجرایی برای تسهیل و جلب مشارکت نهادهای غیر دولتی، محلی و مردم در توسعه محلی؛
- حمایت از ایجاد و گسترش نهادهای غیر دولتی، تشکل‌های محلی و نهادهای صنفی و غیر صنفی فعال در امور فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی؛
- پی‌ریزی سازوکارهای مناسب در بهره‌گیری از فنون و روشهای مشارکتی در برنامه‌ریزی توسعه محلی؛
- بهینه سازی ساختار اجرای مدیریت توسعه روستایی در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی؛
- بازنگری و بهبود نظام برنامه‌ریزی توسعه روستایی منطبق با ویژگی‌های منطقه‌ای و محلی؛
- پی‌ریزی نظام نظارت و ارزشیابی توسعه روستایی؛
- پی‌ریزی ترتیبات مناسب قانونی و اجرایی برای واگذاری تصدی‌های دستگاه‌های اجرایی به مدیریت‌های محلی روستایی؛
- تقویت جایگاه قانونی و اجرایی مدیریت‌های محلی در چارچوب نظام تصمیم‌گیری توسعه در سطوح ملی و منطقه‌ای؛
- بهبود ظرفیت مدیریت‌های محلی در فرایند برنامه‌ریزی توسعه؛
- پی‌ریزی مدل یکپارچه مدیریت محلی در روستاهای کوچک و پراکنده (زیر ۲۰ خانوار)؛
- بازنگری در ضوابط و استانداردهای خدمات رسانی روستایی متناسب با شرایط سرزمینی، منطقه‌ای و محلی؛
- تقویت زیرساخت‌های اجتماعی اقتصادی براساس استانداردها و الگوی مصوب در مناطق روستایی؛
- ایمن سازی بافت کالبدی و مسکونی روستاها؛
- بهبود شرایط بهداشتی و زیست محیطی در روستاها؛
- بهسازی کمی و کیفی مسکن و بافت کالبدی روستاها.

الزامات منبعث از سیاستهای کلی و برنامه پنجم توسعه

از آن جا که مقوله توسعه روستایی فرایندی است همه جانبه که به تحول و بهبود در شاخص‌های مهم زندگی روستائیان همچون تولید پایدار و رقابتی، اشتغال مولد و پایدار، درآمد مناسب، توانمندسازی جامعه روستایی، ظرفیت سازی در عرصه‌های نهادی، مالی و اعتباری، رفاه اجتماعی و بهبود محیط زیست و فضای مسکونی روستاها می انجامد تحقق شاخص های مذکور مستلزم توجه فراگیر، منسجم و هماهنگ به همه مؤلفه های زندگی روستائیان است که در نهایت یکدیگر را تکمیل نموده و برآیند آن ارتقای شاخص‌های توسعه میباشد.

نگرش توسعه ای به تحولات جامعه روستایی نیازمند ایجاد سازگاری و همسویی در سیاستگذاری، برنامه ریزی، راهبری و نظارت بر تحقق اهداف توسعه از یک سو و عنایت خاص به مؤلفه‌های دارای اولویت در زندگی روستائیان از جانب دیگر است. که برای رسیدن به این هدف، قانونگذاری و تدوین مواد قانونی مختلف از جمله ضروریات است.

• اولویت‌های توسعه روستایی

- دستیابی به جایگاه مناسب روستا در نظام برنامه ریزی کشور؛
- تکمیل زیر ساخت‌های عمرانی موجود مورد نیاز در روستاها؛
- رفع تبعیض خدمت رسانی بین شهر و روستا؛
- ایجاد اشتغال و اقتصادی نمودن فعالیت‌ها در روستاها؛
- افزایش حمایت معنوی و فرهنگی از روستاها؛
- توسعه نقش مشارکت مردم در نهادهای محلی در فرآیند برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه‌ای و عمرانی در مناطق روستایی.

الزامات منبعث از سیاست‌ها

تحقق ویژگی‌های مطلوب مورد انتظار در افق بلند مدت چشم انداز نیازمند بسیج منابع و تدوین برنامه‌های اجرایی در چارچوب سیاست‌های کلان نظام و دولت در برنامه‌های توسعه است. سند توسعه روستایی سندی فرابخشی است که تلاش گردیده در راستای اسناد فرادست، اهداف، راهبردها و سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های مرتبط در قالب بسته‌های اجرایی آمایش سرزمین، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، اداری و قضایی ارایه گردد.

الف) بُعد اجتماعی - فرهنگی

- تحکیم هویت اسلامی - ایرانی و ارتقای خودباوری و اعتماد به نفس روستائیان؛
- ارتقای سلامت آحاد جامعه روستایی و بیمه و تأمین اجتماعی فراگیر؛
- مشارکت اجتماعی زنان روستایی؛
- حفاظت از محیط زیست روستایی؛
- اهتمام به ورزش و اوقات فراغت؛
- حمایت از نخبگان و استعدادهای برتر روستایی؛
- تضمین عدالت و تأمین امنیت قضایی، پشتیبانی از حقوق فردی و اجتماعی و صیانت از کرامت انسانی؛
- تحکیم امنیت پایدار در سکونتگاه‌های روستایی.

ب) بُعد اقتصادی

- ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری و احترام به مالکیت فردی و مالکیت معنوی و بهبود محیط کسب و کار و حمایت از فعالان اقتصادی براساس معیارهای اسلامی؛
- ارتقاء بهره‌وری و حمایت از کارآفرینی و نوآوری؛
- پیوند تکنولوژی‌های نوین در عرصه‌های اقتصادی با توسعه و بهبود مدیریت گسترش فنی، علمی و نخبه پروری؛
- افزایش اشتغال به ویژه در فعالیتهای زودبازده به خصوص برای جوانان روستایی؛
- گسترش گردشگری روستایی؛

- توسعه حمل و نقل بار و مسافر روستایی.

ج) بُعد مدیریتی - نهادی

- ظرفیت‌سازی سازمانی و نهادی مؤثر در بهره‌گیری از خرد جمعی روستائیان در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی‌های مرتبط با توسعه روستایی؛

- گسترش آموزش‌های فنی، حرفه‌ای و علمی؛

- استقرار سامانه جامع و یکپارچه اطلاعاتی؛

- نظارت و ارزیابی بر مبنای شاخص‌های اسلامی؛

- کاهش تصدی‌گری دولت و تفویض اختیارات به سطوح منطقه‌ای و محلی.

د) بُعد محیطی

- کاهش آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی از مخاطرات طبیعی و قهریه؛

- ارتقاء مدیریت زیست بومی و ارزیابی اثرات زیست محیطی در طرح‌ها و پروژه‌ها.

ه) بُعد کالبدی

- تحکیم جایگاه نقاط روستایی در آمایش سرزمین؛

- هویت بخشی به سیمای روستا و ساماندهی ساخت و سازها بر اساس الگوی اسلامی - ایرانی؛

- برخورداری از حق توسعه یافتگی همسنگ و عادلانه جامعه روستایی در مقایسه با جامعه شهری؛

- سازماندهی فضایی در استقرار فعالیت اقتصادی بویژه در مرزها و سواحل براساس اصول آمایش

سرزمین.

نتیجه گیری

با توجه به اقدامات انجام شده طی سالهای پس از انقلاب اسلامی ایران به استناد آمار، شاخص‌های مرتبط با عمران روستایی از قبیل برق، تلفن، شبکه خانه‌های بهداشت، فضای آموزشی، راه آسفالت، شبکه آب آشامیدنی بهداشتی، گاز رسانی، طرح‌های و مقاوم سازی مسکن روستایی از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار می باشد و لیکن در خصوص بهبود وضعیت اقتصادی، افزایش درآمد، بیمه‌های تامین اجتماعی در یک کلام مسایل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توفیق لازم حاصل نگردیده و به همین دلیل روستاها به شدت در معرض کاهش جمعیت و نهایتاً تخلیه کامل می باشد (به طوری که نسبت جمعیت روستایی به شهری از ۷۰ به ۳۰ در اوایل انقلاب به نسبت ۲۹ به ۷۱ در سال ۹۰ تغییر یافته) که تغییرات بواسطه شهر شدن برخی روستا نیست بلکه ریشه در مسایل اجتماعی، فرهنگی و بویژه اقتصادی دارد.

تبعات ناشی از خالی شدن روستاها از جمعیت و غیر فعال شدن روستاها، از قبیل اقتصادی (وابستگی کشور به سایر کشورها، عدم تحقق رشد اقتصادی، بیکاری و...) ، فرهنگی (عدم استفاده از تحصیل کردگان روستا، از بین رفتن آداب و سنن ملی و...)، اجتماعی (افزایش طلاق، کاهش نرخ ازدواج، کاهش اعتماد به نفس، افزایش حاشیه نشینی و...)، زیست محیطی (تخریب و از بین رفتن منابع، افزایش مخاطرات طبیعی و ...) میراثی و تاریخی (از بین رفتن سند تاریخی و میراثی کشور بواسطه اینکه روستاها شکل دهنده شهرها بوده اند) و امنیتی (تهدید مرزها، خالی شدن مرزها، افزایش درگیری مرزی و بروز مشکلاتی در داخل کشور)

لازم به توضیح است با بررسی سوابق امر ملاحظه می شود در روستاها صرفاً امور عمرانی مورد توجه بوده است بطوری که شورای انقلاب درمؤخ ۱۳۵۹/۹/۲۱ شورای هماهنگی عمران روستایی را مصوب می نماید ولیکن در حال حاضر توجه دولت به رویکرد توسعه روستایی معطوف شده است. لذا این بسته به دنبال آن است تا با تبیین جایگاه روستا در نظام برنامه ریزی کشور و همچنین اهمیت دادن به این حوزه گسترده، مهم و اثر گذار در اقتصاد و جلب حمایت‌های قانونی و معنوی لازم، نسبت به فعال کردن جمعیت روستایی کشور در فعالیتهای اقتصادی و تولیدی از طریق توانمند سازی عوامل انسانی و افزایش بهره وری و راندمان در امور کشاورزی و دامداری و ایجاد مشاغل جدید و متنوع و حرکت

جهت زنجیره ارزشی تولید با رویکرد توجه به بازار فروش، زمینه بهبود معیشت زندگی روستاییان را فراهم نموده و در نهایت با رفع تبعیضات موجود بین روستا و شهر، محیط روستا را محیطی شاداب، پویا و موثر در توسعه کشور مبدل نماید.

به کلام دیگر بایستی به تولیدات کشاورزی علاوه بر تامین غذا، مواد اولیه، زمینه ایجاد صدها نوع فعالیت صنعتی اشتغالزا و سود آور را فراهم می کند. باید به روستا، به عنوان منابع تامین کننده مواد خام توسعه پایدار نگریت و به این نکته توجه داشت

بدون توسعه پایدار روستایی توسعه عمومی کشور ممکن نیست. هیچ کشور توسعه یافته ای نداریم که روستاهای آن توسعه یافته نباشد. توسعه عمومی کشور و توسعه روستایی باید با هم مورد توجه قرار گیرد زیرا هر دو از هم تأثیر پذیرفته و مکمل یکدیگرند.

توسعه روستایی بدون افزایش سرمایه گذاریهای بخش خصوصی عملی نخواهد شد و تحقق این امر نیازمند تهیه برنامه های سرمایه گذاری و مشوق های لازم جهت اجرای طرح های همه جانبه تولیدی، خدماتی و صنایع تبدیلی می باشد.

دستیابی به این اهداف مستلزم الزاماتی به شرح ذیل است:

- تصویب و ابلاغ بسته توسعه روستایی؛
- احصاء نیازهای توسعه پایدار روستایی و انعکاس آن در قالب احکام برنامه های توسعه و بودجه های سنواتی؛
- اختصاص منابع و تسهیلات مورد نیاز؛
- تصویب تشکیل شورای عالی توسعه روستایی؛
- تصویب مشوق های لازم به منظور حمایت از توسعه اقتصادی روستاها با رویکرد مشارکت روستاییان؛
- اصلاح ضوابط و قوانین به منظور گسترش و تعمیم بیمه ها، افزایش درآمد روستاییان و ...؛
- اصلاح قوانین و مقررات مغایر با امور توسعه روستایی و تدوین قانون جامع توسعه روستایی؛
- تعمیم و گسترش صندوق های تامین مالی خرد روستایی؛
- شناسایی ظرفیت و استعداد مناطق روستایی از طریق تهیه و تدوین شناسنامه اقتصادی و حساب اقتصادی روستا و به روز رسانی آن با بهره گیری از ظرفیت دهیارها، ICT روستایی و سایر دستگاه ها با محوریت مرکز آمار ایران؛
- ساختار سازی برای جلب مشارکت مردم و موسسات مردم نهاد در فرآیند تصمیم سازی، اجرا و نظارت در زمینه ی فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستاها؛
- حضور معاونت توسعه روستایی در کمیسیون های مشترک ایران و کشورهای همسایه جهت استفاده از معادن، کشت و صنعت مشترک و... جهت توسعه روستایی؛
- مشارکت کلیه نهادهای عمومی و نهادهای تحت نظر قوای سه گانه در جهت استراتژی توسعه تدوین شده؛

پیوست‌ها

مستندات قانونی

ماده ۱۴۳ : به منظور حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و دامی از جمله گندم، جو، ذرت، برنج، دانه‌های روغنی، چغندر قند و نیشکر، گوشت سفید، گوشت قرمز، شیر و تخم‌مرغ، اصلاح الگوی مصرف براساس استانداردهای تغذیه، گسترش کشاورزی صنعتی و دانش بنیان، فراهم نمودن زیرساختهای امنیت غذایی و ارتقاء ارزش افزوده بخش کشاورزی بر مبنای ملاحظات توسعه پایدار سالانه به میزان هفت درصد (۷٪) نسبت به سال ۱۳۸۸ در طول برنامه اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - ارتقاء راندمان آبیاری بخش به حداقل چهل درصد (۴۰٪) در سال آخر برنامه از طریق اجرای عملیات زیربنایی آب و خاک از جمله طرحهای تجهیز و نوسازی، توسعه شبکه‌ها، زهکش‌ها و روشهای نوین آبیاری و اجرای عملیات به زراعی و به‌نژادی

ب - تحویل آب موردنیاز کشاورزان به صورت حجمی براساس الگوی کشت هر منطقه و با استفاده از مشارکت بخش غیردولتی

ج - ارتقاء شاخص بهره‌وری مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش تولید محصول به ازاء واحد حجم مصرفی

د - گسترش مبارزه تلفیقی با آفات و بیماری‌های گیاهی، مصرف بهینه سموم، کودشیمیایی، مواد زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و داروهای دامی و همچنین مبارزه زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و توسعه کشت زیستی (ارگانیک) مدیریت تلفیقی تولید و اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفی تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی در راستای پوشش حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) سطح تولید تا پایان برنامه

هـ - برون‌سپاری فعالیتهای غیرحاکمیتی و تصدی‌گری‌های بخش کشاورزی به بخشهای خصوصی و تعاونی با تأکید بر به کارگیری کارشناسان تعیین‌صلاحیت‌شده عضو سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی و سازمان نظام دامپزشکی به عنوان ناظر و یا مشاور فنی مزارع کشاورزی و واحدهای دامی و دامپروری و آبی‌پروری، تعاونی‌ها و تشکلهای بخش کشاورزی و نوسازی ماشین‌آلات کشاورزی و از رده خارج کردن حداقل ۲۰۰ هزار دستگاه ماشین‌آلات فرسوده کشاورزی و توسعه ماشینی کردن (مکانیزاسیون) بر مبنای اقلیم و شرایط و همچنین قابلیت و توانایی کشاورزان هر منطقه به گونه‌ای که در پایان برنامه، ضریب نفوذ ماشینی کردن از یک اسب بخار در هکتار سال ۱۳۸۸ به (۱/۵) اسب بخار در هکتار در سال آخر برنامه برسد.

ز - ترویج استفاده از کودهای آلی و زیستی (ارگانیک) در سطح مزارع و باغهای کشور حداقل در سقف یارانه سال آخر برنامه چهارم و افزایش میزان مصرف این گونه کودها به سی و پنج درصد (۳۵٪) کل کودهای مصرفی در پایان برنامه

ح - صدور سند مالکیت کلیه اراضی کشاورزی توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور تا پایان برنامه ط - گسترش پوشش بیمه تولیدات بخش کشاورزی و عوامل تولید به میزان حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) تولیدات تا پایان برنامه

ی - دولت به منظور تجهیز منابع برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، بخشی از منابع خود را که در چهارچوب بودجه سالانه مشخص خواهد شد از طریق دستگاه اجرائی ذیربط به عنوان کمک به تشکیل و افزایش سرمایه صندوقهای غیردولتی حمایت از توسعه بخش کشاورزی و یا به صورت وجوه اداره‌شده در اختیار صندوقهای مذکور قرار دهد. مبالغ پرداختی به صندوقها به هزینه قطعی منظور می‌شود.

ماده ۱۴۴ : به منظور حمایت از بخش کشاورزی، پایداری تولید و توسعه صادرات و رقابت‌پذیری و کاهش قیمت تمام‌شده وزارتخانه‌های صنایع و معادن، جهاد کشاورزی، بازرگانی و مسکن و شهرسازی با سیاست گذاری و برنامه‌ریزی هماهنگ براساس تفاهم‌نامه‌ای که به تأیید معاونت می‌رسد، نسبت به حمایت هدفمند از استقرار و گسترش صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات اساسی کشاورزی توسط بخش غیردولتی در قطب‌های تولیدی اقدام نمایند.

ماده ۱۴۵: به منظور اقتصادی و رقابتی نمودن تولید و افزایش صادرات محصولات کشاورزی، ساماندهی مدیریت منابع، حفاظت از منابع پایه و ارزش افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی:

الف - حمایت از تولید محصولات کشاورزی در قالب جبران بخشی از یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی، کمکهای بلاعوض، پرداخت یارانه و سایر مشوقها با اولویت رعایت الگوی کشت بهینه ملی - منطقه‌ای بر اساس آئین‌نامه‌ای است که به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب - از ابتدای برنامه، وزارت بازرگانی و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی قبل از واردات کالاها و یا محصولات بخش کشاورزی اعم از خام و یا فرآوری‌شده و یا مواد اولیه غذایی موردنیاز صنایع غذایی و تبدیلی موظفند از وزارت جهاد کشاورزی مجوز لازم را اخذ نمایند. دولت مکلف است به منظور حمایت از تولیدات داخلی، برای واردات کلیه کالاها و محصولات بخش کشاورزی تعرفه مؤثر وضع نماید به‌گونه‌ای که نرخ مبادله همواره به نفع تولیدکننده داخلی باشد.

تبصره ۱- واردات نهاده‌های تولید بخش کشاورزی از قبیل بذر، نهال، کود و سم با هماهنگی و اخذ مجوز وزارت جهاد کشاورزی از اعمال تعرفه مؤثر مستثنی می‌باشد.

تبصره ۲- مسؤولیت انتخاب ابزار تعرفه‌ای، تعیین سهمیه مقداری، زمان ورود و مقدار تعرفه برای کالاهای کشاورزی و فرآورده‌های غذایی با وزارت جهاد کشاورزی خواهد بود.

ج - عملیات تولید، فرآوری، ذخیره‌سازی، قرنطینه و بازرسانی محصولات، نهاده‌ها و کالاهای کشاورزی نوپدید، ارائه خدمات نوین کشاورزی، عاملین و گواهی‌کنندگان فرآیندها براساس مقررات و استانداردهایی خواهد بود که توسط وزارت جهاد کشاورزی در سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۱۴۶: به منظور افزایش تولید و ارتقاء بهره‌وری و بازده زمینهای کشاورزی در واحدهکتار، دولت حمایت‌های حقوقی و مالی لازم را از تشکیل تشکلهای حقوقی با اولویت تعاونیهای تولید کشاورزی در جهت اعمال مدیریت واحد یا اتخاذ سیاستهای تشویقی برای یکپارچه‌سازی زمینهای کشاورزی به عمل می‌آورد.

ماده ۱۴۷: به منظور توانمندسازی ساختار مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری کشور اقدام های زیر انجام می‌شود:

الف - ارزش اقتصادی (کارکردهای بازاری و غیربازاری) منابع طبیعی، هزینه‌ها و منافع اجتماعی طرحها و پروژه‌های عمرانی، توسعه‌ای در مطالعات امکان‌سنجی طرحها و پروژه‌ها ملاک عمل قرار گیرد.

ب - به منظور رفع معارض از اراضی دولتی و ملی، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور حسب مورد پس از تأیید بالاترین مقام دستگاه اجرائی مربوط، از پرداخت هزینه‌های دادرسی معاف است.

ج - وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور) موظف است ظرف مدت یک سال اول برنامه بدون رعایت تشریفات مناقصه، مدیریت، احداث، نگهداری، توسعه و بهره‌برداری پارکهای جنگلی و مراتع قابل درختکاری، نهالستان های متروکه و اراضی واقع در کاربری های سبز و کمربند سبز شهرها را در محدوده و حریم شهرها با حفظ مالکیت دولت و کاربری طبق طرح مورد توافق شهرداری و سازمان مذکور بدون دریافت حقوق مالکانه به شهرداری مربوطه به منظور توسعه فضای سبز و استفاده بهینه واگذار نماید.

ماده ۱۴۸: دولت مکلف است جهت اصلاح الگوی بهره‌برداری از جنگلها، مراتع و آب و خاک اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - جایگزینی سوخت فسیلی و انرژی‌های تجدیدپذیر به جای سوخت هیزمی

ب - توسعه زراعت چوب و تشدید مبارزه با قاچاق چوب و محصولات جنگلی و مرتعی و حذف تعرفه واردات چوب و امکان واردات چوب عمل‌آوری‌نشده

ج - ساماندهی جنگلها و حمایت از تولید دام به روش صنعتی

د - ساماندهی ساخت و ساز در مناطق جنگلی براساس قوانین و مقررات ذی‌ربط

ه - توسعه جنگلهای دست کاشت

و - اجرای عملیات آبخیزداری تا سطح هشت میلیون هکتار تا پایان برنامه

ز - اجرای عملیات بیابان‌زدایی و کنترل کانونهای بحران

تبصره - بهره‌برداری از جنگلها فقط در چهارچوب مصوبات هیأت وزیران ممکن است و بهره‌برداری از مراتع و زیستگاههای طبیعی تنها بر مبنای توان بوم‌شناختی (اکولوژیک) و ضرورت حفظ آنها مجاز و مازاد بر آن ممنوع است. متخلف از احکام این تبصره علاوه بر جبران خسارت، ملزم به پرداخت جریمه‌ای معادل، تا دو برابر قیمت جنگل و یا مرتع و زیستگاه مورد بهره‌برداری یا تلف شده است.

ماده ۱۴۹: دولت مجاز است با هدف تأمین امنیت غذایی اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - حمایت مالی از توسعه کشتارگاههای صنعتی و بهبود کشتارگاههای سنتی و نیمه صنعتی توسط بخش غیردولتی به منظور ارتقاء شاخص بهداشت کشتار انواع دام

ب - ارتقاء سطح کلی حمایت از کشاورزی به حداقل سی و پنج درصد (۳۵٪) ارزش تولید این بخش
ج - حمایت از افزایش تولید پروتئین حیوانی حاصل از انواع دام، طیور و آبزیان

تبصره ۱- وزارت جهاد کشاورزی مجاز است به منظور کنترل بیماریهای دامی، تضمین سرمایه گذاری در بخش کشاورزی و امنیت غذایی، از طریق ادارات و سازمانهای تابعه و با همکاری سازمان نظام دامپزشکی، سامانه هوشمند مراقبت بیماریهای دامی و هویت دارنمودن جمعیت دامی کشور را مستقر نماید.

تبصره ۲- دولت برنامه تأمین سلامت غذا از مزرعه تا سفره را طی سال اول برنامه تصویب و اقدامات قانونی لازم برای اجرای آن را به عمل آورد.

آیین نامه اجرایی بندهای (الف) تا (ه) ماده (۸۰) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱- در این آیین نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می روند:

الف - قانون: قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران

ب - شبکه های تولیدی: مجموعه ای از بنگاه های تولیدی (کالا و خدمت) که برای مواجهه با مشکلی مشترک و یا استفاده از فرصتی مشترک با هم همکاری می نمایند.

پ - خوشه های تولیدی: مجموعه ای از بنگاه های تولیدی (کالا و خدمت) که در یک محدوده جغرافیایی خاص در یک گرایش مشخصی از تولید (کالا و خدمت) فعال می باشند و امکان همکاری در تکمیل فعالیت های تولیدی (کالا و خدمت) همدیگر را دارند.

ت - زنجیره های تولید: مجموعه ای از فعالیت های تولیدی (کالا و خدمت) که به طور طولی مکمل یکدیگر می باشند و به تولید یک یا چند محصول منجر می شوند.

ث - بنگاه اقتصادی: واحد اقتصادی که در تولید کالا یا خدمت فعالیت می کند.

ج - بنگاه های کوچک: آن دسته از واحدهای تولیدی (کالا و خدمت) که تعداد کارکنان آنها کمتر از پنجاه نفر باشد.

چ - بنگاه های متوسط: آن دسته از واحدهای تولیدی (کالا و خدمت) که تعداد کارکنان آنها از پنجاه تا کمتر از یکصد و پنجاه نفر باشد.

ح - بنگاه های بزرگ: آن دسته از واحدهای تولیدی (کالا و خدمت) که تعداد کارکنان آنها یکصد و پنجاه

نفر و بیشتر باشد.

خ- کسب و کار خانگی: مشاغل موضوع ماده (۲) قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی - مصوب ۱۳۸۹
د- کارآفرینی: فرآیندی که در آن یک فعالیت با نوآوری شکل گرفته و سبب خلق ارزش جدید و ثروت آفرینی می‌شود.

ذ- وجوه اداره شده: اعتباراتی از محل بودجه عمومی که براساس تعاریف و ضوابط تعیین شده در تصویب‌نامه شماره ۱۳۴۸۷۸/ت/۴۷۲۲۰ هـ مورخ ۱۳۹۰/۷/۶ و مفاد قراردادهای عاملیت برای تحقق هدف‌های پیش‌بینی شده، در اختیار بانک‌های عامل قرار می‌گیرد.

ر- آموزش فنی و حرفه‌ای: آموزش رسمی و یا غیر رسمی که منجر به ایجاد یا افزایش مهارت شغلی می‌شود.
ز- مشاغل از راه دور: مشاغلی که در آن فرد شاغل بخشی از شرح شغل خود را در خارج از محیط کارگاه با توافق کارفرمای خود انجام می‌دهد.

ژ- کارگروه حمایت از تولید: کارگروه موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۵۱۲۴۷/ت/۴۳۵۰۵ هـ مورخ ۱۳۸۸/۷/۱۵.

ماده ۲- واحدهایی که در زمینه توسعه و گسترش آموزش‌های کسب و کار، کارآفرینی و فنی و حرفه‌ای موضوع بند (ه) ماده (۸۰) قانون فعالیت می‌نمایند مشمول حمایت‌های مقرر در این آیین‌نامه می‌باشند.

ماده ۳- دستگاههای اجرایی موظفند نسبت به شناسایی شبکه‌ها، خوشه‌ها و زنجیره‌های تولیدی مربوط به وظایف و مأموریت‌های قانونی خود اقدام نمایند.

ماده ۴- به منظور تسهیل تبدیل بنگاه‌های کوچک و متوسط به بنگاه‌های بزرگ و رقابت‌پذیر و ورود آنها به بازارهای هدف، دستگاههای اجرایی مرتبط موظفند از ادغام این‌گونه بنگاه‌ها و یا استفاده از الگوهای شبکه‌سازی یا نشان تجاری مشترک در بازارهای هدف، با رعایت ماده (۱۰۵) قانون حمایت نمایند. حمایت‌های موضوع این ماده تا پایان سال ۱۳۹۱ به پیشنهاد وزارت صنعت، معدن و تجارت به تصویب کارگروهی متشکل از وزیران امور اقتصادی و دارایی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی و صنعت، معدن و تجارت می‌رسد.

ماده ۵- وزارت صنعت، معدن و تجارت مجاز است به منظور گسترش تحقیق و توسعه (R&D) در بنگاه‌های کوچک و متوسط و تقویت پیوند میان مراکز فناوری داخلی و خارجی، ضمن انجام مطالعه امکان‌سنجی جهت ایجاد و توسعه شهرک‌های فناوری در مناطق مختلف کشور، از ایجاد و توسعه شهرک‌های فناوری و توسعه مراکز رشد و انکوباتورها (زادپروری) حمایت نماید.

ماده ۶- دستگاههای اجرایی موظفند در حدود وظایف و اختیارات قانونی نسبت به فراهم‌سازی امکانات بازاریابی اینترنتی برای خوشه‌های تولیدی اقدام و آنها را به مشارکت در روزآمدسازی اطلاعات در این فضا تشویق نمایند و از شرکتهایی که در تجارت الکترونیک برای کسب و کارهای کوچک سرمایه‌گذاری می‌کنند حمایت‌های قانونی و حقوقی لازم را به عمل آورند.

ماده ۷- سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران موظف است نسبت به انتقال تجربه خود در زمینه

شناسایی، تقویت و توسعه شبکه‌ها و خوشه‌های تولیدی به دستگاه‌های اجرایی متقاضی اقدام نماید.

ماده ۸ - حمایت و گسترش مشاغل خانگی در چارچوب قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی - مصوب ۱۳۸۹ - و دستورالعمل‌های مصوب آن، صورت می‌پذیرد.

تبصره ۱ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است در اجرای جزء (۶) ماده (۷) قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی و مواد (۱۸) و (۱۹) دستورالعمل اجرایی قانون مذکور، نحوه توزیع منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها را برای مشاغل موضوع این ماده با هماهنگی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ابتدای هر سال پیش‌بینی و پس از طرح در شورایی عالی اشتغال به بانک‌ها و موسسات اعتباری ابلاغ نماید. همچنین صندوق مهر امام‌رضا (ع) موظف است میزان منابع اختصاص یافته آن صندوق به مشاغل مذکور را به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی اعلام نماید.

تبصره ۲ - بانک‌ها و موسسات اعتباری و صندوق مهر امام‌رضا (ع) موظفند در چارچوب مفاد ماده (۷) قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، فعالیت‌های غیرمتشکل اقتصادی که قابلیت تبدیل به واحدهای متشکل دارند را در اولویت بهره‌مندی از تسهیلات موضوع تبصره ماده (۷) این آیین‌نامه قرار دهند.

ماده ۹ - سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور موظف است در اجرای ماده (۱۰) قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی و مواد (۱۳) و (۲۲) قانون مدیریت خدمات کشوری - مصوب ۱۳۸۶ - بخشی از اعتبار هزینه‌ای مصوب خود را برای حمایت از آموزش‌های کسب و کار خانگی در قالب خرید خدمات از بخش غیردولتی، اختصاص دهد.

ماده ۱۰ - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظف است با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، برنامه عملیاتی توسعه مشاغل از راه دور در بخش غیردولتی را مشتمل بر دامنه شمول، اهداف کمی، ابزارهای تشویقی و پشتیبانی در چارچوب ضوابط و قوانین و مقررات جاری کشور و با رعایت سقف بودجه مصوب و احکام قانون، حداکثر تا پایان سال دوم برنامه پنجم توسعه تهیه و به شورای عالی اشتغال پیشنهاد نماید.

ماده ۱۱ - طرح‌های اشتغالزای بخش خصوصی و تعاونی می‌توانند حسب مورد از اعتبارات موضوع ماده (۱۱۸)، بند (ص) ماده (۲۲۴) و بند (الف) ماده (۱۵۱) قانون و همچنین تسهیلات صندوق توسعه ملی، موضوع بند (ط) ماده (۸۴) قانون (مطابق مقررات و شرایط و ضوابط مربوط)، برخوردار شوند. دستگاه‌های اجرایی معرفی‌کننده مجریان طرح‌های یاد شده موظفند حمایت‌های مالی از طرح‌های مذکور را در قالب بودجه سنواتی مصوب خود و در چارچوب مفاد آیین‌نامه اجرایی وجوه اداره شده تنظیم نمایند.

تبصره - سقف کل تسهیلات هریک از موسسات عامل توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ابتدای هر سال با رعایت بسته سیاستی - نظارتی نظام بانکی (مصوب شورای پول و اعتبار) ابلاغ می‌شود. سهمیه‌های تعیین شده برای موسسات عامل با توجه به عملکرد استانها در فواصل زمانی شش ماهه، در صورت لزوم، با پیشنهاد موسسه عامل و تایید بانک، قابل اصلاح است.

ماده ۱۲ - نحوه بررسی و تایید طرح‌های متقاضی تسهیلات مالی موضوع این آیین‌نامه و مراحل گردش کار مربوط، مطابق مواد (۵)، (۶) و (۷) آیین‌نامه اجرایی وجوه اداره شده، موضوع تصویب‌نامه

شماره ۱۳۴۸۷۸/ت/۴۷۲۲۰ هـ مورخ ۱۳۹۰/۷/۶ خواهد بود.

ماده ۱۳- میزان برخورداری بنگاه‌های اقتصادی از یارانه سود تسهیلات، متناسب با فرصت‌های شغلی جدید ایجاد شده، صیانت از اشتغال موجود یا تبدیل فعالیت غیرمتشکل خانوار به واحدهای متشکل توسط کارگروه اشتغال و سرمایه‌گذاری استان به موسسه عامل اعلام می‌شود.

ماده ۱۴- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظف است برنامه عملیاتی ترویج و آموزش کارآفرینی و راه‌اندازی کسب و کار جدید را با رویکرد تامین نیازهای بازار کار و توسعه مشاغل نو، با رعایت بودجه مصوب و احکام قوانین و مقررات تدوین و به شورای عالی اشتغال پیشنهاد نماید.

ماده ۱۵- به منظور توسعه آموزش‌های کسب و کار و کارآفرینی، شورای برنامه‌ریزی و توسعه استانها و شهرستان‌ها می‌توانند تمهیدات زیر را فراهم نمایند:

الف - تامین فضاهای فیزیکی و کالبدی با شرایط سهل برای ایجاد و تاسیس مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای غیردولتی

ب - تسهیل استفاده متقاضیان غیردولتی از امکانات و تجهیزات دولتی

پ - حمایت‌های مالی در چارچوب قوانین و مقررات مربوط از متقاضیان بخش غیردولتی در فعالیتهای آموزشی موضوع این ماده

ت - تقویت منابع مالی در بودجه‌های استانی در امر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کارآفرینی

ماده ۱۶- دستگاههای اجرایی ذی‌ربط موظفند آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را متناسب با نیازهای بازار کار، از سال دوم برنامه بازنگری و اصلاح و خدمات آموزشی موردنیاز را از طریق واگذاری و یا خرید خدمت از مراکز غیردولتی فنی و حرفه‌ای تامین نمایند.

ماده ۱۷- به منظور آموزش مهارت‌های موردنیاز بازار کار و بازآموزی و تجدید مهارت بیکاران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با رعایت قوانین و مقررات و از محل منابع تبصره (۳) ماده (۹) قانون بیمه بیکاری - مصوب سال ۱۳۶۹ - اقدامات قانونی لازم از جمله حمایت از طریق صدور کارت اعتباری برای ثبت‌نام بیکاران در مراکز خدمات اشتغال و موسسات مشاوره شغلی و کاربایی‌های دولتی و غیردولتی دارای مجوز را انجام می‌دهد.

ماده ۱۸- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظف است گزارش عملکرد سالانه اجرای این آیین‌نامه را به شورای عالی اشتغال ارائه نماید.

آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۱۸)، بند (الف) ماده (۱۵۱) و بند (ص) ماده (۲۲۴) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران

معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور - وزارت امور اقتصادی و دارایی
وزارت صنعت، معدن و تجارت - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران - اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران
هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۶/۲ بنا به پیشنهاد مشترک معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور و وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و صنعت، معدن و تجارت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به استناد مواد (۱۱۸)، بند (الف) ماده (۱۵۱) و بند (ص) ماده (۲۲۴) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۹ - ، آیین‌نامه اجرایی مواد یادشده را به شرح زیر تصویب نمود:

آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۱۸)، بند (الف) ماده (۱۵۱) و بند (ص) ماده (۲۲۴) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱- در این آیین‌نامه واژه‌ها و اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:
الف - قانون: قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۹ .
ب - موسسه عامل: در مورد ماده (۱۱۸) قانون بانکهای عامل و در خصوص ماده (۲۲۴) قانون بانکها، مؤسسات مالی و اعتباری، صندوقهای قرض‌الحسنه و صندوقهای توسعه‌ای دارای مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

ج - دستگاه اجرایی (ملی یا استانی): کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری - مصوب ۱۳۸۶ - که با عقد قرارداد عاملیت با مؤسسه عامل اعتبارات لازم را در اختیار آنها قرار می‌دهد.

د - واگذارنده اعتبار: دستگاه اجرایی که طبق مقررات بودجه سالانه کل کشور، مسوولیت واگذاری اعتبار به مؤسسه عامل را به عهده دارد.

هـ - قرارداد عاملیت: قراردادی که میان واگذارنده اعتبار و مؤسسه عامل براساس مفاد قانون، موافقتنامه متبادله و ضوابط این آیین‌نامه منعقد و مطابق آن وجوه اداره‌شده در اختیار مؤسسه عامل قرار می‌گیرد.
و - صنایع نوین: صنایع الکترونیک، بیوتکنولوژی، مواد نو، لیزر و اپتیک نرم‌افزار و هوافضا و نانوتکنولوژی، انرژی‌های نو به تشخیص وزارت صنعت، معدن و تجارت.

ز - معاونت: معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

ح - مجری: شخص حقیقی یا حقوقی متقاضی تسهیلات وجوه اداره شده که با اخذ مجوز از مراجع ذی‌ربط اجرای یک طرح اقتصادی را عهده‌دار می‌باشد.

ماده ۲- واگذارنده اعتبار قرارداد عاملیت را در سقف تخصیص ابلاغی مطابق مقررات مربوط منعقد می‌نماید.

ماده ۳- تامین سرمایه در گردش بنگاه‌های متقاضی حداکثر تا سقف ده درصد (۱۰٪) از سرجمع اعتبارات وجوه اداره شده سالانه هر دستگاه در چارچوب این آیین‌نامه مجاز است.

ماده ۴- موسسه عامل موظف است اصل و سود دریافتی بابت بازپرداخت اقساط تسهیلات وجوه اداره شده موضوع این آیین‌نامه (از محل بودجه کل کشور) را در سررسید به حساب خاصی که توسط خزانه‌داری کل کشور در مرکز و در استانها توسط خزانه معین استان افتتاح می‌گردد، واریز، تا در مورد منابع داخلی شرکتهای دولتی، به حساب آنها و در مورد منابع بودجه عمومی مطابق ماده (۷) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت - مصوب ۱۳۸۰- به حساب درآمد عمومی کشور واریز گردد.

ماده ۵- بررسی و تایید توجیه فنی، اقتصادی، مالی طرح‌ها و اهلیت متقاضیان (از نظر سوابق بانکی) توسط موسسه عامل انجام می‌شود. در مورد آن بخش از تسهیلات وجوه اداره شده که صرفاً از محل منابع بودجه کل کشور تامین می‌شود در صورتی که نرخ سود، کارمزد و نوع و میزان وثایق توسط واگذارنده اعتبار (در قالب شرایط قرارداد عاملیت) مشخص و تصریح نشود، مطابق قوانین و مقررات بانکی و سایر قوانین و مقررات مربوط توسط موسسه عامل تعیین و اعمال می‌گردد. موسسه عامل موظف است ضمانت‌های لازم و کافی را برای بازپرداخت اصل و سود از متقاضی دریافت نماید. مسئولیت اقدامات قانونی لازم برای وصول اصل و سود اقساط وجوه اداره شده مشابه پرداخت تسهیلات از منابع داخلی بانکها برعهده موسسه عامل می‌باشد.

تبصره - موسسه عامل موظف است موارد رد طرح (اعم از توجیه فنی و اقتصادی یا سوابق بانکی) را با دلایل آن به صورت کتبی به اطلاع واگذارنده اعتبار برساند.

ماده ۶- بررسی توجیه فنی، اقتصادی، مالی و بازار طرح‌های اکتشاف معدنی، نمونه‌سازی ماشین‌آلات و تجهیزات، طراحی و مهندسی (شامل تجهیز آزمایشگاه‌ها)، صنایع نوین و سایر موارد خاص که در موافقتنامه متبادله پیش‌بینی می‌شود، در صورت تشخیص واگذارنده اعتبار توسط وی و یا مشاوران تعیین صلاحیت شده انجام خواهد شد. این طرحها از محل اعتبارات بودجه کل کشور (وجوه اداره شده) تامین مالی می‌شود.

تبصره - وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است در ابتدای هر سال چگونگی و میزان حمایت از طرحهای صنایع نوین را در چارچوب بودجه مصوب با هماهنگی اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران تدوین و به اطلاع عموم برساند.

ماده ۷- طرحهای متقاضی استفاده از تسهیلات موضوع این آیین‌نامه با امضای بالاترین مقام دستگاه واگذارنده اعتبار یا مقام مجاز از جانب او به موسسه عامل معرفی می‌گردند. موسسه عامل موظف است ظرف سی روز از زمان دریافت طرح و تکمیل مدارک از جانب متقاضی، آن را از نظر توجیه فنی، مالی و اقتصادی بررسی و نظر قطعی خود در خصوص رد یا تصویب طرحها را به واگذارنده اعتبار اعلام نمایند. تسهیلات مربوط ظرف سی روز کاری پس از تصویب طرح، ارائه وثیقه و تامین سهم آورده

متقاضی (در صورت لزوم) باید پرداخت شود.

تبصره - در صورت تاخیر در اجرای مهلت‌های مقرر در ماده (۷) این آیین‌نامه در مورد طرح‌های معرفی شده‌ای که از محل واریز واگذارنده اعتبار (براساس قرارداد عاملیت) تامین مالی می‌شوند، موسسه عامل موظف است معادل نرخ سود سپرده در سیستم بانکی به ماخذ اعتبار مورد نیاز مستند به توجیه فنی و اقتصادی طرح، از محل منابع داخلی خود به سقف مبلغ قرارداد عاملیت اضافه نماید. مسئولیت حسن اجرای این امر به عهده دستگاه واگذارنده اعتبار است.

ماده ۸ - موسسه عامل موظف است گزارش عملکرد وجوه واریزی در قالب قرارداد عاملیت، طرح‌های مصوب، مبالغ پرداختی قطعی، وصولی اقساط، پرداختی وجوه وصولی به خزانه و مانده حساب نزد موسسه عامل را هر سه ماه یکبار به واگذارنده اعتبار، معاونت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ارائه نماید.

تبصره - موسسه عامل موظف است مبالغ بلااستفاده و تعهد نشده در پایان سال را به خزانه واریز نماید. نظارت بر حسن اجرای این تبصره برعهده دستگاه واگذارنده اعتبار خواهد بود.

ماده ۹ - واگذارنده اعتبار موظف است گزارش عملکرد طرح‌های معرفی شده و مصوب موضوع این آیین‌نامه، نوع و میزان حمایت از آنها و طرح‌های به بهره‌برداری رسیده را در مقاطع سه‌ماهه به معاونت و یا معاونین برنامه‌ریزی استانداری‌ها (حسب مورد) ارائه نماید.

ماده ۱۰ - موسسه عامل موظف است حساب‌های مربوط به وجوه اداره شده را به گونه‌ای نگهداری کند که در هر زمان اطلاعات مربوط به موجودی، تسهیلات پرداخت شده وصولی به تفکیک اصل و سود تسهیلات و اقساط معوق قابل دسترسی و ارائه به واگذارنده اعتبار باشد.

متن ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱۹۴ - دولت مکلف است به منظور بهبود وضعیت روستاها در زمینه سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، راهبری، نظارت و هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی، ارتقاء سطح درآمد و کیفیت زندگی روستاییان و کشاورزان و کاهش نابرابری‌های موجود بین جامعه روستایی، عشایری و جامعه شهری، حمایت لازم را از اقدامات زیر به عمل آورد:

الف - ارتقاء شاخص‌های توسعه روستایی و ارائه خدمات نوین و تهیه برنامه اولویت‌بندی خدمات روستایی با توجه به شرایط منطقه‌ای و محلی

ب - حمایت از گسترش کشاورزی صنعتی و صنایع روستایی با اولویت توسعه خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی - کشاورزی کوچک و متوسط که بخش اعظم نهاده‌ها و عوامل تولید آن در جغرافیای روستایی وجود دارد و همچنین صنایع دستی و خدمات گردشگری و ایجاد و توسعه بازارهای محلی با اولویت مراکز دهستانهای دارای قابلیت توسعه

ج - تعیین الگوی مدیریت در آبادیهای فاقد شورای اسلامی

د - تدوین سیاستهای تشویقی در جهت مهاجرت معکوس « از شهر به روستا» و تثبیت نسبی جمعیت روستایی تا آخر سال اول برنامه

ه - بهسازی، نوسازی، بازسازی و ایمن‌سازی ساختار کالبدی محیط و مسکن روستایی مبتنی بر الگوی معماری اسلامی - ایرانی با مشارکت مردم، دولت و نهادهای عمومی

و - آموزش فنی و حرفه‌ای مستمر روستاییان با هدف توانمندسازی برای ارائه و استفاده از خدمات نوین و مشارکت در فعالیتهای صنعتی و بهبود کیفیت تولیدات

ز - ساماندهی و استقرار فعالیتهای کارآفرینی و اشتغالزای کوچک و متوسط تولید و خدماتی در مناطق روستایی از طریق ارائه مشوقهای مالی و اعتباری

ح - ساماندهی روستاها در قالب مجموعه‌های روستایی به‌منظور خدمات‌رسانی بهتر و مؤثرتر

ط - احداث، ترمیم و نگهداری و ایمن‌سازی شبکه راههای روستایی

ی - ارتقاء شاخصهای توسعه عشایر از طریق اسکان و ساماندهی خانوارها

ک - حمایت مالی از طریق اعطاء تسهیلات، وجوه اداره شده، یارانه سود و کارمزد جهت توسعه اشتغال خانوارهای روستایی و عشایری با اولویت روشهای محلی و بومی و نیز تقویت مدیریت یکپارچه اراضی از طریق مشارکت با تشکلهای حقوقی به‌منظور جلوگیری از خردشدن اراضی و تجمیع مدیریتی اراضی خرد کشاورزی

ل - اقدام قانونی در جهت ایجاد شرکت شهرکهای کشاورزی با اصلاح اساسنامه یکی از شرکتهای مادر تخصصی موجود در چهارچوب سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به منظور هدایت، راهبری و احداث و توسعه زیرساختهای مجتمع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی

م - سرمایه‌گذاری مشترک با بخشهای غیردولتی تا سقف چهل و نه درصد (۴۹) در چهارچوب سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و از طریق شرکت مادر تخصصی « حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی» و شرکت مادر تخصصی « مدیریت منابع آب ایران»، در زمینه توسعه کشاورزی با فناوری نوین، اقتصادی و بهره‌ور و طرحهای زیربنایی و نوپدید در بخشهای کشاورزی و منابع آب و توسعه مناطق روستایی و جوان‌سازی بافت جمعیتی مناطق روستایی و عشایری تبصره - دولت مکلف است سهام دولتی در بنگاه جدید را حداکثر ده سال پس از بهره‌برداری به بخشهای غیردولتی واگذار نماید.

ن - توسعه و هدفمندسازی پژوهش، آموزش، تولید و تبلیغات و همچنین توسعه تجارت الکترونیک فرش و ایجاد خانه فرش در بازارهای هدف و موردنظر برای هویت‌بخشی، ارتقاء کیفیت تولید و روان‌سازی، سفارش‌پذیری، حمایت از ایجاد و توسعه و تجهیز کارگاههای متمرکز و غیرمتمرکز و اتحادیه‌ها و شرکتهای تعاونی فرش دستباف روستایی و شهری سراسر کشور و نیز صنایع و خدمات جانبی فرش دستباف به منظور ارتقاء و بهبود بهره‌وری، تثبیت و افزایش سهم صادراتی و بازاریابی‌های داخلی و خارجی

تبصره - وزارت بازرگانی مکلف به پیگیری حکم این بند در دولت است.

س - تعمیر و گسترش بیمه روستایی و پوشش صددرصد (۱۰۰٪) آن از طریق تقویت صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

ع - پیش‌بینی مکانهای ورزشی برای جامعه روستایی

ف - تهیه طرحهای هادی روستایی و تعیین محدوده روستاها در سراسر کشور با پیشنهاد کارشناسان فنی، زیر نظر بنیاد مسکن و تأیید بخشداری هر بخش و با اطلاع دهیاران و رؤسای شورای اسلامی روستاها و تصویب آن در کمیته‌ای متشکل از رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان به‌عنوان رئیس، فرماندار شهرستان، بخشدار بخش، نماینده سازمان مسکن و شهرسازی استان، رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان، نماینده سازمان جهاد کشاورزی استان، نماینده معاون امور عمرانی استانداری و رئیس شورای اسلامی روستا به‌عنوان ناظر

تبصره - نماینده شهرداری شهری که روستا در حریم آن واقع است می‌تواند به‌عنوان کارشناس و ناظر در جلسه کمیته مذکور شرکت نماید.

آئین‌نامه اجرائی این ماده شامل تعیین مدیر ارشد روستا، چگونگی و فرآیند اعمال حمایت‌های ذکرشده، نحوه مشارکت و تعاریف و چگونگی مدیریت مجموعه روستایی در سال اول برنامه با پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

آیین نامه اجرایی ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنج سال پنجم توسعه

« مصوبه شماره ۳۰۶۶۱/ت/۴۸۹۴۷ هـ مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۵ »

با صلوات بر محمد و آل محمد

تصویب نامه هیات وزیران

وزارت جهاد کشاورزی - وزارت کشور - وزارت صنعت، معدن و تجارت - وزارت نفت
وزارت امور اقتصادی و دارایی - وزارت نیرو - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
وزارت راه و شهرسازی - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت ورزش و جوانان
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور
سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران - نهاد ریاست جمهوری
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۹۲/۱/۱۸ بنا به پیشنهاد شماره ۱۰۰/۹۹۱۷۴ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱
معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور و به استناد مفاد ماده (۱۹۴) قانون برنامه پنجساله
پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۹ -، آیین نامه اجرایی ماده یاد شده را به شرح زیر
تصویب نمود:

آیین نامه اجرایی ماده (۱۹۴) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱- در این آیین نامه، اصطلاحات و مفاهیم زیر در معانی مشروح مربوط، به کار می روند:

الف - قانون: قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران - مصوب سال ۱۳۸۹

ب - مرکز توسعه روستایی: مرکز توسعه روستایی و مناطق محروم کشور - رئیس جمهور

ج - خوشه صنعتی: واحدهای کسب و کار متمرکز در یک منطقه جغرافیایی که با همکاری و تکمیل
فعالیت های یکدیگر، محصولات و یا خدمات مشترکی را تولید و ارائه می کنند و از چالش ها و فرصت های
مشترکی نیز برخوردارند.

د - زنجیره صنعتی - کشاورزی: گروهی از واحدها که برای تولید یک محصول خاص با هم در
ارتباط بوده و مکمل یکدیگر هستند.

ه - خانه‌های روستایی گردشگری (مسافر - کاشانه) : خانه‌های روستایی که تبدیل به اماکنی برای آشنایی با فرهنگ روستا شده و مکان اقامت (اسکان) گردشگران علاقه‌مند به طبیعت و محلی برای اطلاع رسانی به گردشگران در مورد جاذبه‌ها و توانمندی‌های روستا به شمار می‌آیند.

و - روستای هدف گردشگری : روستایی که از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی برای بازدید و یا اقامت گردشگران برخوردار است. فهرست این روستاها با پیشنهاد سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ز - کارگاه‌های غیرمتمرکز قالبیابی : مجموعه‌ای است متشکل از بافندگان خانگی که تحت مدیریت واحد به بافت قالی اشتغال دارند.

ح - حوزه روستایی: مجموعه‌ای است متشکل از چندآبادی همجوار و مرتبط با هم در یک قلمرو جغرافیایی و فرهنگی همگن با عملکردهای تقریباً همسان در یک کانون جمعیتی برتر با جمعیت حداکثر پنج هزار نفر (موضوع مصوبه شماره ۳۱۰/۳۹۳۲ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۳۰ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران).

ط - مجموعه روستایی: مجموعه‌ای متشکل از روستاهای واقع در محدوده یک دهستان.

ماده ۲- به منظور پیگیری و نظارت بر انجام فعالیت‌های توسعه و عمران در محدوده روستا، دهیار به عنوان مدیر ارشد روستا تعیین و علاوه بر وظایف مقرر در مقررات مربوط از قبیل ماده واحده قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور - مصوب ۱۳۷۷ - و ماده (۶۹) قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران - مصوب ۱۳۷۵ - و اصلاحات بعدی آن و ماده (۱۰) اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاریها موضوع تصویب نامه شماره ۵۶۰۲۰/ت/۲۳۶۷۴ ه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ ، وظایف زیر را بر عهده دارد :

الف - تسهیل اجرای سیاستها و برنامه‌های دولت در روستا.

ب - پیگیری و هماهنگی فعالیت‌های خدمات رسانی دولت و نهادهای عمومی غیردولتی در سطح روستا و در صورت ضرورت ارایه گزارش به مراجع ذی ربط.

ج - گزارش وضعیت اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی روستا در چارچوب دستورالعمل ابلاغی وزارت کشور.

د - جلب مشارکت مردم در پیشبرد امور، رفع مشکلات و تحقق برنامه‌های توسعه روستا.

ه - شناسایی ظرفیتهای و قابلیت‌های سرمایه گذاری و توسعه اقتصاد محلی روستا، جهت انعکاس به دستگاه‌های اجرایی ذیربط.

و - بهره برداری و نگهداری از اماکن عمومی، در صورت موافقت دستگاههای اجرایی ذیربط.

ز - ترویج الگوی معماری اسلامی - ایرانی در روستاها در چارچوب ماده (۱۶۹) قانون.

ح - مدیریت بحران در حوادث غیرمترقبه در محدوده روستا با رعایت قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور و آیین‌نامه‌های مربوط.

ط - تهیه گزارش سالانه عملکرد ماده (۱۹۴) قانون برای ارائه به بخشدار؛

ی - تسهیل دریافت و بازپرداخت تسهیلات مالی - اعتباری توسط روستائیان؛

ماده ۳- بخشدار به عنوان مدیر مجموعه های روستایی بخش ذی ربط تعیین میشود و مسئولیت هدایت، هماهنگی و نظارت بر عملکرد دستگاه‌ها را در محدوده مجموعه روستایی بر اساس اسناد مصوب مراجع قانونی ذی ربط و ارائه گزارش سالانه عملکرد ماده (۱۹۴) قانون به مرکز توسعه روستایی را بر عهده دارد.

ماده ۴- انواع حمایت‌های موضوع این آئیننامه به شرح زیر است :

- اعطای تسهیلات ارزان قیمت (بارانه دار)

- تخفیف در سهم آورده متقاضی (سرمایه گذار)

- تطویل در زمانبندی اجرا، تنفس، مشارکت و بازپرداخت تسهیلات

- اعطای کمک‌های فنی و اعتباری

- کمک به احداث زیرساخت‌ها

- اعطای کمک‌های بلاعوض

ماده ۵ - وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و صنعت، معدن و تجارت موظفند برای گسترش کشاورزی صنعتی با اولویت توسعه خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی - کشاورزی و گسترش صنایع کوچک و متوسط و صنایع تبدیلی از محل اعتبارات کمک‌های فنی - اعتباری منظور در بودجه سنواتی و در چارچوب بند (ص) ماده ۲۲۴ قانون، به گونه‌ای تمهید نمایند که تا پایان برنامه پنجم توسعه، سهم روستاها از اعتبارات کمک‌های فنی - اعتباری کشاورزی و صنعت به ترتیب به (۴۰) و (۲۰) درصد برسد.

تبصره - وزارتخانه‌های مذکور موظفند با همکاری سایر دستگاه‌های ذی ربط نسبت به شناسایی و اعلام خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی - کشاورزی در جغرافیای روستایی با توجه به شرایط جغرافیایی و ظرفیت‌های مناطق ظرف شش ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه اقدام نمایند.

ماده ۶- وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است به منظور گسترش سرمایه‌گذاری در نواحی صنعتی روستایی و توسعه فرش دستباف روستا اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- تخفیف تا سقف (۵۰) درصد در قیمت مصوب اراضی واگذاری متناسب با میزان تخصیص اعتبارات عمرانی استانی جهت تکمیل زیربنای نواحی صنعتی روستایی؛

ب- تامین تسهیلات ارزان قیمت با مدت زمان بازپرداخت ده سال به منظور توسعه کارگاه‌های متمرکز و غیرمتمرکز قالببافی، اتحادیه‌ها و شرکتهای تعاونی فرش دستباف در چارچوب مفاد آئین

نامه اجرایی ماده (۱۱۸)، بند(الف) ماده (۱۵۱) و بند (ص) ماده (۲۲۴) قانون موضوع تصویب نامه شماره ۱۳۴۸۷۸/ت/۴۷۲۲۰ هـ مورخ ۱۳۹۰/۷/۶.

تبصره ۱ - آورده نقدی متقاضیان استقرار در نواحی صنعتی روستایی برابر با (۵) درصد کل مبلغ قرارداد و مدت زمان بازپرداخت اقساط حق بهره برداری توسط متقاضیان حداقل (۳) سال می باشد.

تبصره ۲ - دستگاه های اجرایی موضوع آئین نامه اجرایی ماده (۱۱۸)، بند (الف) ماده (۱۵۱) و بند (ص) ماده (۲۲۴) قانون موظفند در چارچوب آیین نامه یاد شده، نسبت به تعیین سهم مناطق روستایی اقدام و موسسات عامل نیز موظف به رعایت این سهم هستند.

تبصره ۳ - مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) در برخورداری از حمایت های موضوع این آیین نامه، در اولویت قرار می گیرند.

ماده ۷- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موظف است از طریق اعطای کمک های فنی - اعتباری، نسبت به موارد ذیل اقدام نماید:

الف- توسعه صنایع دستی، خدمات گردشگری و ایجاد بازارچه های محلی برای ترویج و فروش صنایع دستی و حمایت از صنعتگران صنایع دستی با اولویت روستاهای هدف گردشگری از محل اعتبارات منظور در بودجه سنواتی و در چارچوب بند(ص) ماده (۲۲۴) قانون، به گونه ای که تا پایان برنامه، سهم این فعالیت ها در مناطق روستایی به (۴۰) درصد برسد.

ب- اختصاص تسهیلات ارزان قیمت به متقاضیان ایجاد خانه های روستایی گردشگری (مسافر- کاشانه) در هر یک از روستاهای هدف گردشگری در هر استان و آموزش خدمات گردشگری به روستائیان پس از تصویب شورای برنامه ریزی و توسعه استان؛

ج- احداث کمپ های گردشگری متناسب با نیازهای گردشگران در هر یک از روستاهای هدف گردشگری تا پایان برنامه پنجم توسعه.

د- حفاظت، احیا و بازسازی آثار تاریخی، فرهنگی و مذهبی روستاهای هدف گردشگری تا پایان برنامه پنجم توسعه.

ماده ۸ - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظف است نسبت به انجام موارد زیر اقدام نماید:

الف- حداقل (۳۰) درصد از تسهیلات اشتغالزایی را از سرجمع کل منابع و تسهیلات به صورت مجزا و با سرفصل مستقل پس از تصویب شورای عالی اشتغال و با مدت زمان بازپرداخت تا ده سال به مناطق روستایی اختصاص و به بانک های عامل ابلاغ نماید.

ب- سازمان آموزش فنی و حرفه ای موظف است به نحوی برنامه ریزی نماید تا براساس نیازسنجی های آموزشی جوامع روستایی و عشایری که با استفاده از نظرات کارگروه های اشتغال استانی صورت میگیرد، نسبت به تهیه تقویم آموزشی متقاضیان شغل و یا متقاضیان ارتقای شغل دوره آموزش فنی و حرفه ای به ویژه کارآفرینی در بخش های کشاورزی، صنایع دستی، گردشگری و صنعت با اولویت ارایه استفاده از خدمات نوین و مشارکت در فعالیت های صنعتی و بهبود کیفیت تولیدات از

محل اعتبارات خود و یا دستگاههای اجرایی ذیربط در مناطق روستایی و عشایری اقدام نماید.

تبصره ۱- هزینه برگزاری دوره‌های آموزش کارآفرینی که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی رسماً اقدام به برگزاری می‌نماید از محل اعتبارات مربوط، تامین و پرداخت میگردد.

تبصره ۲- دستگاههای اجرایی مجری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در بخش‌های صنعت، خدمات و کشاورزی موظف به رعایت استانداردهای آموزشی مورد تایید سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور می‌باشند و شرکت‌ها و مؤسسات بخش غیردولتی نیز، جهت ارائه آموزش‌های مهارتی، باید مجوز آموزشگاههای فنی و حرفه‌ای آزاد را از سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور دریافت نمایند.

ج- ساماندهی و ایجاد مراکز کارآفرینی با اولویت مناطق روستایی با همکاری دستگاههای اجرایی ذی ربط.

د- اعمال حمایت‌های موضوع آیین نامه اجرایی بندهای (الف) تا (ه) ماده ۸۰ قانون موضوع تصویب نامه ۳۱۶۱۶/ت/۴۷۴۳۶ هـ مورخ ۱۳۹۱/۲/۲۰ با اولویت مناطق روستایی.

تبصره - در راستای اجرای حمایت‌های موضوع آیین نامه اجرایی بندهای (الف) تا (ه) ماده (۸۰) قانون، دستگاههای اجرایی، موظفند هر ساله سهم روستاها را از حمایت‌های مذکور، مشخص و نسبت به رعایت آن اقدام نمایند.

و- انجام اقدامات لازم در زمینه تعمیر و گسترش بیمه روستایی و پوشش صد درصد آن از طریق تقویت صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر.

ماده ۹ - دستگاههای اجرایی و متولی صدور مجوز برای فعالیتهای کارآفرینی، تولیدی و اشتغالزایی مکلفند در چارچوب وظایف، ضوابط و مقررات مربوط، متقاضیان فعالیت در مناطق روستایی را در اولویت قرار دهند.

تبصره - دستگاههایی که برای اینگونه فعالیتهای مجوز صادر میکنند به ویژه سازمان ملی استاندارد ایران موظفند براساس سطوح مختلف تولید (حداقل در دو سطح مقیاس تولید) ضوابط و استانداردهای ویژه‌ای را متناسب با مقتضیات هر یک، تدوین و اعمال نمایند.

ماده ۱۰- به منظور افزایش رقابت پذیری واحدهای تولیدی در روستاها، دستگاههای اجرایی ذی ربط مکلفند تامین آب، برق، تلفن، گاز و سایر خدمات زیربنایی مورد نیاز مجتمع‌ها و واحدهای تولیدی، معدنی، خدماتی و صنعتی، کشاورزی، صنایع دستی، گردشگری و فرش دستباف در مناطق روستایی را در اولویت قرار دهند.

ماده ۱۱- وزارت جهاد کشاورزی موظف است نسبت به انجام موارد زیر اقدام نماید:

الف- اعمال حمایت‌های موضوع بند (الف) ماده (۱۴۵) قانون و آیین نامه اجرایی آن با اولویت مناطق روستایی.

تبصره - وزارت یاد شده مکلف است یارانه سود تسهیلات اعطایی برای تولید در مناطق روستایی

را تا دو درصد نسبت به مناطق دیگر، افزایش دهد.

ب- اعطای تسهیلات یارانه‌ای برای احداث و توسعه محصولات گلخانه‌ای سالم و ارگانیک در مجتمع‌های کشاورزی روستایی غیردولتی از طریق بانکهای عامل و از محل اعتبارات مصوب مربوط.

ج- کمک به عرضه محصولات و خدمات تولیدی مناطق روستایی در بازارهای محلی و نمایشگاه‌های دائمی و فصلی با همکاری اتحادیه‌ها و شرکتهای تعاونی روستایی، کشاورزی و اتحادیه‌ها و شرکتهای تعاونی توسعه روستایی و دهیاری‌ها با اولویت دهستانهای دارای قابلیت توسعه؛

تبصره- فهرست دهستانهای دارای قابلیت توسعه به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های جهادکشاورزی و کشور و مرکز توسعه روستایی ظرف سه ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه، تهیه می‌گردد.

د- پوشش بیمه‌ای تولیدات بخش کشاورزی و عوامل تولید در مناطق روستایی در راستای بند (ط) ماده (۱۴۳) قانون.

ه- ساماندهی خانوارهای عشایری و اسکان آنها در کانونهای عشایری و ارائه خدمات زیربنایی جهت آماده‌سازی مناطق مستعد اسکان عشایر با همکاری دستگاههای اجرایی ذی‌ربط.

و- اعمال حمایت‌های لازم برای تقویت مدیریت یکپارچه اراضی و مشارکت با تشکلهای حقوقی از جمله تعاونیهای تولید کشاورزی و شرکتهای سهامی زراعی برای جلوگیری از خرد شدن اراضی در چارچوب آئین‌نامه‌های ذیربط (آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها موضوع تصویب‌نامه شماره ۵۹۸۷۹/ت/۳۷۱۱۰ هـ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ و آئین‌نامه اجرایی قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و اقتصادی موضوع تصویب‌نامه شماره ۸۴۰۷۲۳/ت/۴۰۷۸۰ ک مورخ ۱۳۸۸/۷/۱۴).

ماده ۱۲- افراد ساکن در شهرها که متقاضی بازگشت و سکونت داریم در روستاها و خارج از حریم شهرها (مهاجرت معکوس) باشند با تشخیص و تأیید مدیر ارشد روستا و با رعایت ضوابط و مقررات مربوط می‌توانند از حمایت‌های موضوع این آیین‌نامه و تسهیلات احداث و یا مقاوم‌سازی مسکن و زمین روستایی برخوردار شوند.

ماده ۱۳- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی موظف است نسبت به انجام موارد زیر اقدام نماید:

الف- به منظور بهسازی بافتهای باارزش روستایی با هماهنگی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و با رعایت قوانین و مقررات مربوط، نسبت به احصاء شاخص‌ها و شناسایی روستاهای واجد شرایط ظرف سه ماه پس از ابلاغ این تصویب‌نامه اقدام و پس از تهیه طرح، پروژه‌های اولویت‌دار را در این روستاها اجرا نماید.

ب- به منظور کاهش خطرات و آسیب‌های ناشی از بروز سوانح طبیعی، ضمن انجام مطالعات مورد نیاز، با رعایت قوانین و مقررات مربوط و در چارچوب اعتبارات مصوب نسبت به تهیه و اجرای طرح‌های ایمن‌سازی مناطق روستایی در برابر سوانح طبیعی اقدام و عملیات مربوط به بازسازی مسکن و بافت مناطق آسیب‌دیده از سوانح طبیعی در روستاها را با مشارکت مردم و نهادهای عمومی به انجام رساند.

ج- در چارچوب اعتبارات مصوب نسبت به کمک یا ارائه تسهیلات ارزان قیمت برای آواربرداری واحدهای فرسوده اقدام نماید.

ماده ۱۴ - اشخاص حقیقی و حقوقی موظفند طرح‌های مصوب بهسازی بافت‌های باارزش روستایی و طرح‌های مصوب گردشگری را رعایت کنند.

تبصره: دهیاری‌ها موظفند از ساخت و سازهای خلاف و یا فاقد پروانه جلوگیری نمایند.

ماده ۱۵ - به منظور تسهیل و ارائه خدمات عمومی و عام‌المنفعه به روستائیان، دستگاههای اجرایی موظفند با رعایت قوانین مربوط، امکان بهره‌برداری از اراضی دارای کاربری عمومی مصرح در طرح‌های و محدوده روستا را برای دهیاریها فراهم نمایند.

ماده ۱۶- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و دستگاه‌های اجرایی ذیربط موظفند با توجه به بُعد فرهنگی و هنری بودن فرش دستباف ایران، با رعایت قوانین و مقررات مربوط و با هماهنگی سازمان ملی فرش ایران نسبت به معرفی و تبلیغ این محصول در داخل و خارج از کشور، اقدام نمایند.

ماده ۱۷ - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف است نسبت به انجام موارد زیر اقدام نماید:

الف - زیرساختهای لازم را برای راه اندازی دفاتر ارتباطات و فناوری اطلاعات روستایی ایجاد و ضمن کمک به متقاضیان تأسیس این دفاتر، امکان دسترسی پرسرعت و پهنای باند مناسب را برای آنها فراهم آورد.

ب - به منظور تقویت دفاتر ارتباطات و فناوری اطلاعات روستایی و کمک به استقلال مالی این دفاتر و فراهم نمودن شرایط برای امکان ارائه خدمات دستگاههای دولتی در این دفاتر به مردم و با هدف کاهش تردد روستائیان به شهرها کارگروهی متشکل از فرماندار مربوط، مدیرکل ارتباطات و فناوری اطلاعات و سایر مدیران دستگاههای ذیربط در استانها تشکیل و زمینه واگذاری خدمات دولتی به این دفاتر را فراهم نماید.

ماده ۱۸- شورای برنامه ریزی و توسعه استانها موظفند در راستای تامین راه مناسب برای روستاهای بالای بیست خانوار، برنامه تفصیلی ارتقای مشخصات، احداث، نگهداری و ایمن سازی شبکه‌های راه‌های روستایی استان را برای سالهای باقیمانده برنامه، تدوین و سالانه منابع لازم را از محل اعتبارات استانی تامین نمایند.

ماده ۱۹- به منظور ارتقاء شاخصهای توسعه روستایی و عشایری، ارائه خدمات نوین و تهیه برنامه اولویت‌بندی خدمات روستایی با توجه به شرایط منطقه‌ای و محلی، مرکز توسعه روستایی موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ ابلاغ این آیین نامه با همکاری دستگاه‌های ذی ربط، بسته توسعه روستایی برای سالهای باقیمانده برنامه را تهیه و به هیئت وزیران ارائه نماید.

ماده ۲۰ - شوراهای برنامه ریزی و توسعه استانها موظفند با رعایت ماده (۱۹) این آیین نامه، نسبت به تهیه بسته توسعه پایدار روستایی استان در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیربنایی و تعیین

اولویتهای مربوطه اقدام نماید. این بسته پس از تصویب در شورای برنامه ریزی و توسعه استان، ملاک عمل دستگاههای ذی ربط استانی در ارائه خدمات و تعیین برنامه، طرح و پروژه ها و توزیع اعتبارات، تسهیلات و منابع استانی و ملی اختصاص یافته به استان میباشد.

ماده ۲۱- وزارت کشور مکلف است ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این آیین نامه نسبت به تهیه و تدوین الگوی مدیریت آبدی‌های فاقد شورای اسلامی اقدام نماید.

ماده ۲۲ - دستگاههای اجرایی مکلفند نسبت به توسعه فضاهای ورزشی در مناطق روستایی در چارچوب تصویب نامه شماره ۴۹۱۲۰/ت ۳۶۱۱۵ ک مورخ ۱۳۸۷/۴/۵ اقدام نمایند.

تبصره: وزارت ورزش و جوانان موظف است زمینه بهره برداری مناسب از فضاهای ورزشی روستایی را با همکاری وزارت کشور (سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور) و مرکز توسعه روستایی، فراهم آورد.

ماده ۲۳- مرکز توسعه روستایی، موظف است ضمن نظارت مستمر بر اجرای این آیین نامه، گزارش مربوط را سالانه به معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور و هیئت وزیران ارائه نماید.

سیاست‌های اقتصاد مقاومتی

رهبر انقلاب: اقتصاد مقاومتی؛ الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام و فرصت مناسبی برای تحقق حماسه اقتصادی است.

حضرت آیت الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی با ابلاغ سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی» بر اساس بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین شده است، تأکید کردند: پیروی از الگوی علمی و بومی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی، عامل شکست و عقب‌نشینی دشمن در جنگ تحمیلی اقتصادی علیه ملت ایران خواهد شد، همچنین اقتصاد مقاومتی خواهد توانست در بحران‌های رو به افزایش جهانی، الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد و زمینه و فرصت مناسب را برای نقش‌آفرینی مردم و فعالان اقتصادی در تحقق حماسه اقتصادی فراهم کند.

متن ابلاغیه رهبر معظم انقلاب به رؤسای قوای سه‌گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام به شرح زیر است:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخائر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام‌عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وا می‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و ... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت‌بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد.

اکنون با مذاقه لازم و پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته، خصوصاً سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و با چنین نگاهی تدوین شده و راهبرد حرکت صحیح اقتصاد کشور به سوی این اهداف عالی است، ابلاغ می‌گردد.

لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند تا به فضل الهی حماسه اقتصادی ملت بزرگ ایران نیز همچون حماسه سیاسی در برابر چشم جهانیان رخ نماید. از خداوند متعال توفیق همگان را در این امر مهم خواستارم.

سیدعلی خامنه‌ای
۲۹ / بهمن ماه / ۱۳۹۲

بسم الله الرحمن الرحيم
سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ می‌گردد:

۱. تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط

۲. پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه.

۳. محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور

۴. استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی.

۵. سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.

۶. افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (بویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص.

۷. تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا).

۸. مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید.

۹. اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی.

۱۰. حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص

ارزآوری مثبت از طریق:

- تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم.
- گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت‌های مورد نیاز.
- تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات.
- برنامه ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل‌دهی بازارهای جدید، و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه.
- استفاده از ساز و کار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز.
- ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف.
- ۱۱. توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوری‌های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج.
- ۱۲. افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور از طریق:
  - توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان.
  - استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف‌های اقتصادی.
  - استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای
  - ۱۳. مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق:
    - انتخاب مشتریان راهبردی.
    - ایجاد تنوع در روش‌های فروش.
    - مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش.
    - افزایش صادرات گاز.
    - افزایش صادرات برق.
    - افزایش صادرات پتروشیمی.
    - افزایش صادرات فرآورده‌های نفتی.
  - ۱۴. افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز، بویژه در میادین مشترک.
  - ۱۵. افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (براساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالا بردن صادرات برق، محصولات

- پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع.
۱۶. صرفه جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضرور و هزینه‌های زاید.
۱۷. اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی.
۱۸. افزایش سالانه سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز تا قطع وابستگی بودجه به نفت.
۱۹. شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و ...
۲۰. تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه.
۲۱. تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن بویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی.
۲۲. دولت مکلف است برای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگی سازی و بسیج پویای همه امکانات کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:
- شناسایی و بکارگیری ظرفیت‌های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدامات مناسب.
- رصد برنامه‌های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن.
- مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به هنگام در برابر مخاطرات و اختلال‌های داخلی و خارجی.
۲۳. شفاف و روان سازی نظام توزیع و قیمت گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار.
۲۴. افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن.

قانون الزام دولت به توسعه متوازن روستایی

« شماره ۱۸۱۵۱۷/۲۸م مورخ ۱۳۸۴/۰۹/۲۶ »

ماده واحده - در اجرای ماده (۱۹) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱، دولت مکلف است تمهید قانونی لازم جهت تعیین متولی سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارت بر توسعه متوازن روستایی را ظرف مدت سه ماه مشخص نماید به صورتیکه:

سهم سرانه روستا نشینان از بودجه‌های توسعه‌ای کشور مشخص گردد.

در شورای برنامه ریزی و توسعه استانها و مناطق زیرمجموعه، نهاد برنامه ریزی منطقه‌ای و نظارتی لازم را در این زمینه به وجود آورد.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ پانزدهم آذر ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۴/۹/۲۳ به تأیید شورای نگهبان رسید.

۴۸۹۴۷/۳۳۳۳۵

شماره .....
تاریخ .....
پست ۰۳۴۳۰۳۰۰۲۸

بسمه تعالی

“با صلوات بر محمد و آل محمد”

بخشنامه به وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و استانداری‌ها

به منظور تحقق اهداف مندرج در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی و سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه در خصوص ارتقاء کیفیت زندگی و سطح درآمد روستائیان، معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم معاون اول رییس‌جمهور در جهت تمرکز امور، مسئول سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، راهبری و نظارت بر امور توسعه روستایی است.

به منظور جلوگیری از تشتت در امور، اتلاف منابع و اجرایی کردن الزامات اقتصاد مقاومتی در سال اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی و تکالیف مندرج در قوانین از جمله ماده (۱۹۴) قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و نهادهای ذی‌ربط موظفند با معاونت یادشده در کلیه امور مرتبط با توسعه روستاها به ویژه تدوین بسته توسعه روستایی همکاری لازم را به عمل آورده و نسبت به اجرای برنامه‌های مربوط اقدام نمایند.

استانداران سراسر کشور نیز ضمن توجه بیشتر به مقوله توسعه روستایی و اختصاص منابع اعتباری و نیروی انسانی در این راستا، از اقدامات مربوط به ارتقاء فضای فرهنگی روستاها پشتیبانی لازم را به عمل آورند.

همچنین معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم معاون اول رییس‌جمهور همانند گذشته بر اساس مفاد آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۹۴) قانون برنامه پنجم توسعه و شرح وظایف ابلاغی، مسئول پیگیری و هماهنگی امور توسعه روستایی در سطح کشور و تهیه گزارش منظم از پیشرفت طرح‌ها در بخش‌های مختلف جهت ارائه به هیئت وزیران می‌باشد.

اسحاق جهانگیری

معاون اول رییس‌جمهور

رونوشت: دفتر رییس‌جمهور، دفتر معاون اول رییس‌جمهور و دفتر هیئت دولت.

تجارب کشورها

• هند

در هند حدود دو سوم جمعیت فعال کشور در بخش کشاورزی شاغل می باشند. این کشور دارای ۶۰۰ هزار روستا است که نزدیک ۵۵٪ مردم در این روستاها زندگی می کنند و بیشتر این افراد را کارگران بدون زمین یا خرده کشاورزان تشکیل می دهند.

حدود ۲۴۲ میلیون نفر از روستائیان نیز در مساحتی کمتر از ۰/۲ هکتار به کشاورزی مشغول هستند. کشاورزی پایه اقتصاد ملی هند است.

این کشور در تولید شیر، برنج، سبزیجات، میوه جات، ادویه جات، گوشت تازه، محصولات لیفی مانند کنف و همچنین محصولاتی مانند پنبه، ارزن و دانه روغنی کرچک و نیز محصولات اساسی و استراتژیک گندم و برنج در جهان رتبه‌های اول یا دوم را دارا می باشد.

دستیابی به این رشد از طریق زیر کشت بردن بخش بیشتری از اراضی، گسترش امکانات آبیاری، بکارگیری اصول مهندسی کشت با استفاده از بذر اصلاح شده، استفاده از تکنیک‌های بهتر و بهره‌گیری از تحقیقات کشاورزی، مدیریت اصولی آب، مراقبت از گیاه، افزایش قدرت حاصلخیزی خاک و برداشت صحیح محصولات میسر گشته است.

بودجه سالیانه وزارت توسعه روستایی هند ۱۲/۵ میلیارد دلار است که بایستی در جهت توسعه روستایی و از طریق اشتغال اصلی روستائیان یعنی کشاورزی هزینه گردد.

افزایش توان تولید کشاورزان، نوسازی جامعه روستایی، افزایش اشتغال به ویژه در بخش غیر کشاورزی، افزایش درآمد روستائیان و تامین امکانات اولیه از جمله غذا، مسکن، آموزش و بهداشت از برنامه‌های عمده توسعه روستایی در هند است.

این کشور همت اصلی خود را صرف ایجاد صنایعی کرد که به کشاورزی خدمات داده و از منابع عظیم کشاورزی و دامداری تغذیه می کنند.

کشور هند با دارا بودن شرایط اقلیمی و جغرافیایی مشابه ایران و حتی با وجود کویرها، کوه‌ها و صحراهای خشک تر و کم آب تر از ایران توانسته است کشاورزی پیشرفته‌ای ایجاد کند.

در هند برنامه سیاست تمرکز زدایی روستایی اجرا و اعمال گردید که آن در واقع انتقال سیاست گذاری، امور اجرایی و اداری، مالی و محاسباتی به بدنه‌های منتخب اجتماع به منظور کنترل و هدایت کامل تر این بخش‌ها است.

حداقل به دو دلیل مهم سیاست تمرکز زدایی یک پدیده جهانی در راه توسعه کشاورزی و توسعه روستایی است:

۱. تمرکز زدایی همان اشاعه و پراکنده نمودن هسته‌های قدرت سیاسی به قدرت‌های محلی منتخب و سیاستمداران محلی است.

۲. صاحب منصبان محلی و مناطق روستایی شناخت عمیق تری دارند و جهت پاسخگویی به موکلین خود در دسترس می‌باشند.

دولت هند تلاش دارد با ارائه کمک‌های مالی برای راه اندازی شغل و کار، افزایش مهارت‌ها، برپایی موسسات مربوط به بخش دولتی و تمرکز بر آموزش و پرورش مشکل بیکاری را از بین ببرد.

محور اساسی در تمامی اسناد و برنامه‌های توسعه‌ای در هند ایجاد شغل مولد و بالا بردن بهره‌وری نیروی کار برای کاهش بیکاری در کشور بوده است.

برخی از مهمترین برنامه‌ها برای توسعه روستایی در هند به شرح زیر است:

قانون مهاتما گاندی برای ضمانت اشتغال روستائیان: بزرگترین برنامه اشتغال روستایی در تاریخ کشور هند محسوب شده و به عنوان مدرن ترین معماری تاریخ بشر در زمینه کمک به مردم مناطق فقیر می‌باشد. بر اساس این قانون به دلیل افزایش تورم در کشور دستمزد کارگران تا ۵۵٪ در ۵ سال گذشته افزایش یافته تا میزان دریافتی کارگران به سطح شاخص‌های استاندارد قدرت خرید عامه مردم برسد و به این طریق از آنها در مقابل نابسامانی‌های ناشی از تورم محافظت شود. برای اجرای این قانون پس از شناسایی گروه‌های فقیر نیازمند، بیش از ۱۰۰ میلیون حساب در ادارات پست بانک‌های روستایی برای فقرا باز شده است و حدود ۸۰٪ از پرداخت‌های حمایتی تحت پوشش این قانون برای ضمانت اشتغال روستائیان از این طریق صورت می‌گیرد. این طرح توسط برخی از رهبران دولت‌های ایالتی و زیر نظر مستقیم سروریزر ایالت‌ها در سطح استانها و با حمایت کنسرسیوم ملی جوامع مدنی و سازمانهای غیر دولتی حامی این قانون پشتیبانی و مدیریت می‌شود.

برنامه توسعه راه‌های مواصلاتی روستایی که از سال ۲۰۰۰ آغاز شده است.

برنامه SGSY برای کمک به خانواده‌های زیر خط فقر و حمایت پایدار از آنان برای خروج از چرخه فقر.

برنامه IAY برای کمک به ساخت خانه‌های روستایی: بر اساس این برنامه دولت در مناطق پست مبلغ ۴۵ هزار روپیه و در مناطق کوهستانی ۴۸ هزار روپیه و برای تعمیر منازل مبلغ ۱۵ هزار روپیه هزینه می‌نماید.

برنامه NSAP مصوب سال ۱۹۹۵ برای کمک به رفاه افراد سالمند و تحت پوشش قرار دادن آنها با پرداخت یارانه‌های نقدی پس از بازنشستگی که شامل سه بخش می‌شود:

۱. پرداخت کمک هزینه به افراد بی بضاعت بالای ۳۵ سال. ۲. پرداخت غرامت ماهیانه ۵ هزار تا ۱۰ هزار روپیه به بازماندگان در صورت فوت یکی از اعضا در اثر بلایای طبیعی. ۳. پرداخت کمک هزینه به زنان بی بضاعت در دوران بارداری ماهیانه تا ۳۰۰ روپیه برای تولد دو فرزند.

برنامه NRLM که از سال ۲۰۱۱ با هدف کمک به سرمایه گذاری در مناطق روستایی و با حمایت

مالی بانک جهانی آغاز شده است.

برنامه DPAP که هدف از آن به حداقل رساندن اثرات سوء خشکسالی بر تولید محصولات کشاورزی و دام و بهره‌وری از زمین، آب و منابع انسانی است.

برنامه DDP که هدف اساسی از اجرای آن به حداقل رساندن عوارض جانبی ناشی از خشکسالی و کنترل بیابان‌زایی از طریق دوباره جوان‌سازی منابع طبیعی مناطق بیابانی است.

برنامه panchayat با هدف افزایش توانمندسازی جوامع کوچک و خودگردان محلی برای توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در بین روستائیان.

برای توسعه کشاورزی در هند برنامه‌های مختلفی به اجرا درآمده است که از آنها به انقلاب در بخش کشاورزی و توسعه روستایی یاد می‌شود که در نتیجه این انقلاب‌ها هند به عنوان یکی از سه کشور برتر در زمینه توسعه کشاورزی و روستایی شناخته شد.

توسعه محصولات کشاورزی

این کشور در سال ۲۰۱۳ بیش از ۱۰۶ میلیون تن برنج و ۹۳/۵ میلیون تن گندم تولید نموده است و مجموع تولید محصولات سبز این کشور (رقم پربازده و نهاده‌های کشاورزی) در سالهای ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ از مرز ۳۶۰ میلیون تن گذشت. برای رسیدن به این هدف از سال ۱۹۸۶ انتقال تکنولوژی‌های بهینه‌سازی شده و روز آمد به کشاورزان به مرحله اجرا درآمده است.

توسعه شبکه‌های آبیاری

برای ارتقاء پتانسیل آبیاری در این کشور طی ۴۰ سال گذشته طرح آبیاری اصولی ۸۵ میلیون هکتار از اراضی کشاورزی به انجام رسیده و پیش‌بینی‌های لازم در مقابله با بروز سیل انجام و بالغ بر ۵۰۰ ایستگاه هیدرولوژی جهت جمع‌آوری و هدایت و انتقال آب تاسیس شده است. همچنین ۴۰۰ ایستگاه رادیویی و ۱۵۷ سایت اطلاعاتی به همراه ۵۰۰۰ ایستگاه هواشناسی اطلاعات مربوط به تغییرات جوی را با دقتی بالغ بر ۹۴٪ منتشر و در اختیار کشاورزان قرار می‌دهند.

توسعه و تولید انواع کودها

امروزه انواع کودهای پتاسه و فسفات‌ها در این کشور تولید می‌شود و بالغ بر ۶۶ مرکز کنترل کیفیت کود در این کشور فعال هستند و همچنین دولت یک پروژه ملی در زمینه استفاده از کودهای غیر شیمیایی در دست انجام دارد. دولت برنامه یکسان‌سازی و ارزان نمودن نرخ کود از یک طرف و توسعه کارخانه‌ها با هدف رساندن تولید در حد تکاپوی نیاز مصرف‌کنندگان به همراه پرداخت یارانه را از طرف دیگر دنبال می‌کند.

توسعه شیلات و آبی‌پروری

در مسیر ارتقاء تولید و استحصال آبزیان دولت برنامه‌های ملی توسعه ماهیگیری، پرورش ماهی و گسترش نمایندگی‌های پرورش ماهی در آبهای شور را به انجام رسانده و پیگیری می‌نماید.

پردازش و عمل آوری مواد غذایی

سیاست استفاده از بذرهای اصلاح شده در زمینه سبزیجات، میوه‌ها، گله‌ها، دانه‌های روغنی به صورت قرنطینه از جمله ابتکاراتی است که موجب افزایش رغبت بخش خصوصی به سرمایه گذاری در بخش کشاورزی و صنایع مکمل شده است.

توسعه تحقیقات کشاورزی

در راس هرم تحقیقات کشاورزی در هند انجمن تحقیقات کشاورزی قرار دارد به گونه ای که دگرگونی هند از شرایط کمبود مواد غذایی به افزایش آن تا مرز صادرات، ناشی از فعالیت‌های این انجمن است که بطور روان و سریع تکنولوژی کشاورزی را از آزمایشگاه به مزرعه منتقل می نماید.

توسعه دانه‌های روغنی

در این کشور حدوداً ۹ دانه روغنی شامل سویا، خردل، بادام زمینی، تخم آفتابگردان و ... کشت می شود. تکنولوژی استحصال دانه‌های روغنی موجب شد این کشور در این زمینه به خودکفایی برسد.

توسعه آب آشامیدنی

توسعه آب آشامیدنی با استفاده از تکنولوژی‌های بومی و صنعتی و بر اساس افزایش بهره وری و مدیریت بهتر آب آشامیدنی انجام شده که از نتایج آن دسترسی روستائیان به آب شرب در هر روز به میزان ۷۰ لیتر در مناطق خشک و صحرایی و ۳۰ لیتر برای احشام است. همچنین این کشور موفق به تولید پمپ‌هایی برای انتقال آب شده که به ۴۰ کشور جهان صادر می شود.

تنها نکته منفی در باب توسعه روستایی هند خودکشی ۱۷۵ هزار کشاورز در سال ۲۰۱۲ به دلیل عدم تمکن مالی در بازپرداخت وام‌های کشاورزی خود که نهایتاً برای هر کشاورز ۵۰ هزار روپیه بوده است، می باشد.

اتریش

حرکت نوسازی و توسعه روستا در استان اتریش سفلی با آزمایش در ۴ روستا آغاز شد و در حال حاضر تبدیل به جنبش کشوری شده است.

۸ قدم برای نوسازی و توسعه یک روستای موفق

- گردهمایی و پایه گذاری یک گروه فعال

- ایجاد توافق کاری

- کارکردن روی شیوه کار

- پایه گذاری انجمن نوسازی و توسعه روستا(این انجمن نماینده روستائیان بوده و علایق آنان در

جهت توسعه روستا را مدنظر قرار داده و این اطلاعات را با متخصصین توسعه روستا مبادله می کند.

- تصویب شیوه کار

- پذیرش نیرو

- نقشه و پروژه کار

- تخمین و ارزیابی

نکات مهم در امر بازسازی و توسعه روستا

- بازسازی، نوسازی و توسعه اجتماعی

- آموزش، اوقات فراغت و فرهنگ، ایجاد ثبات در اقتصاد روستا

- تقویت اقتصاد روستا از طریق: ۱. به هم پیوسته و شبکه ای شدن کشاورزی، صنعت و پیشه

۲. ساخت شبکه اقتصادی محلی و منطقه ای

- ساخت مسکن

- آب و هوا و محیط زیست با در نظر گرفتن تقلیل حمل و نقل انفرادی موتوری و گسترش حمل

و نقل عمومی

- ارائه خدمات اولیه بهداشتی

- ارائه خدمات درمانی

- ایجاد اشتغال

- جذب توریست و جذب درآمد از آن.

برای حفظ روستا باید انتظارات روستائیان برآورده شود که این امر با ایجاد دهداری و انجمن حمایت

از روستائیان تضمین می شود.

حمایت از نوسازی و توسعه روستاها به عنوان قسمتی از چارچوب سیاست کلان کشور باید باشد.

این حمایت باید دهداریها و شهروندان را توانمند ساخته تا ارزشهای اجتماعی، اقتصادی، ساختاری،

زیست محیطی و فرهنگی بیشتر تقویت شوند و از این طریق روستاها تبدیل به فضایی برای زندگی،

کار، اجتماع و فرهنگ مناسب باشد.

بدیهی است برای به حقیقت پیوستن نوسازی و توسعه روستا هزینه انسانی و مال نیاز است که

دهداری به تنهایی از پس آنها بر نمی آید بدین منظور انجمن نوسازی و توسعه روستا با حمایت

دولتمردان کمک به تحقق این امر می کند.

تاتارستان

جمعیت جمهوری تاتارستان ۳ میلیون و ۸۳۸ هزار نفر و جمعیت روستایی ۹۱۷ هزار نفر است. از مهمترین برنامه‌های توسعه روستایی در تاتارستان عبارتند از: استفاده از تکنیک‌های روز دنیا در کشاورزی، حفظ، بازسازی و باروری خاک، استفاده مطلوب از زمین‌های بایر، تجهیز و به روز شدن ماشین‌آلات، پرداخت تسهیلات سوخت - کود و ماشین‌آلات به صورت عرضه با قیمت پایین تر از بازار و یا وام خرید از بودجه

ترکیه (ارز روم)

شناسایی قابلیت‌ها و استعدادهای کشاورزی، صنعتی، گردشگری (خوشه‌های صنعتی، کشاورزی) و سرمایه‌گذاری‌های محدود و کوچک و مساعدت و تشویق برای به فعلیت رساندن ظرفیت‌های شناسایی شده.

کمک دولت به تجمیع اراضی و مکانیزه کردن کشاورزی در جهت افزایش تولید و بهره‌وری بهینه تفکیک بودجه روستا از شهر در بودجه استانداریها و ملزم کردن استانداریها به هزینه کردن تمامی بودجه روستا در محل‌های اختصاص داده شده

آموزش روستائیان اعم از باغداران، کشاورزان و دامداران برای تولید محصول با هدف صادرات که در این زمینه آموزش‌های لازم در جهت و دسته‌بندی و بسته‌بندی محصولات با هدف گذاری مشخص انجام می‌شود. برندینگ، بازاریابی و بازاریابی برای محصولات منطقه ای با تاکید بر ویژگی خاص محصول هر منطقه)

ترکیه (تراپوزان)

بانک جهانی هم اکنون به این باور رسیده که توسعه روستایی، راهبردی برای بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی روستائیان فقیر با افزایش تولید و ارتقاء بهره‌وری در محیط روستایی میسر می‌گردد.

استراتژی جدید طرحهای توسعه ای ترکیه مبتنی بر عواملی چون: تأمین زیرساختها، توزیع جمعیت، کشف پتانسیل اقتصادی منطقه و تصمیم به کاهش نابرابری‌های منطقه ای از طریق سرمایه گذاری در بخش‌های غنی هر منطقه و توزیع ثروت در دیگر بخش‌های موثر در توسعه، می باشد.

در تنظیمات اولیه طرحهای توسعه ای بر نقش عوامل اجتماعی، سیاسی، تاریخی و نابرابری‌های منطقه ای اشاره شده است.

توسعه روستایی زمانی به درجه بالایی از موفقیت نزدیک می‌شود که هم زمان توسعه کلان شهری نیز اجرا شود و بخش‌هایی از سرمایه‌های کلان ملی نیز در امر اجرای برنامه‌های توسعه روستایی هزینه شود.

در کنار طرحهای توسعه روستایی به بخش توسعه راههای داخلی و بین‌المللی و حمل و نقل نیز باید توجه جدی نمود.

وزارت توسعه و همچنین وزارت کشاورزی؛ غذا و دامپروری برای تقویت زیربنای اقتصادی هر استان با مبنا قرار دادن گزارش آژانس‌های توسعه هر استان سیاست‌های حمایتی خود را اعمال و در صورت وقوع حوادث طبیعی مثل سرمازدگی محصولات کشاورزی و خشکسالی، به کشاورزان وام‌های بلاعوض می‌دهند.

دولت معتقد است که توسعه روستایی جز با توسعه کشاورزی، دامپروری و به فعلیت رساندن پتانسیل مزایای طبیعی هر منطقه عملی نخواهد شد.

مالزی

در سال ۱۹۵۷، ۷۳/۵٪ جمعیت را روستا نشینان تشکیل می‌دادند که این رقم ۱۹۹۵ به ۴۵/۳٪ کاهش یافته است.

چهار استراتژی عمده برنامه‌های توسعه روستایی در مالزی عبارتند از:

۱. توسعه کشاورزی

۲. توسعه یکپارچه روستایی

۳. صنعتی نمودن روستاها

۴. توسعه مراکز رشد روستایی

از دهه ۱۹۶۰ اصلاحات کشاورزی به عنوان کلیدی‌ترین استراتژی در توسعه روستایی مالزی مورد تأکید قرار گرفته است.

از دهه ۱۹۷۰ با توجه به اثبات ناکارآمدی بخش خصوصی در پیاده‌سازی استراتژی‌های توسعه، دولت تصمیم گرفت نقش موثرتری در توسعه اقتصادی ایفا کند.

در این برهه علاوه بر تولید مواد غذایی، تولید محصولات صنعتی نیز مورد توجه قرار گرفت. بدین ترتیب با انجام فرآیندهایی همچون فرآوری، انبار، حمل مناسب محصولات کشاورزی قبل از صدور، ارزش افزوده بیشتری از محصولات بدست آمد.

در حال حاضر ۱۷ برنامه توسعه یکپارچه کشاورزی در مالزی در حال اجرا است. تعدادی از این برنامه‌ها با هدف بهبود شیوه‌های آبیاری محصولات کشاورزی به ویژه برنج و برنامه‌هایی برای کشت سایر محصولات مانند کائوچو، نارگیل، آناناس که در اثر اجرای این برنامه‌ها صادرات کشاورزی افزایش یافته و به سمت تولید محصولات سودآورتری چون روغن‌های گیاهی و قهوه بیش می‌رود.

از جمله اهداف برنامه‌های توسعه کشاورزی در مالزی، احیا و تقویت زمین‌های کشاورزی در مناطقی

است که از توسعه کمتری برخوردار دارند. از دیگر راهکارهای پیش بینی شده در برنامه‌های توسعه کشاورزی مالزی، ایجاد ارزش افزوده با ساخت کارخانه‌های صنعتی است.

تدوین یک استراتژی بلند مدت برای توسعه، همراه با تأمین مواد اولیه و زیرساخت‌های اساسی از مهمترین مولف‌های توسعه یکپارچه روستایی است.

در استراتژی جامع توسعه روستایی بر اجرای پروژه‌هایی تأکید می‌شود که تأثیر بیشتر و سریع‌تری دارند و برنامه‌های توسعه روستایی در سطح خرد را با برنامه ریزی و هدف گذاری به هم پیوند می‌دهند.

اهداف عمده این برنامه‌ها عبارتند از:

- ۱- حمایت از مندرنیزه کردن بخش روستایی از طریق توسعه روش‌های جدید تولید
- ۲- ارائه خدمات حمایتی، تأمین اعتبار و بازاریابی
- ۳- تشویق روستائیان به مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم در بخش کشاورزی
- ۴- تشویق روستائیان به راه اندازی صنایع روستایی، اجرای پروژه‌های تجاری و توسعه خدمات

صنعتی سازی روستاها با چهار محور اصلی در نظر گرفته شد:

الف) تهیه فرآورده‌های اولیه از محصولات خام کشاورزی

ب) توسعه فعالیت‌های سنتی و صنایع دستی

ج) تولید محصول برای بازارهای محلی

د) تعمیر خودرو و لوازم الکتریکی در منزل

برنامه‌های صنعتی سازی بر حوزه‌های زیر تأکید دارد:

۱- انتقال فناوری پایین و متوسط

۲- تأکید بر صنایع مبتنی بر منابع

۳- توجه به بازارهای محلی

۴- تأکید بر فعالیت‌های مرتبط با گردشگری

توسعه مراکز رشد روستایی، این مراکز شامل تعدادی از روستاهای محلی است که در اطراف یک روستای مرکزی قرار گرفته و جمعاً یک واحد اقتصادی مستقل را تشکیل می‌دهند. این مراکز از تسهیلات ضروری و زیرساخت‌هایی همچون مدرسه، بازار، مراکز درمانی و امکانات رفاهی تشکیل شده است.

این مراکز چند هدف اصلی را دنبال می کنند:

- ۱- ریشه کن سازی فقر
- ۲- حصول اطمینان از توسعه متوازن میان شهر و روستا
- ۳- بهبود کیفیت زندگی روستائیان
- ۴- ارتباط موثر میان مناطق روستایی و شهرهای مجاور

چین

در سال ۱۹۹۰ بیش از ۸۸٪ جامعه چین را مردم روستایی تشکیل می دادند برآورد نشان می دهد که تا سال ۲۰۲۰ بیش از ۶۰٪ جمعیت چین در شهرها خواهند بود.

در استراتژی دستیابی به امنیت غذایی در چین که از اهمیت زیادی برخوردار است و دولت در تلاش است با بالا بردن بازده زمین و دیگر فرآورده‌ها و محصولات روستایی و اتخاذ سیاست‌های حمایتی نظیر بخشودگی مالیاتی از میزان سطح اختلاف توسعه و درآمد بین مناطق روستایی و شهری بکاهد.

چین ۱۱٪ از زمین‌های قابل کاشت جهان را در اختیار دارد در حالیکه باید غذای ۲۵٪ مردم دنیا را تأمین کند از این رو سعی شده تا با بهبود فنآوری در عرصه کشاورزی، افزایش قیمت محصولات و پایین آوردن مالیات، وضع زندگی کشاورزان بهبود یافته و برانگیزه آنان برای ماندن در روستاها افزوده شود.

از جمله مشکلات در باب کشاورزی چین کوچک بودن متوسط مالکیت زمین به ازای واحد بهره بردار می باشد که به طور متوسط مساحت مزارع چینی تنها نیم هکتار می باشد که در عین حال از تنوع فراوان اقلیمی برخوردار است.

منابع آبی کشاورزان چین هم روز به روز محدودتر شده و سفره‌های آبی زیرزمین در برخی مناطق سالانه ۳ متر پایین تر می رود.

تأکید اصلی توسعه کشاورزی به محورهای زیر تغییر مسیر داد:

- تأمین امنیت پایدار غذایی ملی در بلند مدت
- افزایش درآمد کشاورزان به منظور بهبود سطح زندگی
- آزادسازی تدریجی تجارت کشاورزی به منظور الحاق به سازمان تجارت جهانی
- توجه بیشتر به ملاحظات زیست محیطی
- توسعه فراگیر و متعادل روستایی

دولت چین حمایت‌های خود از بخش کشاورزی را به صورت سیستماتیک اصلاح نموده و در ده سال گذشته روند حمایتی خود را تسریع نموده است. این کمک‌ها در قالب سیاست‌های حمایتی همچون

اعتباری و سرمایه ای، نهاده ای، بیمه ای، قیمتی و بازاریابی و توسعه صنایع تبدیلی است.

پکن به منظور توسعه تولید و افزایش انگیزه کشاورزان برای افزایش کشت غلات در راستای افزایش خودکفایی و تامین امنیت غذایی، حمایت‌های مالی خود را در قالب پرداخت یارانه در نظر گرفته است. به طوری که برای تکنولوژیهای نوین و نهاده‌های پر بازده منجمله بکارگیری واریته‌های اصلاح شده یارانه پرداخت می‌کند. حجم این کمکها و روند شتاب آن در ده سال گذشته بسیار چشمگیر بوده است، این در حالیست که دولت چین به سرعت یارانه بخش صنعت و خدمات و حمایت صادراتی آنها را کاهش داده است.

بخش اصلی این یارانه‌ها در قالب تأمین نهاده‌های پر بازده کشاورزی است.

به همین دلیل دولت بهره‌وری در منابع آبی کشاورزی از طریق اجرای آبیاری آب اندوز و شکل‌گیری تشکلهای مربوطه در بین کشاورزان را یکی از سیاست‌های اصلی خود قرار داده است و حامی کلیه فن‌آوریهای آب اندوز (بیولوژیک، شیمیایی، مکانیکی، خاک‌ورزی) به عنوان رهیافت حاکم در توسعه کشاورزی چین می‌باشد.

دولت از طریق اعمال سیاستهای حمایتی به توسعه و ترویج بیمه در بین کشاورزان پرداخته است. شرکت‌های بیمه در چین در سال ۲۰۱۳ میلادی حدود ۷۳ میلیون هکتار از زمین‌های کشاورزی را تحت پوشش قرار داده‌اند و می‌توان گفت که این شرکت‌ها ۴۵٪ از کل زمین‌های زارعی چین را تاکنون تحت پوشش قرار داده‌اند.

چکیده تجارب کشورهای خارجی در توسعه روستایی

هند

- کشاورزی پایه اقتصاد ملی هند است.
- ۲۴۲ میلیون نفر از روستائیان نیز در مساحتی کمتر از ۰/۲ هکتار کشاورزی می‌کنند.
- این کشور در تولید گندم، برنج، نهاده‌های کشاورزی و دانه‌های عمده روغنی رتبه اول یا دوم را دارد.
- ساختار عمده برنامه‌های توسعه در هند بر تمرکز زدایی و واگذاری قدرت به روستائیان و معتمدان روستا است.
- محور اساسی در اسناد توسعه هند ایجاد شغل مولد و بالا بردن بهره‌وری نیروی کار
- به دلیل افزایش تورم در کشور دستمزد کارگران تا ۵۵٪ در ۵ سال گذشته افزایش یافته
- برنامه توسعه راه‌های مواصلاتی روستایی
- کمک به خانواده‌های زیر خط فقر و حمایت پایدار از آنان برای خروج از چرخه فقر

- کمک به ساخت خانه‌های روستایی
- کمک به رفاه افراد سالمند و تحت پوشش قرار دادن آنها با پرداخت یارانه‌های نقدی پس از بازنشستگی
- به حداقل رساندن عوارض جانبی ناشی از خشکسالی و کنترل بیابان‌زایی از طریق دوباره جوان‌سازی منابع طبیعی
- توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات
- انتقال تکنولوژی‌های بهینه‌سازی شده و روز آمد به کشاورزان
- احداث ایستگاه هیدرولوژی جهت جمع‌آوری و هدایت و انتقال آب
- تولید انواع کودهای شیمیایی و غیر شیمیایی و پرداخت یارانه بابت آن
- توسعه ماهیگیری، پرورش ماهی و گسترش نمایندگی‌های پرورش ماهی در آبهای شور
- استفاده از بذرهای اصلاح شده
- توسعه تحقیقات کشاورزی و انتقال سریع تکنولوژی و نتایج تحقیقات از آزمایشگاه به مزرعه
- بهبود تکنولوژی استحصال دانه‌های روغنی
- توسعه آب آشامیدنی با استفاده از تکنولوژی‌های بومی و صنعتی و بر اساس افزایش بهره‌وری و مدیریت بهتر آب
- خودکشی تعدادی از کشاورزان به دلیل عدم توانایی بازپرداخت وام‌های کشاورزی

اتریش

- حرکت نوسازی و توسعه روستا با آزمایش در ۴ روستا آغاز شد و در حال حاضر تبدیل به جنبش کشوری شده است.
- تمرکززدایی و تاکید بر نقش دهداران
- تاکید بر توسعه اجتماعی
- توسعه آموزش و پرورش
- ایجاد ثبات در اقتصاد
- ساخت شبکه اقتصادی محلی و منطقه‌ای
- ارائه خدمات اولیه بهداشتی و درمانی
- جذب توریست و جذب درآمد از آن.

- حفظ روستا از طریق برآورده کردن انتظارات روستائیان.

تاتارستان

- استفاده از تکنیک‌های روز دنیا در کشاورزی
- حفظ، بازسازی و باروری خاک
- استفاده مطلوب از زمین‌های بایر
- تجهیز و به روز شدن ماشین آلات
- پرداخت تسهیلات سوخت - کود و ماشین آلات به صورت عرضه با قیمت پایین تر از بازار و یا وام خرید از محل بودجه

ترکیه ارزروم

- شناسایی قابلیت‌ها و استعدادهای هر منطقه و تشویق و مساعدت برای سرمایه گذاری‌های کوچک و محدود.
- تجمیع اراضی و افزایش بهره وری زمین.
- آموزش روستائیان اعم از باغداران و کشاورزان و دامداران برای تولید محصول صادراتی.
- دسته بندی و بسته بندی محصول صادراتی از مبدا.
- بازاریابی و بازاریابی برای محصولات منطقه ای با تاکید بر ویژگی خاص محصول هر منطقه.

ترکیه تراپوزوان

- سرمایه گذاری در بخش‌های غنی هر منطقه و توزیع ثروت ناشی از آن در دیگر بخش‌های موثر در توسعه.
- توسعه راه‌های داخلی و بین المللی در جهت تسهیل حمل و نقل.
- پرداخت تسهیلات بلا عوض در صورت وقوع حوادث طبیعی.

مالزی

- راهبری سیاست‌های توسعه روستایی توسط دولت و راه نیافتن بخش خصوصی به آن.
- اصلاحات کشاورزی به عنوان کلیدی ترین استراتژی توسعه روستا.

